

MSc Law and Economics

**Διδρυματικό Πρόγραμμα
Μεταπτυχιακών Σπουδών
Δίκαιο και Οικονομικά**

**ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
Νομική Σχολή**

ΔΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

Διπλωματική Εργασία

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΞΩΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΛΥΣΗ ΔΙΑΦΟΡΩΝ:

ΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Της

ΦΑΝΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ ΠΑΠΑΔΑΚΗ

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Ασπασία Τσαούση

**Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος
Ειδίκευσης Δίκαιο και Οικονομικά**

Νοέμβριος 2021

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστώ μέσα από την καρδιά μου την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου κ. Ασπασία Τσαούση για την συνεχή βοήθεια, υποστήριξη και καθοδήγησή της καθ' όλη τη διαδικασία συγγραφής της διπλωματικής μου εργασίας. Ευχαριστώ, επίσης, θερμά όλους τους καθηγητές του Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Δίκαιο και Οικονομικά» για το όμορφο ταξίδι και για τις πολύτιμες γνώσεις που κέρδισα από αυτό.

Φανή Αναστασία Παπαδάκη

Θεσσαλονίκη, 2021

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η διερεύνηση του ρόλου της διαμεσολάβησης στην εξωδικαστική επίλυση διαφορών, καθώς και των πλεονεκτημάτων που απορρέουν από την συμβιβαστική επίλυση μιας διαφοράς.

Ειδικότερα, η διαμεσολάβηση, ως θεσμός εναλλακτικής επίλυσης διαφορών, εμφανίστηκε για πρώτη φορά στις Η.Π.Α. και έπειτα στην Αυστραλία και τη Νέα Ζηλανδία και από εκεί διαδόθηκε σε Ηνωμένο Βασίλειο, Ευρώπη και όλο τον κόσμο. Ιδίως στις Η.Π.Α η διαμεσολάβηση χρησιμοποιείται από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 για την επίλυση διενέξεων ιδιωτικού δικαίου, με αποτέλεσμα η δικαστική προσφυγή να μη θεωρείται η επικρατέστερη λύση.

Η εναλλακτική επίλυση των διαφορών διαδόθηκε και στην Ευρώπη, όπου εκδόθηκε η Οδηγία 2008/52 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (εφεξής Ε.Κ) και του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 2008, την οποία θα αναλύσουμε παρακάτω για την διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, με σκοπό τη βελτίωση της πρόσβασης των Ευρωπαίων πολιτών σε ένα σύστημα αποδοτικό και ταχύ καθώς και την εξασφάλιση μιας ισόρροπης σχέσης μεταξύ της διαμεσολάβησης και των δικαστικών διαδικασιών. Παρόλο που ο θεσμός της διαμεσολάβησης έχει βρει ανταπόκριση σε πολλές χώρες του εξωτερικού, στην Ελλάδα δεν έχει βρει ανταπόκριση μέχρι σήμερα.

Η οδηγία 2008/52/ΕΚ ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με το Ν.3898/2010, ωστόσο το νομοθέτημα δεν έτυχε ιδιαίτερης πρακτικής εφαρμογής, καθώς η πλειοψηφία της νομικής κοινότητας αντιμετώπισε το θεσμό με καχυποψία και δυσπιστία. Κάθε καινοτομία συχνά δεν αντιμετωπίζεται ως μια βελτίωση της κατεστημένης κατάστασης, αλλά ως ρήξη και προκαλεί αντανάκλαστικές αντιδράσεις. Ωστόσο ο Έλληνας νομοθέτης, μετά την παρέλευση ικανού χρονικού διαστήματος από την ψήφιση του πρώτου νόμου για τη διαμεσολάβηση, προχώρησε στην ψήφιση αρχικά του Ν. 4512/2018 και στη συνέχεια του Ν. 4640/2019, επιλέγοντας να ακολουθήσει την τολμηρή επιλογή της υποχρεωτικής συμμετοχής στη διαμεσολάβηση, προ της δικαστικής προσφυγής, για συγκεκριμένη κατηγορία υποθέσεων. Όπως ήταν αναμενόμενο και όπως είχε συμβεί και σε άλλες χώρες στο

παρελθόν, η υποχρεωτικότητα του θεσμού της διαμεσολάβησης προκάλεσε στην Ελλάδα και στη νομική κοινότητα ποικίλες και εντονότερες αντιδράσεις.

Λέξεις-κλειδιά: διαμεσολάβηση, ADR, εναλλακτική επίλυση διαφορών, υποχρεωτικότητα, υποχρεωτική αρχική συνεδρία.

Abstract

The object of this dissertation is to investigate the role of mediation in out-of-court dispute resolution as well as the benefits arising from the amicable settlement of a dispute.

In particular, mediation, as an alternative dispute resolution institution, first appeared in the USA and then to Australia and New Zealand and from there it spread to the United Kingdom, Europe and around the world. In the United States in particular, mediation has been used since the late 1960s to resolve private law disputes, with the result that litigation is not considered the predominant solution. Alternative dispute resolution has also spread to Europe, where Directive 2008/52/ EC was adopted, which we will analyze below in mediation in civil and commercial matters, in order to improve the access of European citizens to an efficient and fast system as well as the ensuring a balanced relationship between mediation and court proceedings. Although the institution of mediation has found a response in many foreign countries, in Greece it has not found a response to date.

Directive 2008 / 52EC was incorporated into the Greek legal order by law 3898/2010, however the legislation did not have much practical application, as the majority of the legal community treated the institution with suspicion and distrust. Every innovation is often not seen as an improvement of the established situation, but as a rupture and provokes reflex reactions. However, the Greek legislator, after a sufficient period of time since the enactment of the first law on mediation, proceeded to enact first law 4512/2018 and then law 4640/2019, choosing to follow the bold choice of mandatory participation in mediation, before the court appeal, for a specific category of cases. As expected and as has happened in other countries in the past, the mandatory nature mediation as a legal institution provoked various and intense reactions in the Greek legal community

Keywords: mediation, ADR, alternative dispute resolution, mandatory, mandatory initial session.

Πίνακας περιεχομένων

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	2
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	3
Abstract.....	5
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	8
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Οι εναλλακτικοί τρόποι επίλυσης διαφορών	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Σύνδεση διαπραγματεύσεων με τη διαμεσολάβηση	20
2.1. Η έννοια των διαπραγματεύσεων.....	20
2.2. Παράγοντες που επηρεάζουν την έκβαση των διαπραγματεύσεων.....	22
2.3. Οι διαπραγματεύσεις στο πλαίσιο της θεωρίας των Παιγνίων	24
2.4. Η τέχνη των διαπραγματεύσεων – εργαλείο επιτυχούς διαμεσολάβησης.....	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η διαμεσολάβηση ως εναλλακτικός τρόπος επίλυσης διαφορών	29
3.1 Η έννοια της διαμεσολάβησης.....	29
3.2. Βασικά χαρακτηριστικά της διαμεσολάβησης.....	30
3.3. Πλεονεκτήματα της διαμεσολάβησης.....	35
Κεφάλαιο 4. Το θεσμικό πλαίσιο της διαμεσολάβησης.....	37
4.1 Το Ευρωπαϊκό νομοθετικό πλαίσιο	37
4.2. Το νομοθετικό πλαίσιο περί διαμεσολάβησης στην Ελλάδα έως τον Ν. 4640/2019 ..	42
4.2.1 Ο Νόμος 3898/2010.....	42
4.2.2 Ο Ν. 4512/2018- Η υποχρεωτική απόπειρα επίλυσης της διαφοράς μέσω διαμεσολάβησης, ως όρος παραδεκτού της συζήτησης της αγωγής.....	43
4.2.3 Ο υποχρεωτικός χαρακτήρας της προδικασίας διαμεσολάβησης - ενδιασμοί συμβατότητας με το δικαίωμα δικαστικής ακρόασης και το δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας	45
4.2. 4. Η απόφαση 34/2018 της Διοικητικής Ολομέλειας του Αρείου Πάγου	47
4.3. Κριτήρια συμβατότητας της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης με το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ - Η σχετική νομολογία του ΔΕΕ και ΕΔΔΑ.....	53
4.5 Το παράδοξο της διαμεσολάβησης.....	59
4.5.2. Opt-in και Opt-out μοντέλα Διαμεσολάβησης. Το Ιταλικό Μοντέλο.....	63
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Ο Νόμος 4640/2019	64
5.1.3 Η προσφυγή στη διαμεσολάβηση.....	67
1. Εκούσια συμμετοχή σε διαμεσολάβηση	67
2. Υποχρεωτική συμμετοχή σε διαμεσολάβηση.....	68
5.2. Η διαδικασία της ΥΑΣ και η υποχρέωση ενημέρωσης για την δυνατότητα επίλυσης της διαφοράς με διαμεσολάβηση	72

5.3 Η εκτελεστικότητα του πρακτικού διαμεσολάβησης	78
5.4 Καθήκοντα διαμεσολαβητή.....	80
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	86
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	89
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	89
ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	90
Ηλεκτρονικές πηγές:	92

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

N	Νόμος
Σ	Σύνταγμα
ΑΠ	Άρειος Πάγος
ΝοΒ	Νομικό Βήμα
Ε.Ε	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Κ	Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
ΕΤΕΔ	Εναλλακτικοί τρόποι επίλυσης διαφορών
ΜΕΕΔ	Μέσα εναλλακτικής επίλυσης διαφορών
ADR	Alternative dispute resolution
ΚΠολΔ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΔΕΕ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕκθΕπισΥπΒουλής	Έκθεση επιστημονικής υπηρεσίας της Βουλής
ΑιτΕκθ	Αιτιολογική Έκθεση

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εναλλακτική επίλυση των ιδιωτικών διαφορών με τη συνδρομή τρίτου ή τρίτων ιδιωτών έχει τις ρίζες της στον αγγλοαμερικανικό κόσμο και είναι γέννημά του (Ποδηματά, 2018)¹. Πρωτοεμφανίστηκε στη Βόρεια Αμερική με την έναρξη του αποικισμού της ηπείρου και υπήρξε δημιούργημα της κοινωνικής ανάγκης των αποίκων να επιλύουν τις διαφορές τους μέσα στο οικείο περιβάλλον της κοινότητας τους. Με τον καιρό ο θεσμός άρχισε να εξαπλώνεται και στον επιχειρηματικό κόσμο, με τη σύγχρονη διάδοση του να ανάγεται ιδίως στην δεκαετία 1970-1980 και μετά. Και στο Ηνωμένο Βασίλειο συντελεστής της εξέλιξης των εναλλακτικών τρόπων επίλυσης διαφορών και της κοινωνικής τους ευόδωσης υπήρξε το υψηλό κόστος πρόσβασης στην τακτική δικαιοσύνη, με αποτέλεσμα να αποβαίνει υψηλότερο και από την αξία του αντικειμένου της διαφοράς.

Η διαμεσολάβηση αποτέλεσε βασική διέξοδο για τον μέσο πολίτη, τον ευρισκόμενο να ανταποκριθεί στο υπέρογκο κόστος της κρατικής δικαιοσύνης, θέλοντας να αποφύγει πάση θυσία την πολυσύνθετη, χρονοβόρα και απρόβλεπτη δικαστική διαδικασία. Η προσφυγή στο κρατικό δικαιοδοτικό σύστημα των Η.Π.Α και της Μ. Βρετανίας δεν θεωρείται σήμερα η επικρατέστερη λύση και αντιμετωπίζεται ως «έσχατη καταφυγή». Το φαινόμενο αυτό έχει χαρακτηριστεί και ως «η δίκη υπό εξαφάνιση» (Θεοχάρης Δ. , Μάιος 2020)².

Αντιθέτως, στην ηπειρωτική Ευρώπη, όπως και στην Ελλάδα ο θεσμός της διαμεσολάβησης αντιμετωπίζεται με μεγάλη διστακτικότητα και δυσπιστία καθώς δεν υπήρξε έως σήμερα, αντίστοιχη παράδοση ιδιωτικής διαμεσολαβητικής διευθέτησης των ιδιωτικών διαφορών. Κρίσιμα στοιχεία αποτελούν πρώτον η ανέκαθεν συμπαγής πολιτισμική ομοιογένεια της ελληνικής κοινωνίας, η οποία ουδέποτε δημιούργησε την ανάγκη καλλιέργειας διαμεσολαβητών ή προστασίας ιδιωτών, «κοινοτικού» πνεύματος, απέχοντος από το κοινό ελληνικό, δεύτερον το

¹ Βλ. Ποδηματά Ε. (2018), «Υποχρεωτική διαμεσολάβηση (Ν. 4512/2018 άρθρ. 178-206)- Ο θεσμός αντιμέτωπος με τα δικαιοκρατικά όρια του: το δικαίωμα πρόσβασης στην δικαιοσύνη και το κοινωνικό αγαθό της νομιμότητας», Υποχρεωτική διαμεσολάβηση (Ν. 4512/2018) : αποτίμηση του θεσμού & βασικά ερμηνευτικά ζητήματα : πρακτικά ημερίδας της 17.3.2018, σελ. 17

² Βλ. Θεοχάρη Δ. (2020) Το Δίκαιο της Διαμεσολάβησης, Ερμηνευτική προσέγγιση Ν. 4640/2019, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, Μάιος 2020, σελ. 26

κύρος του οποίου ανέκαθεν απολαμβάνει η πολιτειακή δικαιοδοτική λειτουργία στην συνείδηση του μέσου πολίτη ως δύναμη εγγυητική της νομιμότητας και της κοινωνικής ειρήνης και τρίτον η πλήρης προσβασιμότητα του δικαιοδοτικού μηχανισμού για το μέσο κοινωνό. Το τελευταίο στοιχείο ορίζεται από δυο ειδικότερα δεδομένα: αφ' ενός από την εξαιρετικά υψηλή (με βάση τα ευρωπαϊκά δεδομένα) αναλογία των δικηγόρων ανάμεσα στον πληθυσμό, σε συνδυασμό με την μετριοπάθεια των μέσων δικηγορικών αμοιβών, ιδίως μάλιστα με τις τρέχουσες συνθήκες της μακρόχρονης οικονομικής κρίσης και αφετέρου από χαμηλό κόστος των δικαστικών τελών και εξόδων³.

Η διαμεσολάβηση, στα πλαίσια συμμόρφωσης με τη σχετική Οδηγία 2008/52/Ε.Κ ενσωματώθηκε αρχικά στην ελληνική έννομη τάξη με το Ν. 3898/2010, ωστόσο το συγκεκριμένο νομοθέτημα δεν γνώρισε ευρεία κοινωνική αποδοχή, μολονότι ο θεσμός είχε προσελκύσει ήδη από το 2006 το ενδιαφέρον του ακαδημαϊκού κόσμου, με μια σειρά επιστημονικών εκδηλώσεων (ημερίδων και σεμιναρίων) που είχαν πραγματοποιηθεί στην Αθήνα από ανεξάρτητους φορείς. Επίσης, μεταπτυχιακά μαθήματα με τίτλο «Negotiation: theory and practice», “Negotiation and mediation” διδάσκονταν σε ιδιωτικά εκπαιδευτήρια τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, όπως το Alba Graduate Business School ήδη από το 2001 (με καθηγήτρια την Δρα Ασπασία Τσαούση), παρόλα αυτά παρέμεινε επί της ουσίας χωρίς ανταπόκριση, μέχρι και προσφάτως.

Ο Νομοθέτης, επέμεινε στην προώθηση του θεσμού της διαμεσολάβησης στην ελληνική έννομη τάξη με στόχο την ταχύτερη και αποτελεσματικότερη απονομή της δικαιοσύνης, εισάγοντας μιας μορφής υποχρεωτικότητας αυτού, αρχικά με τον Ν. 4512/2018, και εν συνεχεία με τον Ν. 4640/2019, όπως αυτός ισχύει σήμερα. Η υποχρεωτικότητα, με την οποία περιέβαλαν τα ως άνω νομοθετήματα, την προδικασία της διαμεσολάβησης προκάλεσε σοβαρές αντιδράσεις θεσμικών φορέων

³ Σύμφωνα με τα δημοσιευμένα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το έτος 2018 (The 2018 EU Justice Scoreboard, υπό 3.2.2 πίνακας αριθμ. 43) η Ελλάδα κατέχει την τρίτη υψηλότερη θέση στην Ε.Ε σε αναλογία δικηγόρων ανά 100.000 κατοίκους, μετά από την Κύπρο (πρώτη θέση) και την Μάλτα (δεύτερη θέση).

της χώρας, όπως της Ολομέλειας των Δικηγορικών Συλλόγων αλλά και της Ένωσης Δικαστών και Εισαγγελέων Ελλάδος⁴.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη του ρόλου της διαμεσολάβησης στην εξωδικαστική επίλυση διαφορών. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια προσπάθεια προσέγγισης των βασικών μεθόδων εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών. Στο δεύτερο κεφάλαιο επιχειρείται μια διερεύνηση της σύνδεσης των διαπραγματεύσεων με το θεσμό της διαμεσολάβησης.

Στο τρίτο κεφάλαιο δίνεται έμφαση στο θεσμό της διαμεσολάβησης και στα πλεονεκτήματά της, αναλύοντας το θεσμικό πλαίσιο που ισχύει στην Ελλάδα αλλά και την Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2008/52. Στο τέταρτο κεφάλαιο αναλύεται η υποχρεωτικότητα της διαμεσολάβησης, ως προστάδιο της δικαστικής προσφυγής και οι αντιδράσεις που προκάλεσε σε συνδυασμό με μια ανάλυση των αποφάσεων του ΔΕΕ. Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται μια μελέτη του πεδίου εφαρμογής της διαμεσολάβησης, οι διαφορές που υπάγονται σε Υποχρεωτική Αρχική Συνεδρία, καθώς και η εκτελεστότητα που διέπει το πρακτικό διαμεσολάβησης.

Στο τέλος της παρούσας διπλωματικής εργασίας, παρατίθεται το σύνολο των βιβλιογραφικών παραπομπών που χρησιμοποιήθηκαν για τη συγγραφή της, ελληνόγλωσσων και ξενόγλωσσων.

⁴ Βλ. υπ' αριθμ. 34/2018 και 56/2019 αποφάσεις της Διοικητικής Ολομέλειας του Αρείου Πάγου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Οι εναλλακτικοί τρόποι επίλυσης διαφορών

Η Ελλάδα, όπως και κάθε κράτος δικαίου κατοχυρώνει στον υπέρτατο θεμελιακό της νόμο (Σύνταγμα), το δικαίωμα κάθε προσώπου στην έννομη προστασία του, όταν παραβιάζονται τα έννομα αγαθά και δικαιώματά του. Η διάταξη 20§1 του Συντάγματος (εφεξής Σ.) ορίζει: *«Καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί να αναπτύξει σ' αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή συμφέροντά του, όπως νόμος ορίζει»*. Το ίδιο δικαίωμα ορίζεται και προστατεύεται από το άρθρο 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε αλλά και από το άρθρο 6§1 της ΕΣΔΑ, το οποίο μάλιστα εισάγει συμπληρωματικά την φράση *«εντός λογικής προθεσμίας»*. Με βάση τα παραπάνω κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα να αξιώσει έννομη προστασία μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα, σε περίπτωση που παραβιάζονται τα δικαιώματα ή τα συμφέροντά του από τα δικαστήρια της χώρας που βρίσκεται.

Περαιτέρω, είναι γνωστό ότι η απονομή της δικαιοσύνης ανατέθηκε κατά πρώτο λόγο στα τακτικά δικαστήρια. Παράλληλα, όμως, με τα τακτικά δικαστήρια ανέκαθεν συνυπήρχαν και άλλοι, εξωδικαστικοί θεσμοί απονομής δικαιοσύνης. Σταδιακά η απονομή της δικαιοσύνης από τα τακτικά δικαστήρια άρχισε να δυσκολεύει σημαντικά. Στην κατεύθυνση αυτήν συνετέλεσε η συμφόρηση των δικαστηρίων, αφού ο φόρτος εργασίας των δικαστών προκαλούσε πολλές καθυστερήσεις στην εκδίκαση των υποθέσεων και στην έκδοση αποφάσεων, ενώ παράλληλα διασαλευόταν και η ποιότητα των ίδιων των αποφάσεων. Η αύξηση των δικαστικών εξόδων δυσχέρανε ακόμα περισσότερο την επίλυση διαφορών μέσω της τακτικής δικαιοσύνης. Για όλους τους παραπάνω λόγους, έγινε σύντομα αντιληπτή η ανάγκη επίλυσης των διενέξεων εκτός δικαστηρίων. Το χρονικό εκείνο σημείο είναι που εμφανίζονται οι λεγόμενοι εναλλακτικοί τρόποι επίλυσης διαφορών (εφεξής ΕΤΕΔ) ή, όπως διεθνώς είναι γνωστοί, alternative dispute resolution (ADR).

Ο όρος «εναλλακτική διευθέτηση διαφορών»⁵ περιλαμβάνει όλα τα διαθέσιμα μέσα που οδηγούν στην επίλυση μιας διαφοράς, χωρίς την έκδοση

⁵ Οι εναλλακτικοί τρόποι επίλυσης διαφορών είναι διεθνώς γνωστοί με τη συντομογραφία «ADR» (Alternative Dispute Resolution)

δικαστικής απόφασης και τα οποία επιτρέπουν στα ίδια τα μέρη, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, να συμμετάσχουν τα ίδια στην αναζήτηση μιας συμφωνίας επίλυσης της διαφοράς. Κρίσιμο είναι να επιλεγεί το κατάλληλο κάθε φορά μέσο εξωδικαστικής/εναλλακτικής επίλυσης διαφοράς (εφεξής «ΜΕΕΔ») (Θεοχάρης Δ. , Μάιος 2020)⁶. Ο όρος εναλλακτικές δεν αποσκοπεί στο να υποβαθμίσει τις μεθόδους αυτές σε σχέση με την δικαστική διαδικασία. Έχει περισσότερο την έννοια της ταυτόχρονης συμπληρωματικής λειτουργίας παρά την έννοια της υποβάθμισης της σημασίας τους. Ο συμπληρωματικός τους αυτός χαρακτήρας και ρόλος εξηγεί την συχνή χρήση του επιθέτου «εξωδικαστικές» αντί του επιθέτου «εναλλακτικές».

Στόχος των μέσων εναλλακτικής επίλυσης διαφορών είναι η επίλυση των διαφορών όσο πιο ειρηνικά γίνεται, με το μικρότερο δυνατό κόστος, ταχύτερα. (Διακολουκά, 2019)⁷. Εκτός τούτου η προσφυγή των διαδικών σε κάποιο Μέσο Εναλλακτικής επίλυσης διαφορών πρέπει να οδηγεί στην προστασία της δημόσιας τάξης, καθώς με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται αποσυμφόρηση των δικαστηρίων, και οι υποθέσεις που δεν μπορούν να επιλυθούν εξωδικαστικά, εξετάζονται ταχύτερα, εξασφαλίζοντας το θεμελιώδες δικαίωμα του κάθε πολίτη για παροχή έννομης προστασίας, αρχικά με την πρόσβασή του στα δικαστήρια, όπως ορίζεται ρητά στο άρθρο 20Σ. και στην συνέχεια με την έκδοση δικαστικής απόφασης εντός εύλογου χρονικού διαστήματος.

1.1.Τα Βασικότερα Μέσα Εναλλακτικής Επίλυσης Διαφορών

1. Η Διαιτησία (Arbitration)

Οι δυσκολίες της απονομής δικαιοσύνης διεθνώς έχουν δημιουργήσει θεσμούς που επιτρέπουν παράλληλα με αυτούς την επίλυση διαφορών όπως η διαιτησία και οι λεγόμενοι «Εναλλακτικοί τρόποι Επίλυσης Διαφορών» (εφεξής

⁶ Βλ. Θεοχάρη Δ. (2020), Το Δίκαιο της Διαμεσολάβησης, Ερμηνευτική προσέγγιση Ν. 4640/2019 , Νομική Βιβλιοθήκη, Μάιος 2020, σελ. 3.

⁷ Ενημερωτική Εκδήλωση ΕΒΕΑ - ΟΠΕΜΕΔ για τη Διαμεσολάβηση στην Ελλάδα <https://www.capital.gr/epixeiriseis/3245105/enimerotiki-ekdilosi-ebea-opemed-gia-ti-diamesolabisi-stin-ellada> Όπως υπογράμμισε ο Ομότιμος Καθηγητής του Τμήματος Νομικής ΑΠΘ Λάμπρος Κοτσίρης: "Η Διαμεσολάβηση είναι λύση ειρήνης". Όσο πιο ειρηνικός είναι ο κόσμος, τόσο πιο δίκαιος και όσο πιο δίκαιος, τόσο πιο ειρηνικός.", βλ. και Διακολουκά (2019), Εναλλακτική Επίλυση Διαφορών με έμφαση στην προβληματική της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης του άρθρου 182 ν.4512/2018

ΕΤΕΔ), οι οποίοι είναι διεθνώς γνωστοί με τη συντομογραφία «ADR»⁸ (Κάρμου, 2016)⁹.

Αρχικά η Διαιτησία είναι μια από τις πιο διαδεδομένες μορφές εναλλακτικής επίλυσης διαφορών, η οποία διέπεται τόσο από δικονομικούς και από ουσιαστικούς κανόνες δικαίου (Θεοχάρης Δ., Μάιος 2020)¹⁰. Τα ενδιαφερόμενα μέρη μέσω ρητρών που ορίζουν στις συμβάσεις τους ή μετά την επέλευση αντιδικίας, επιλέγουν το διαιτητικό δικαστήριο που θα αποφανθεί για τυχόν ή παρούσες διαφορές, εκουσίως. Τα άρθρα 867 επ. του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (εφεξής ΚΠολΔ) ρυθμίζουν τη διαιτητική επίλυση διαφορών ιδιωτικού δικαίου, δηλαδή αμφισβητήσεων ως προς την ύπαρξη, την έκταση ή το περιεχόμενο δικαιωμάτων ή έννομων σχέσεων του ιδιωτικού δικαίου. *«Πρόκειται για τη λύση διαφορών παρά μη δικαστών, η οποία εμπροθέτως διαμορφώθηκε κατά τρόπο ώστε να μην παρεμβάλλονται εμπόδια στην απρόσκοπτη και ταχεία επίτευξη της»* (Κουσούλης, 2004)¹¹. Το διαιτητικό δικαστήριο δεν ενεργεί ως πολιτειακό όργανο, αυτό αποτελεί και την ειδοποιό διαφορά, η οποία διαστέλλει τη διαιτησία από τη δικαστική λειτουργία (Κουσούλης, 2006)¹².

Σύμφωνα με τα άρθρα ΚΠολΔ 867-868 καθώς και το άρθρο 7 § 1 Ν. 2735/1999 σε διαιτησία μπορεί να υπαχθούν όλες οι υφιστάμενες ή μελλοντικές ιδιωτικού δικαίου διαφορές, που αφορούν σε συγκεκριμένη σύμβαση ή έννομη σχέση, αν εκείνοι που τη συνομολογούν έχουν την εξουσία να διαθέτουν ελεύθερα το αντικείμενο της διαφοράς. Υπό τον παραπάνω ορισμό προαπαιτούμενα του χαρακτηρισμού μιας ρήτρας ως συμφωνίας διαιτησίας αποτελούν: (α) να αναφέρεται σε υφιστάμενες ή μελλοντικές διαφορές που προκύπτουν από οποιαδήποτε έννομη σχέση, συμβατική, εξωσυμβατική ή οιονεί συμβατική, (β) να αφορά σε επίλυση της διαφοράς στο πλαίσιο δικαιοδοτικού μηχανισμού που αποβλέπει στην έκδοση

⁸ (Alternative Dispute Resolution)

⁹ Βλ. Κάρμου Β. / Οικονόμου Π. / Τροβά Ε. (2016) Η κατασκευαστική Διατησία, εκδόσεις Σάκκουλας, σελ. 2

¹⁰ Βλ. Θεοχάρη Δ. (2020) Το Δίκαιο της Διαμεσολάβησης, Ερμηνευτική προσέγγιση Ν. 4640/2019, Νομική Βιβλιοθήκη, Μάιος 2020, σελ.6

¹¹ Βλ. Κουσούλης, (2004), Διαιτησία, Ερμηνεία κατ' άρθρο, σελ.4.

¹² Βλ. Κουσούλης (2006), Δίκαιο Διαιτησίας 2006.

δεσμευτικής για τα μέρη απόφασης, χωρίς να επιδρά πάντως η τυχόν πρόβλεψη προσταδίων επίλυσης της διαφοράς (Γιαννόπουλος, 2018)¹³.

Η βασική διαφορά που προκύπτει μεταξύ της διαιτησίας και των ΕΤΕΔ είναι η δεσμευτικότητα. Η διαιτησία δεσμεύει νομικά ως προς το αποτέλεσμα της, το οποίο είναι άμεσα σεβαστό και εκτελεστέο από τους διαδίκους, καθώς η διαιτητική απόφαση παράγει δεδικασμένο (άρθ. 896 ΚΠολΔ) και αποτελεί εκτελεστό τίτλο, βάσει του οποίου είναι δυνατόν να επισπευσθεί αναγκαστική εκτέλεση (άρθ. 904 ΚΠολΔ). Αντίθετα, οι ΕΤΕΔ παράγουν αποφάσεις που είναι προαιρετικές για τα μέρη (Κάρμου, 2016)¹⁴. Ειδικότερα, η διαιτητική απόφαση, κατά κανόνα, ως γνήσια δικαιοδοτική πράξη, παράγει από την έκδοσή της δεδικασμένο (ΚΠολΔ 896) και βεβαίως όταν περιέχει καταψηφιστικές διατάξεις αποτελεί και εκτελεστό τίτλο (ΚΠολΔ 904 § 2 περ. β΄) (Διαμαντόπουλος, 2019)¹⁵.

2. Συμφιλίωση (Conciliation)

Η Συμφιλίωση (conciliation) αποτελεί μια διαδικασία, κατά την οποία τα μέρη προσφεύγουν σε ένα τρίτο πρόσωπο που εμπιστεύονται, με σκοπό τη φιλική διευθέτηση της διαφοράς που έχει ανακύψει, χωρίς ωστόσο να υπάρχει η δυνατότητα εκ μέρους του επιβολής οποιασδήποτε λύσης σε αυτά (Θεοχάρης Δ. , Μάιος 2020)¹⁶. Η απόφαση αυτή δεν έχει καμία δεσμευτικότητα και τα μέρη δεν είναι υποχρεωμένα να προβούν σε αυτή την διαδικασία. Τέλος, έχουν πάντα την δυνατότητα σε περίπτωση που δεν καρποφορήσει η διαδικασία αυτή, να προσφύγουν στην τακτική δικαιοσύνη.

Στη συμφιλίωση εντάσσονται οι μηχανισμοί όπου ο τρίτος έχει ως ρόλο να πλησιάσει τα μέρη και να τα διευκολύνει να καταλήξουν από μόνα τους σε συμφωνία, είτε αυτή είναι συλλογική σύμβαση είτε οποιαδήποτε άλλη πράξη. Είναι το κατ' εξοχήν μέσο που χρησιμοποιείται συνήθως ως κοινό μέσο επίλυσης και των

¹³ Γιαννόπουλος, (2018), παρ. 3.2. Ορισμός της διαμεσολάβησης και εννοιολογική οριοθέτησή της έναντι της διαιτησίας και των λοιπών εναλλακτικών μεθόδων επίλυσης των διαφορών σελ.62-66

¹⁴ Βλ. Κάρμου Β. / Οικονόμου Π. / Τροβά Ε. (2016) Η κατασκευαστική Διατησία, εκδόσεις Σάκκουλας, σελ.2

¹⁵ Βλ. Διαμαντόπουλος, Κρίσιμα ζητήματα δικαίου διαιτησίας στο έργο του καθηγητή Νικολάου Νίκα, 2019

¹⁶ Βλ. Θεοχάρης, ό,π, σελ.7

νομικών διαφορών και των διαφορών συμφερόντων, διαφορών με την ευρεία έννοια ή με τη στενή (Ι. Κουκιάδης, 2013)¹⁷.

3. Διευκόλυνση (facilitation)

Επιπρόσθετα, η Διευκόλυνση (facilitation) είναι ένα μέσο εναλλακτικής επίλυσης που λαμβάνει χώρα μεταξύ μερών που είναι μέλη μιας ενιαίας οντότητας, τα οποία επιλέγουν ένα τρίτο πρόσωπο, το οποίο μεσολαβεί, προκειμένου να τα βοηθήσει να επιλύσουν τα εκάστοτε προβλήματα τους και να αποφασίσουν για τη λήψη μέτρων, με απώτερο σκοπό να βελτιωθεί το κλίμα και εν τέλει η αποδοτικότητα της κοινής τους ομάδας. Οι αποφάσεις λαμβάνονται με την ελεύθερη βούληση των μερών, με αποτέλεσμα να βελτιώνεται η αίσθηση της ομαδικότητας, γεγονός που ανυψώνει το ηθικό των συμμετεχόντων. Τα μέρη, μεταξύ των οποίων παρουσιάστηκε η διαφωνία επιλέγουν ένα τρίτο πρόσωπο, για να τους βοηθήσει στον καλύτερο εντοπισμό των μεταξύ τους προβλημάτων και στην βέλτιστη επίλυση αυτών, καθώς και στην κοινή απόφαση για την λήψη αναγκαίων μέτρων, ώστε να αποφευχθούν έριδες στο μέλλον. Η απόφαση που λαμβάνεται δεν είναι δεσμευτική. Η μέθοδος αυτή έχει κριθεί ότι ευδοκμεί για διευθέτηση διαφορών εντός διεθνών οργανισμών, προκειμένου να διασφαλιστεί η εύρυθμη λειτουργία τους (Θεοχάρης Δ. , Μάιος 2020) ¹⁸.

4. Πρώιμη ουδέτερη αξιολόγηση (early neutral evaluation-ENE, fact finding)

Τα μέρη προτού προσφύγουν στη δικαστική επίλυση της διαφοράς τους, προσλαμβάνουν από κοινού ένα τρίτο αντικειμενικό πρόσωπο και του καταθέτουν τα επιχειρήματά τους επί της μεταξύ τους διαφοράς. Με τον τρόπο αυτό παρέχεται η δυνατότητα στα μέρη να λάβουν μια εκτίμηση της δικαστικής απόφασης, ούτως ώστε να γνωρίζουν εκ των προτέρων ποιες είναι οι πιθανότητες ευδοκίμησης των επιχειρημάτων τους, με απώτερο σκοπό την μείωση των δικαστικών δαπανών. Η διαδικασία είναι απολύτως εμπιστευτική, με αποτέλεσμα τα στοιχεία και η όλη επικοινωνία που ανταλλάσσεται στο πλαίσιο αυτής να μη μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε μια μελλοντική δικαστική διαμάχη. Σκοπός είναι να προσφέρει

¹⁷ Βλ. Κουκιάδης Ι. (2013), Εργατικό Δίκαιο-Συλλογικές Εργασιακές Σχέσεις, σελ. 788

¹⁸ Βλ. Θεοχάρης, ό,π, σελ.8

στα μέρη μια εκτίμηση για το τι πρόκειται να συμβεί σε περίπτωση αντιδικίας, και να τους βοηθήσει να αποφανθούν αν θα προχωρήσουν σε συμβιβαστική λύση ή σε δικαστική διαμάχη.

5. Απευθείας ηλεκτρονική επίλυση διαφοράς (online dispute resolution, ODR)

Η αύξηση του ηλεκτρονικού εμπορίου συντέλεσε αποφασιστικά στην ανάγκη εξεύρεσης ενός σύγχρονου μέσου επίλυσης διαφορών με αφετηρία το διαδίκτυο, ιδίως για τις αγορές αντικειμένων περιορισμένης αξίας, όπου συνήθως το κόστος ανάληψης κάποιας από τις κλασσικές μεθόδους επίλυσης της διαφοράς υπερβαίνει κατά κανόνα την αξία του προϊόντος, ενώ οι καταναλωτές δεν επιχειρούν συχνά να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους, με αποτέλεσμα να πλήττεται η αξιοπιστία των διαδικτυακών αγορών (Θεοχάρης Δ., Μάιος 2020)¹⁹. Με την μέθοδο αυτή η επίλυση κάποιας διαφοράς γίνεται με την χρήση διαδικτύου και τεχνολογιών πληροφορίας. Αυτό διευκολύνει την υπερπήδηση του εμποδίου που ετίθετο σε διασυνοριακές διαφορές, στα πλαίσια του διεθνούς εμπορίου, οπότε η χώρα εγκατάστασης του εμπόρου διαφέρει από εκείνη του καταναλωτή. Ειδικότερα, σε περίπτωση αθέτησης συμβατικής υποχρέωσης, ο καταναλωτής ή ο έμπορος αντίστοιχα, μπορούν να καταφύγουν στην πλατφόρμα της Ε.Ε., να καταχωρήσουν την προκείμενη διαφορά, και αυτή να διεκπεραιωθεί μέσω διαδικτύου.

6. Συνήγορος του πολίτη (ombudsman)

Αρκετά πρόσφατος θεσμός είναι και ο Συνήγορος του Πολίτη (ombudsman), ο οποίος λειτουργεί ως ανεξάρτητη διοικητική αρχή με αποστολή τη διαμεσολάβηση μεταξύ των πολιτών και των δημόσιων υπηρεσιών και εν γένει των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης των ΝΠΔΔ και των ΝΠΙΔ για την προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη. Ο Συνήγορος του Πολίτη αποτελεί Ευρωπαϊκό Θεσμικό όργανο που γεννήθηκε στις σκανδιναβικές χώρες για τη διευκόλυνση επίλυσης διαφορών των πολιτών με δημόσιες υπηρεσίες, με σκοπό την προστασία του καταναλωτή. Ο Συνήγορος δεν έχει την αρμοδιότητα να εκδώσει απόφαση εκτελεστή αλλά λαμβάνει υπόψη τις απόψεις των μερών και αφού τις εξετάσει, εκδίδει αιτιολογημένη γνώμη

¹⁹ Βλ. Θεοχάρη, Δ. (2020), ο.π σελ.9

και συστήνει την άρση των αυθαιρεσιών. Παρόλο που οι γνώμες του δεν έχουν δεσμευτικότητα, λόγω του κύρους του ως μόρφωμα της Ε.Ε. αναγκάζει το πρόσωπο που έχει προβεί στην αυθαιρεσία να συμμορφωθεί στις νόμιμες υποχρεώσεις του με σκοπό στο τέλος να εφαρμοστεί το δίκαιο.

7. Διαπραγματεύσεις (negotiations)

Οι Διαπραγματεύσεις (negotiations), τις οποίες θα αναλύσουμε στο δεύτερο κεφάλαιο στο πλαίσιο της διαμεσολάβησης, είναι μία διαδικασία μεταξύ των μερών, χωρίς την συμμετοχή τρίτου προσώπου, μέσω της οποίας ανταλλάσσουν πληροφορίες με σκοπό την **επίτευξη μιας κοινά αποδεκτής συμφωνίας και την διευθέτηση τυχόν συγκρουόμενων συμφερόντων συμβιβαστικά.** Η διαπραγμάτευση ορίζεται ως «η έλλογη επικοινωνία δύο ή περισσότερων μερών με σκοπό την επίτευξη μιας συμφωνίας ή την επίλυση μιας διαφωνίας, μέσα από διεργασίες που βασίζονται στην επικοινωνία, στην πειθώ και στην εμπέδωση της εμπιστοσύνης» (Τσαούση Α., 2013) ²⁰. Η διαδικασία αυτή απαιτεί την ενεργή συμμετοχή των μερών, καθώς και το να λειτουργούν στα πλαίσια της καλής πίστης, να παρέχουν σαφείς και αληθείς πληροφορίες το ένα στο άλλο και να αποφεύγουν παρελκυστικές τακτικές ή προσπάθειες εξαπάτησης της άλλης πλευράς.

8. Ο Συμβιβασμός

α. Δικαστικός και εξώδικος συμβιβασμός

Ο συμβιβασμός αποτελεί τη συμφωνία των ενδιαφερόμενων για τερματισμό της μεταξύ τους φιλονικίας ή αβεβαιότητας ως προς κάποια έννομη σχέση. Είναι μία συμφιλιωτική διαδικασία αμοιβαίων υποχωρήσεων, οι οποίες μπορεί να περιλαμβάνουν μερική ή ολική παραίτηση από δικαίωμα με αντάλλαγμα άλλη παροχή. Αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό ενός δικαϊκού συστήματος λόγω της αποφυγής των συγκρούσεων (Θεοχάρης Δ. , Μάιος 2020)²¹.

Στην Ελλάδα προβλέπεται η δυνατότητα δικαστικού συμβιβασμού πριν την άσκηση της αγωγής στο άρθρο 209 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Στην περίπτωση αυτή υποβάλλεται στον αρμόδιο για την υπόθεση Ειρηνοδίκη αίτημα

²⁰ Βλ. Τσαούση, Α. (2013). Δίκαιο και Συνεργατικότητα: Μια Νέα Προσέγγιση στην Κοινωνιολογία του Δικαίου, Εκδόσεις Παπαζήση, σ. 113.

²¹ Βλ. Θεοχάρη, Δ. (2020) ο.π σελ. 13

συμβιβαστικής επίλυσης της διαφοράς, με την αίτηση να έχει όλες τις συνέπειες άσκησης αγωγής, υπό την αίρεση της ασκήσεως της τελευταίας εντός τριών μηνών από την αποτυχία της συμβιβαστικής επίλυσης. Μετά την κατάθεση του αιτήματος προβλέπεται υποχρέωση του δικαστή να προσπαθήσει να βρει συμβιβαστική λύση της διαφοράς, χωρίς να μπορεί να επιβάλλει λύση. Η δυνατότητα δικαστικού συμβιβασμού προβλέπεται σε κάθε στάση της δίκης και είναι εφικτός ακόμα και μετά την έναρξη της δίκης, και στο πλαίσιο της αποδεικτικής διαδικασίας ή και ενώπιον του Εφετείου.

Έχει δε διατυπωθεί η άποψη ότι ακόμα και μετά την τελεσιδικία της απόφασης, εφόσον ασκήθηκε αίτηση αναίρεσης ή αναψηλάφησης ή ανακοπής μπορεί να επέλθει συμβιβασμός, ο οποίος δεν θίγει την τελεσιδικία της απόφασης, αλλά καταργεί την δίκη ενώπιον του Αναιρετικού Δικαστηρίου, ενώ κατά τη νομολογία όταν μια απόφαση καταστεί αμετάκλητη δεν είναι εφικτός ο συμβιβασμός, διότι ελλείπει το στοιχείο της έριδος²². Πέραν του δικαστικού συμβιβασμού υπάρχει και ο εξώδικος συμβιβασμός, δηλαδή εκείνος που δεν αφορά εκκρεμή δίκη. Στον εξώδικο συμβιβασμό η συμφωνία καταρτίζεται ατύπως και έχει αναγνωριστικό χαρακτήρα.

β. Απόπειρα εξώδικης επίλυσης διαφοράς

Μάλιστα, στο άρθρο 214 Α του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας προβλέπεται ο δικονομικός θεσμός της απόπειρας εξώδικης επίλυσης ιδιωτικών διαφορών, με σκοπό την αποσυμφόρηση των δικαστηρίων. Το άρθρο αυτό παροτρύνει τα μέρη και τους πληρεξουσίους τους δικηγόρους να καταβάλουν κάθε δυνατή προσπάθεια, ώστε να εξακριβώσουν τα πραγματικά περιστατικά της μεταξύ τους διαφοράς και να προσπαθήσουν να επιτύχουν μια κοινά αποδεκτή λύση. Προϋπόθεση αυτής της διάταξης είναι να πρόκειται για διαφορά ιδιωτικού δικαίου και δεκτική συμβιβασμού. Η δυνατότητα συμβιβασμού του άρθρου 214 Α παρέχεται στους διαδίκους μετά την κατάθεση αγωγής και καθ' όλη την διάρκεια της εκκρεμοδικίας.

²² Βλ. ΑΠ 304/1964, ΝοΒ 12,909

Αν ο συμβιβασμός επιτευχθεί, τότε συντάσσεται πρακτικό. Το πρακτικό αυτό κατατίθεται στο δικαστήριο και επικυρώνεται από αυτό²³.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Σύνδεση διαπραγματεύσεων με τη διαμεσολάβηση

Στενότερη είναι η σύνδεση μεταξύ Διαπραγμάτευσης και Διαμεσολάβησης, σε όλα τα επίπεδα. Κάθε διαδικασία διαμεσολάβησης μπορεί να ιδωθεί ως μια δομημένη διαπραγμάτευση (Τσαούση Α., 2011)²⁴. Η αξία των διαπραγματεύσεων στη διαδικασία της διαμεσολάβησης είναι καθοριστικής σημασίας, καθότι, μόνο σε περίπτωση που λάβουν χώρα σωστές και ουσιαστικές διαπραγματεύσεις με ειλικρίνεια και εντιμότητα μεταξύ των μερών, μέσα σε κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης²⁵, θα μπορέσει να επιτευχθεί τελικά συμφωνία στο πλαίσιο της διαμεσολάβησης.

2.1. Η έννοια των διαπραγματεύσεων

Η διαπραγμάτευση αποτελεί μια αρχέγονη και πανάρχαια πρακτική βάση της οποίας οι άνθρωποι σε όλους του γνωστούς πολιτισμούς επικοινωνούσαν προκειμένου να ανταλλάξουν απόψεις, ιδέες, εξυπηρετήσεις και αγαθά (Τσαούση Α., 2012). Ως διαπραγμάτευση νοείται η προσπάθεια δυο ανθρώπων να έρθουν σε επικοινωνία προκειμένου να επιτύχουν μια συμφωνία ή να επιλύσουν μια διαφορά. Οποιαδήποτε κατάσταση μπορεί να αποδοθεί ως «διαφορά που πρέπει να επιλυθεί ή συμφωνία που πρέπει να επιτευχθεί αποτελεί ένα πρόβλημα προς διαπραγμάτευση».

Σύμφωνα με τον William Ury, έναν από τους διασημότερους ερευνητές της διαπραγμάτευσης και διαπραγματευτή με πλούσια εμπειρία, μόνο η χρήση (ή μη) της βίας αποτελεί ανθρώπινη επιλογή. Αντιθέτως, η διαπραγμάτευση είναι αναπόφευκτο δεδομένο διότι αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της διαδικασίας λήψης αποφάσεων.

²³ Βλ. Θεοχάρη Δ, (2020), ο.π σελ. 15

²⁴ Βλ. Τσαούση, Α. (2011), «Διαμεσολάβηση και Διαπραγμάτευση», στο συλλογικό τόμο *Η Διαμεσολάβηση στις Αστικές και Εμπορικές Διαφορές*, επιμ. Ιωάννα Αναστασοπούλου (Αθήνα: Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη), σελ. 203-214.

²⁵ Βλ. Τσαούση, Α. (2012) «Κανόνες Αμοιβαιότητας και Εμπιστοσύνης στις Σύγχρονες Διαπραγματεύσεις», στο συλλογικό τόμο *Δώρημα Ευχαριστήριον: Τιμητικός Τόμος Πέτρου Α. Γέμτου* (Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα), σελ. 719-737

Ωστόσο ο τρόπος με τον οποίο την προσεγγίζουμε είναι το στοιχείο που κάνει τη διαφορά ως προς την επίτευξη ενός θετικού αποτελέσματος ή την αποτυχία της διαδικασίας (Τσαούση Α., 2011)²⁶. Οι κανόνες σύμφωνα με τους οποίους διαπραγματευόμαστε αντικατοπτρίζουν τις αξίες των μερών αλλά και τις ευρύτερες κοινωνικές αξίες (Τσαούση Α., 2012)²⁷. Πιο συγκεκριμένα, οι κοινωνικές αξίες του κάθε ανθρώπου, η πληροφόρηση που διαθέτει και η κουλτούρα του, επηρεάζουν τον τρόπο που διαπραγματεύεται με άλλους ανθρώπους. Κάθε άνθρωπος είναι μοναδικός, φέρει τα δικά του προσωπικά χαρακτηριστικά και έχει τους δικούς του στόχους, οπότε καθίσταται ευκόλως αντιληπτό ότι, τις περισσότερες φορές, τα συμφέροντα αυτά συγκρούονται. Εναπόκειται λοιπόν στα ίδια τα άτομα να επιλύσουν τις διαφορές τους, σε όποιο επίπεδο κι αν αυτές εμφανίζονται, είτε με συγκρουσιακές τακτικές είτε συνεργατικά.

Σκοπός της διαπραγμάτευσης είναι να επιφέρει σταδιακά μια αλλαγή νοοτροπίας μέσα από την εμπέδωση ενός ήθους συνεργατικότητας. Όλες οι θεωρίες διαπραγμάτευσης συνιστούν προσπάθεια να δημιουργηθεί μια λειτουργική και ομαλή σχέση με την άλλη πλευρά. Αν συμβεί αυτό, θα συνειδητοποιήσουμε ότι είμαστε συνεργάτες σε μια από κοινού αναζήτηση μιας δίκαιης συμφωνίας και όχι αντίπαλοι σε μια “μετωπική” σύγκρουση. Η καλή προετοιμασία, η σωστή επικοινωνία, η συνεργατική διάθεση και η προθυμία να γίνει ένας δίκαιος καταμερισμός ισχύος (share power) και πληροφόρησης (share information) είναι τα βασικά στάδια για τη δημιουργία μεταξύ των μερών μιας σταθερής σχέσης (relationship-building strategies). Μεριμνώντας για την ποιότητα της σχέσης τους, τα μέρη έχουν α) καλύψει τις προϋποθέσεις για μια διαπραγμάτευση δίκαιη και ικανή να οδηγήσει σε αποτελεσματική λύση και β) δημιουργήσει ένα θετικό κλίμα για την εδραίωση της εμπιστοσύνης. Η έμφαση στην εμπιστοσύνη λειτουργεί ως εχέγγυο μιας καλής διαπραγμάτευσης. Όταν υπάρχει εμπιστοσύνη και ισχύουν κανόνες αμοιβαιότητας μεταξύ των μερών περιορίζεται ο ρόλος των κρατικών θεσμών και

²⁶ Βλ. Τσαούση Α., «Διαμεσολάβηση και Διαπραγμάτευση», στο συλλογικό τόμο *Η Διαμεσολάβηση στις Αστικές και Εμπορικές Διαφορές*, επιμ. Ιωάννα Αναστασοπούλου (Αθήνα: Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη 2011), σελ. 203-214.

²⁷ Βλ. Τσαούση Α., (2012) ο.π σελ. 721

ενισχύεται ο ρόλος των άτυπων διαδικασιών επίλυσης συγκρούσεων, δηλαδή των διαπραγματεύσεων (Τσαούση Α., 2012)²⁸.

Το μεγαλύτερο κομμάτι των σχέσεων που μελετά ο σύγχρονος κλάδος των Διαπραγματεύσεων καλύπτεται από άγραφους κανόνες κοινωνικής συμπεριφοράς (social norms) οι οποίοι παρέχουν ένα πλήρες σύστημα κοινωνικού ελέγχου, που εξασφαλίζει την κοινωνική συνοχή και προσφέρει ένα σταθερό πλαίσιο για τη συνύπαρξη και τη συνεργασία. Σημαντική υποκατηγορία κανόνων κοινωνικής συμπεριφοράς είναι αυτοί που συνδέονται με την αμοιβαιότητα. Η αμοιβαιότητα γεννά την αλτρουιστική συμπεριφορά: όταν ένα άτομο ενεργεί προς όφελος άλλων ατόμων με προσωπικό κόστος προσδοκά ότι σε κάποιον απροσδιόριστο χρόνο στο μέλλον θα υπάρξει ενδεχομένως ανταπόδοση ανταπόδοσης (Τσαούση Α., 2012)²⁹.

2.2. Παράγοντες που επηρεάζουν την έκβαση των διαπραγματεύσεων

Η έκβαση των διαπραγματεύσεων επηρεάζεται πολλές φορές από τον παράγοντα της ορθολογικότητας των ατόμων. Ειδικότερα, τα άτομα είναι ορθολογικοί παίκτες (rational players), θέλουν δηλαδή να μεγιστοποιήσουν το καθαρό όφελος τους, να επιδιώξουν την συμφωνία που θα είναι πιο κοντά στα συμφέροντά τους. Παρόλα αυτά, οι επιλογές τους πολλές φορές χαρακτηρίζονται από περιορισμένη ορθολογικότητα³⁰. Ο περιορισμένος ορθολογισμός (Bounded Rationality) είναι η ιδέα ότι όταν τα άτομα λαμβάνουν αποφάσεις, είναι «οριοθετημένοι» ή περιορισμένοι λόγω ανεπαρκών πληροφοριών, γνωστικών περιορισμών εγγενών στον ανθρώπινο νου και χρονικών περιορισμών. Ο όρος επινοήθηκε από τον Αμερικανό οικονομολόγο και νομπελίστα Χέρμπερτ Σάιμον, ο οποίος τον πρότεινε ως μια πιο ρεαλιστική εκδοχή του «τέλειου ορθολογισμού» που ανέλαβε το νεοκλασικό μοντέλο (Tsaoussi A., Springer 2020)

Σύμφωνα με τον Simon, **“Humans are not rational maximizers, but “satisficers”**, δηλαδή, οι άνθρωποι δεν προβαίνουν πάντα στις καλύτερες για τους

²⁸ Βλ. Τσαούση Α., (2012) ο.π σελ. 727 επ.

²⁹ Βλ. Τσαούση Α., (2012) ο.π σελ. 720

³⁰ Βλ. Tsaoussi A., (Springer 2020) “Bounded Rationality”, *Encyclopedia of Law and Economics, Vol. 2*, edited by Alain Marciano and Giovanni Battista Ramello

ίδιους αποφάσεις και ενέργειες, αλλά, αντίθετα, λαμβάνουν αποφάσεις και πράττουν με βάση το «αρκετά καλό» (“good enough”). Η δυνατότητα των ανθρώπων να καταλήξουν σε μια ορθή απόφαση περιορίζεται από τρία ανυπέρβλητα εμπόδια: (1) Μόνο ελλιπείς και συχνά αναξιόπιστες πληροφορίες είναι διαθέσιμες σχετικά με πιθανές εναλλακτικές λύσεις και τις συναναστροφές τους. (2) Ο ανθρώπινος νους έχει μειωμένη ικανότητα να αξιολογήσει και να επεξεργαστεί τις διαθέσιμες πληροφορίες και (3) σε πολλές περιπτώσεις, διατίθεται μόνο περιορισμένο χρονικό διάστημα για τη λήψη απόφασης.

Καθίσταται σαφές ότι η πληροφόρηση επηρεάζει άμεσα τις διαπραγματεύσεις. Μόνο αν τα άτομα διαθέτουν τέλεια και πλήρη πληροφόρηση αναφορικά με το ζήτημα της διαπραγμάτευσης, αλλά και σχετικά με τις επιπτώσεις των αποφάσεων που λαμβάνουν, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι οι εκάστοτε διαπραγματεύσεις διενεργούνται υπό απόλυτη συνείδηση εκ μέρους των μερών και η εν γένει διαπραγματευτική διαδικασία χαρακτηρίζεται ως υποδειγματική για όλα τα μέρη

Οι περιορισμοί της ανθρώπινης γνώσης είναι γνωστοί ως "γνωστικές προκαταλήψεις" (Tsaoussi A., Springer 2020). Ο ανθρώπινος εγκέφαλος κάνει συνήθως λάθη είτε διότι δεν μπορεί να επεξεργαστεί όλες τις διαθέσιμες πληροφορίες, είτε στερείται των κατάλληλων διανοητικών μηχανισμών. Οι γνωστικές προκαταλήψεις (cognitive biases) απασχολούν επί πολλές δεκαετίες τον κλάδο του Law and Economics, αφού αποτελούν ακόμα ένα λόγο περιορισμού της ορθολογικότητας των ατόμων διά των προκαταλήψεων που αντανακλώνται στην καθεστηκυία τάξη των πραγμάτων (status quo bias). Αποτελούν δηλαδή «παγίδες της νόησης που παρεμβάλλονται και μειώνουν την ικανότητα των ατόμων να λαμβάνουν ορθολογικές αποφάσεις» (Τσαούση Α., 2013). Τα είδη των γνωστικών προκαταλήψεων είναι πολυάριθμα, ωστόσο κάποιες από τις κυριότερες εξ' αυτών είναι οι εξής: optimism bias, attribution bias, confirmation bias, recency bias, framing bias, egocentric bias, distinction bias, anchoring bias, hindsight bias, herding bias και self-serving bias.

Τέλος, οι κοινωνικές προκαταλήψεις έχουν αποδειχθεί ότι επηρεάζουν τη λήψη αποφάσεων. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι η «μεροληψία μεταξύ ομάδων» (η τάση των ατόμων να παρέχουν προνομιακή μεταχείριση σε εκείνους που θεωρούν μέλη της δικής τους ομάδας) και το «φαινόμενο του δίκαιου κόσμου» (η τάση να πιστεύουν ότι ο κόσμος είναι δίκαιος και επομένως οι άνθρωποι γενικά παίρνουν αυτό που τους αξίζει στη ζωή).

2.3. Οι διαπραγματεύσεις στο πλαίσιο της θεωρίας των Παιγνίων

Σημαντική είναι επίσης η συνεισφορά της Θεωρίας Παιγνίων στη Θεωρία των Διαπραγματεύσεων. Ειδικότερα, στη Θεωρία Παιγνίων κυρίαρχη παραδοχή αποτελεί ότι σε οποιαδήποτε επιχειρούμενη διαπραγμάτευση υφίσταται «αλληλεξάρτηση – αλληλεπίδραση» μεταξύ των μερών (Picker, 1994)³¹, αφού το κάθε άτομο ή ομάδα ατόμων με τον τρόπο που ενεργεί επηρεάζει την διαπραγματευτική διαδικασία εν συνόλω, οι δε ενέργειες τού καθενός έχουν άμεση επίδραση στην τελική έκβαση στην οποία αποσκοπούν όλα τα εμπλεκόμενα άτομα. Παράλληλα δε, γίνεται δεκτό ότι υφίσταται και «στρατηγική» εκ μέρους των μερών, ήτοι αυτά γνωρίζουν ότι οι δικές τους ενέργειες, άλλως οι αποφάσεις τους, έχουν άμεσο αντίκτυπο στο έτερο μέρος.

Ο Ronald Coase, ένας από τους σημαντικότερους οικονομολόγους διεθνώς, ο οποίος έλαβε μάλιστα και Νόμπελ Οικονομικών το 1991, συνετέλεσε σημαντικά με την επιστημονική του κατάρτιση και έρευνα στον κλάδο του Δικαίου και των Οικονομικών (“Law and Economics”). Στα πλαίσια δε της εν λόγω έρευνάς του, ανέπτυξε ένα θεώρημα που φέρει τόσο θετική εκδοχή (“positive Coase theorem”) όσο και κανονιστική (“normative Coase theorem”) (Χατζής, 2012)³².

Σύμφωνα με την θετική εκδοχή του θεωρήματος του Coase, «Όταν τα έξοδα συναλλαγής είναι μηδενικά ή πολύ χαμηλά, τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να διαπραγματευτούν και να καταλήξουν στην αποτελεσματική κατανομή των πόρων

³¹ Βλ. Picker, R. (1994). “An Introduction to Game Theory and the Law”.

³² Βλ. Χατζής, Α. (2012). «Το Δίκαιο ως Εργαλείο Μείωσης του Κόστους των Συναλλαγών: Το Θεώρημα του Coase και η Οικονομική Ανάλυση του Δικαίου», Ο Ρόλος της Δικαιοσύνης στην Άσκηση της Επιχειρηματικής Δραστηριότητας. Πρακτικά 2ου Πανελληνίου Επιστημονικού Συνεδρίου Νομικής Τεκμηρίωσης Κοινωνικοοικονομικών Θεμάτων 8 - 9 Απριλίου 2011, Καβάλα (Επιμ. Καλαμπούκα-Γιαννοπούλου, Π.), Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 31-59.

ανεξάρτητα από τον τρόπο με τον οποίον ο νόμος κατανέμει τα σχετικά δικαιώματα. Όταν όμως τα έξοδα συναλλαγής είναι τόσο υψηλά ώστε να καθιστούν ανέφικτη τη διαπραγμάτευση, τότε η αποτελεσματική κατανομή των πόρων θα εξαρτηθεί από την κατανομή των δικαιωμάτων».

Γίνεται αντιληπτό ότι η δυνατότητα διαπραγμάτευσης μεταξύ των μερών και η πιθανότητα επιτυχούς έκβασής της, εξαρτάται από τα κόστη που συνοδεύουν την εκάστοτε συναλλαγή για την οποία και τίθεται το ζήτημα της διαπραγμάτευσης. Δέον επίσης να σημειωθεί ότι, κατά τον Coase, οι διαπραγματεύσεις διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο και στην αντιμετώπιση των αρνητικών εξωτερικοτήτων. Για τις τελευταίες μάλιστα είχε την νεωτεριστική άποψη ότι δεν αποτελούν στην πραγματικότητα προσβολή δικαιώματος, αλλά σύγκρουση συμφερόντων (Χατζής, 2012). Ως απόρροια αυτής του της άποψης δε περί των εξωτερικοτήτων, βασική θέση του Coase είναι ότι, προκειμένου αυτές να αντιμετωπισθούν, σε πρώτη φάση κι αν οι συνθήκες το επιτρέπουν σύμφωνα με το προεκτεθέν θεώρημά του στην θετική του εκδοχή πρέπει να λάβει χώρα μία διαπραγμάτευση, ήτοι μία συνεννόηση μεταξύ των μερών (Cooter, 1982)³³. Αν η διαπραγμάτευση αυτή είναι επιτυχής και επέλθει συνεννόηση μεταξύ τους, τότε υπερπηδώνται οι υφιστάμενες δικαιοκτικές ρυθμίσεις. Σε περίπτωση, ωστόσο, που δεν επιτευχθεί οποιαδήποτε συμφωνία μεταξύ των μερών στο πλαίσιο της διαπραγμάτευσης, τότε υπεισέρχεται ο νόμος στον οποίο και θα στηριχθούν πλέον τα μέρη προκειμένου να διευκολυνθεί η συνεννόησή τους και να διευθετηθεί τελικά δι' αυτού το διακυβευόμενο ζήτημα.

2.4. Η τέχνη των διαπραγματεύσεων – εργαλείο επιτυχούς διαμεσολάβησης

2.4.1 Η Διαμεσολάβηση, όπως προαναφέρθηκε, αποτελεί μια εναλλακτική μέθοδος εξωδικαστικής επίλυσης ιδιωτικών διαφορών, στην οποία τα μέρη, με τη βοήθεια και συνδρομή του Διαμεσολαβητή, ενός τρίτου προς τα μέρη ουδέτερου προσώπου, διαπραγματεύονται προκειμένου να καταλήξουν σε μία βιώσιμη και αμοιβαία ικανοποιητική λύση της διαφοράς, χωρίς την ανάγκη να προσφύγουν σε μία χρονοβόρα και δαπανηρή δικαστική διαμάχη, με σπουδαιότερο πλεονέκτημα τη

³³ Cooter, R., Marks, S., & Mnookin, R. (1982). Bargaining in the shadow of the law: A testable model of strategic behavior. *The Journal of Legal Studies*, 11(2), 225-251.

διασφάλιση της ενεργούς συμμετοχής των μερών σε μια εμπιστευτική διαδικασία και τη δυνατότητα να αποφασίζουν τα ίδια για το αποτέλεσμα, για την τελική λύση, χωρίς δεσμεύσεις και περιορισμούς και χωρίς επιβολή της λύσης σε αυτά.

Εκτός τούτου, η Διαμεσολάβηση διαθέτει επίσης τεράστια αξία στη διαμόρφωση ενός νέου ήθους συνεργατικότητας που υποβοηθά τα νομικά επαγγέλματα να «αλλάξουν παράδειγμα» “paradigm shift” και να προσεγγίζουν τις διαμάχες όχι μονολιθικά ως συγκρούσεις κατά μέτωπο αλλά ως ευκαιρίες για ανεύρεση τόπων κοινού συμφέροντος (side-by-side search for common ground)³⁴.

Ειδικότερα, ο κλάδος των δικηγόρων προσεγγίζει το θεσμό της διαμεσολάβησης με δυσπιστία και συχνά κατηγορούνται ότι διαθέτουν μια πολύ στενή αντίληψη του κόσμου. Ωστόσο, ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα αποτελέσματα μιας έρευνας που έχει γίνει μεταξύ δικηγόρων, την οποία πραγματοποίησε ο Gerald Williams στις ΗΠΑ. Η έρευνα έδειξε ότι ποσοστό 65% των εν ενεργεία δικηγόρων έχουν υιοθετήσει μια προσέγγιση των διαφορών που ευνοεί τη συνεργασία των μερών και ότι περισσότεροι από τα τρία τέταρτα (3/4) των δικηγόρων που αξιολογήθηκαν από τους συναδέλφους τους ως ιδιαίτερα αποτελεσματικοί, ήταν διαπραγματευτές που ευνοούσαν τις λύσεις συνεργασίας. Στο ίδιο πνεύμα, μια έρευνα στην Αγγλία που εξέταζε τη συμπεριφορά πενήντα ένα επαγγελματιών διαπραγματευτών στα πλαίσια πραγματικών υποθέσεων, διαπίστωσε ότι οι περισσότεροι αποτελεσματικοί εξ αυτών ήταν εκείνοι που εφάρμοζαν τεχνικές που αποσκοπούσαν στη συνεργασία των μερών. Πολλοί μάλιστα το έπρατταν παίρνοντας ρίσκα. Άλλωστε, η ίδια η έννοια της συνεργασίας εμπεριέχει το ρίσκο. Οι ικανοί διαπραγματευτές επικέντρωναν συστηματικά τον περισσότερο χρόνο τους στον εντοπισμό πιθανών κοινών συμφερόντων των μερών (Τσαούση Α., 2011)³⁵.

2.4.2 Βασικό στοιχείο της διαδικασίας της διαμεσολάβησης, είναι οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών υπό τον συντονισμό από ένα

³⁴ Βλ. Τσαούση, Α. (2013). *Δίκαιο και Συνεργατικότητα: Μια Νέα Προσέγγιση στην Κοινωνιολογία του Δικαίου*. Εκδόσεις Παπαζήσης

³⁵ Βλ. Τσαούση Α., «Διαμεσολάβηση και Διαπραγμάτευση», στο συλλογικό τόμο *Η Διαμεσολάβηση στις Αστικές και Εμπορικές Διαφορές*, επιμ. Ιωάννα Αναστασοπούλου (Αθήνα: Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη 2011), σελ. 213

τρίτο πρόσωπο, τον λεγόμενο «διαμεσολαβητή» (Τσαούση, 2013)³⁶. Οι διαπραγματεύσεις, σχετίζονται με τον εξωδικαστικό συμβιβασμό στα πλαίσια του ερωτήματος που τίθεται αν είναι προσφορότερη η προσφυγή στη δικαστική διαδικασία ή η επίλυση της υφιστάμενης διαφοράς σε εξωδικαστικό επίπεδο μέσω διαμεσολάβησης.

Προκειμένου να επιτευχθεί μια αμοιβαία επωφελής συμφωνία ανάμεσα στα δυο μέρη που διαπραγματεύονται είναι αναγκαίο η κάθε πλευρά να προσδιορίσει τα συμφέροντα της και τις εναλλακτικές λύσεις σε περίπτωση μη επίτευξης συμφωνίας, τόσο τις δικές της όσο και του αντιπάλου. Για το λόγο αυτό έχουν αναπτυχθεί μέθοδοι ποσοτικού χαρακτήρα που στοχεύουν στην παράλληλη ανάλυση τόσο της πιθανής έκβασης μιας δικαστικής διαδικασίας, όσο και της έκβασης που μπορεί να υπάρξει σε περίπτωση που η ίδια διαφωνία επιλυθεί στα πλαίσια του εξωδικαστικού συμβιβασμού διά διαπραγματεύσεων.

Η γνώση συγκεκριμένων μεθόδων προκειμένου τα μέρη να αποφασίσουν αν θα προσφύγουν είτε σε δίκη είτε στον εξωδικαστικό συμβιβασμό για την επίλυση μίας διαφοράς, είναι ιδιαίτερα σημαντική, αφού, αν τα μέρη δεν μπορούν να εκτιμήσουν σωστά τα δεδομένα ώστε να εντοπίσουν τα πιθανά ενδεχόμενα έκβασης κάθε μίας οδού, τότε είναι βέβαιο ότι, αφενός θα αποτύχουν να λάβουν τη σωστή απόφαση και αφετέρου, θα αποτύχουν να επιλέξουν την καλύτερη στρατηγική. Οι προαναφερθείσες μέθοδοι στοχεύουν στην ανάλυση της εκτιμώμενης πορείας και έκβασης της εκδίκασης (“litigation valuation”), την βελτιστοποίηση του εξωδικαστικού συμβιβασμού (“settlement optimization”) και τέλος, την εκτίμηση και αντιμετώπιση των κινδύνων που απορρέουν από τις εκάστοτε ένδικες αξιώσεις (“legal claims risk management”).

Κατά την ανάλυση των εξωδικαστικών συμβιβασμών δημιουργείται συχνά πρόβλημα λόγω του πολύπλοκου μαθηματικού υπολογισμού των αντικειμένων νομικής και οικονομικής φύσης, γεγονός που πολλές φορές οδηγεί τα μέρη σε υπό-άριστες (sub-optimal) αποφάσεις, ιδίως στην περίπτωση που αδυνατούν να

³⁶ Βλ. Τσαούση, (2013), Δίκαιο και Συνεργατικότητα: Μια Νέα Προσέγγιση στην Κοινωνιολογία του Δικαίου, εκδότης Παπαζήσης, σελ.169

αξιολογήσουν δεόντως την ως άνω πολυπλοκότητα. Αξίζει να αναφερθεί ότι, μέθοδοι ποιοτικού χαρακτήρα, όπως επί παραδείγματι οι στατιστικές μελέτες που αφορούν την έκβαση συναφών υποθέσεων, κρίνεται μεν ως χρήσιμη ως ένα επίπεδο αλλά όχι και ασφαλής άνευ της συνδρομής έτερης μελέτης ποσοτικού χαρακτήρα, καθότι από το πρώτο είδος μελετών συχνά ελλείπουν σημαντικά στοιχεία ώστε να προκύψει μια πραγματικά ολοκληρωμένη μελέτη.

Χρήσιμο εργαλείο διαπραγμάτευσης είναι ο υπολογισμός της τελικής αναμενόμενης χρηματικής αξίας [“expected monetary value” (EMV)] του εξωδικαστικού συμβιβασμού, άλλως “settlement value”, βάσει της οποίας μπορούν να τεθούν οι τιμές επιφύλαξης της ζώνης διαπραγμάτευσης (ZOPA), ώστε τελικά να προχωρήσουν τα μέρη στην αναζήτηση και τον εντοπισμό της Καλύτερης Εναλλακτικής Έναντι Προσφερόμενης Συμφωνίας («ΚΕΛΕΠΣΥ», άλλως “BATNA”) και να καταφέρουν να επιλέξουν την κατάλληλη στρατηγική που θα τους αποφέρει τα μέγιστα δυνατά οφέλη. Όπως προκύπτει και από την ακόλουθη φράση που έχει καταστεί αξιωματικής σημασίας στη Θεωρία Παιγνίων “You should not expect success in negotiation unless you are able to make the other side an offer they find more attractive than their BATNA”. Μόνο αν προβλεφθούν τα συμφέροντα της άλλης πλευράς θα μπορέσει κανείς να επιλέξει ορθολογική στρατηγική και να προσφέρει μία δελεαστική λύση και για την άλλη πλευρά.

Τέλος, προκειμένου να αναλύσουμε τις επιλογές μας και τις πιθανές εκβάσεις είτε μιας δίκης είτε ενός εξωδικαστικού συμβιβασμού, χρησιμοποιείται κατ’ εξοχήν η ανάλυση διά δένδροδιαγραμμάτων (“decision tree analysis”), σύμφωνα με τα οποία αναπαρίστανται γραφικά οι εναλλακτικές επιλογές των μερών με όλα τα αριθμητικά δεδομένα που τις συνοδεύουν. Έτσι, υποβοηθούνται τα μέρη να λάβουν τις καλύτερες δυνατές επιλογές ανάλογα με την εκάστοτε περίπτωση, καθότι μέσα από την διαδικασία οπισθογενούς επαγωγής που ακολουθείται (“backwards induction”) μπορούμε να καταλήξουμε στην αναμενόμενη αξία της διαφοράς που αφορά το κάθε μέρος και για κάθε περίπτωση (Victor, 1988 and 2001.)³⁷.

³⁷ Βλ. Victor, M. (1988 and 2001). “Interpreting a Decision Tree Analysis of a Lawsuit”. Διαθέσιμο στο <https://www.litigationrisk.com>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η διαμεσολάβηση ως εναλλακτικός τρόπος επίλυσης διαφορών

3.1 Η έννοια της διαμεσολάβησης

Η διαμεσολάβηση, ως ΕΤΕΔ, έχει προωθηθεί σε μεγάλο βαθμό στην Ευρώπη ως ένα εξαιρετικά αποδοτικό μέσο εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών, και ως προς τον χρόνο διεκπεραίωσης της διαδικασίας και ως προς το κόστος αυτής (Αλεξανδρή, 2019)³⁸. Ειδικότερα, ως διαμεσολάβηση ορίζεται η διαδικασία κατά την οποία ένα αμερόληπτο τρίτο πρόσωπο (διαμεσολαβητής) υποβοηθά τα μέρη, προκειμένου αυτά, μέσω της διαπραγμάτευσης, να καταλήξουν σε συμβιβαστική επίλυση της μεταξύ τους διαφοράς, εκτός των δικαστικών αιθουσών. Η διαμεσολάβηση, εντασσόμενη στην ευρύτερη κατηγορία των εναλλακτικών τρόπων επίλυσης διαφορών (ADR, Alternative Dispute Resolution), αποτελεί κατά κύριο λόγο ένα αμερικανικό μοντέλο επίλυσης διαφορών και διαμόρφωσης της δικαιοδοτικής διαδικασίας, όπου από τα τέλη του 19ου αιώνα, εμφανίζεται όλο και αυξανόμενη προσφυγή στους εναλλακτικούς τρόπους επίλυσης διαφορών, λόγω της γενικότερης δυσaréσκειας και γραφειοκρατίας στη διαδικασία απονομής της δικαιοσύνης από τα τακτικά δικαστήρια. Ειδικότερα, η Συνδιάσκεψη του Pound (the Pound Conference) του 1976, έθεσε τα θεμέλια της εξέλιξης και προώθησης της διαμεσολάβησης για την επίλυση των διαφορών ιδιωτών, μια εξέλιξη που αποδείχθηκε ραγδαία, αφού μέσα στις επόμενες δεκαετίες, η πρακτική της διαμεσολάβησης καθιερώθηκε ως ένας από τους πιο διαδεδομένους εναλλακτικούς τρόπους επίλυσης διαφορών (Καλαντζή, 2020)³⁹.

Ειδικότερα, ο θεσμός της διαμεσολάβησης είναι θεσμός πρωτοποριακός. Ως μέθοδος εξωδικαστικής επίλυσης διαφοράς, η διαμεσολάβηση λειτουργεί σε δυο επίπεδα. Πιο συγκεκριμένα, η διαμεσολάβηση προϋποθέτει και ταυτόχρονα προωθεί την αλλαγή της νοοτροπίας των πολιτών, καλλιεργεί την λεγόμενη «*κουλτούρα της*

³⁸ Βλ. Αλεξανδρή, (2019), Η εμπειρία από την εφαρμογή του θεσμού της Διαμεσολάβησης (Οδηγίας 2008/52/ΕΚ) στα Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Επιθεώρηση Πολιτικής Δικονομίας, τεύχος 5, σελ. 526

³⁹ Βλ. Καλαντζή, (2020) Σύγκρουση δικαιοδοσίας μεταξύ κρατικών δικαστηρίων και διαιτησίας ή διαμεσολάβησης στον ευρωπαϊκό χώρο, εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 76 επ.

συναίνεσης» και στηρίζει την οικονομική ανάπτυξη, δικαιώνοντας τον χαρακτηρισμό της ως «λύση πολιτισμού». Αντίθετα προς την αντιδικία ενώπιον της τακτικής δικαιοσύνης, η διαμεσολάβηση προσφέρει στα μέρη ένα ασφαλές και εμπιστευτικό forum εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών, ιδίως αν πρόκειται για περιπτώσεις στις οποίες τα αντιδικούντα μέρη επιθυμούν να διατηρήσουν τις σχέσεις ή την συνεργασία τους (Πλεύρη, 2018)⁴⁰.

Κατά την Αγγλοσαξονική θεωρία των 4 «C», η διαμεσολάβηση είναι το μόνο μοντέλο ΕΤΕΔ, το οποίο συνδυάζει αποτελεσματικά τα ακόλουθα τέσσερα στοιχεία:

α) **Consensus** (Συναίνεση), υπό την έννοια ότι η διαδικασία και το αποτέλεσμα εξαρτάται αποκλειστικά από τη βούληση των μερών,

β) **Continuity** (Συνέχιση), υπό την έννοια ότι, αντίθετα με το τι συμβαίνει σε μία αντιδικία, η επαγγελματική σχέση μεταξύ των μερών κατά κανόνα διατηρείται (ongoing relationships),

γ) **Control** (Έλεγχος), υπό την έννοια ότι κατά τη διαδικασία της διαμεσολάβησης, η πρόοδος της εξαρτάται αποκλειστικά από τη βούληση των μερών να διαπραγματευτούν την κατάλληλη γι' αυτά συμφωνία,

δ) **Confidentiality** (Εμπιστευτικότητα), υπό την έννοια ότι η όλη διαδικασία διέπεται από τη θεμελιώδη αρχή της Εμπιστευτικότητας⁴¹.

3.2. Βασικά χαρακτηριστικά της διαμεσολάβησης

Η Διαμεσολάβηση αποτελεί τον πλέον σύγχρονο τρόπο εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών με σπουδαιότερο πλεονέκτημα τη διασφάλιση της ενεργούς συμμετοχής των μερών σε μια εμπιστευτική διαδικασία, τη δυνατότητα έκφρασής τους ενώπιον ενός ανεξάρτητου και ουδέτερου προσώπου και τη δυνατότητα να

⁴⁰ Βλ. Α. Πλεύρη, «Η σχέση της «υποχρεωτικής απόπειρας» εξωδικαστικής επίλυσης των διαφορών μέσω διαμεσολάβησης, με το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη και τη διάδοση του θεσμού της διαμεσολάβησης», *Η υποχρέωση σε διαμεσολάβηση και τα ανακύπτοντα ζητήματα*, σελ. 35-36

⁴¹ Justice Gavin Lightman, Πρακτικά και Συμπεράσματα του Διεθνούς Σεμιναρίου «Αστική & Εμπορική Διαμεσολάβηση στις Διασυνοριακές Διαφορές», Επιμέλεια Ιωάννα Αναστασοπούλου, σ. 106

αποφασίζουν τα ίδια για το αποτέλεσμα, για την τελική λύση, χωρίς δεσμεύσεις και περιορισμούς και χωρίς επιβολή της λύσης σε αυτά.

Σύμφωνα με το **άρθρο 2 παρ. 2 του Ν.4640/2019**: «Ως διαμεσολάβηση, νοείται μια διαρθρωμένη διαδικασία ανεξαρτήτως ονομασίας με βασικά χαρακτηριστικά την εμπιστευτικότητα και την ιδιωτική αυτονομία, στην οποία δύο ή περισσότερα μέρη επιχειρούν εκουσίως, με καλόπιστη συμπεριφορά και συναλλακτική ευθύτητα, να επιλύσουν με συμφωνία μία διαφορά τους με τη βοήθεια διαμεσολαβητή».

Από τον ανωτέρω ορισμό προκύπτουν τα βασικότερα χαρακτηριστικά της διαμεσολαβητικής διαδικασίας. Αναλυτικότερα:

1. Ιδιωτική αυτονομία-Εθελοντική διαδικασία

Ο θεσμός της Διαμεσολάβησης συνδέεται αμιγώς με την πρωτοβουλία των μερών και αποτελεί εξέχουσα έκφραση της ιδιωτικής αυτονομίας και βούλησης, η οποία στηρίζεται στο δικαίωμα αυτοδιάθεσης και στην κατοχυρωμένη συνταγματικά αξία του ανθρώπου, καθώς και στην ειδικότερη έκφραση της, την ελευθερία των συμβάσεων. Ο εκούσιος χαρακτήρας της προσφυγής στη Διαμεσολάβηση αφορά την πρωτοβουλία των μερών για τη σύναψη ή μη συμφωνίας και την δυνατότητα αποχώρησης τους από τη διαδικασία σε κάθε στάδιο της χωρίς αιτιολογία.

Η αυτονομία των μερών και η ελευθερία κινήσεων τους είναι από τα βασικά χαρακτηριστικά που διακρίνει τη διαμεσολάβηση από τις διαδικασίες δικαστικής ή διαιτητικής ρύθμισης των διαφορών. Τα μέρη προσέρχονται ελεύθερα στη διαμεσολάβηση και μπορούν επίσης ελεύθερα να αποχωρήσουν από αυτήν σε οποιοδήποτε χρονικό της σημείο, χωρίς να αιτιολογήσουν αυτή τους την απόφαση. Τα μέρη έχουν τον έλεγχο για το αποτέλεσμα της διαδικασίας. Πιο συγκεκριμένα, η δυνατότητα των μερών να διαμορφώνουν από κοινού τους όρους της μεταξύ τους συμφωνίας, είναι αυτή που διαφοροποιεί τη διαμεσολάβηση από άλλα ΜΕΕΔ, όπως η διαιτησία. Η συμφωνία θα είναι αποτέλεσμα της δικής τους συνεννόησης και θα περιλαμβάνει μια λύση που εξυπηρετεί τα συμφέροντα και τις ανάγκες τους.

Ο εθελοντικός χαρακτήρας της διαμεσολάβησης έχει δυο βασικές παραμέτρους, ήτοι αφενός την εκούσια συμμετοχή των μερών στη διαδικασία, ιδίως όμως το αποκλειστικό δικαίωμα τους να αποφασίσουν για την επίτευξη ή μη της τελικής συμφωνίας (Θεοχάρης Δ. , Μάιος 2020)⁴².

Συγχρόνως, η Διαμεσολάβηση καλλιεργεί την υπεύθυνη στάση των εμπλεκόμενων μερών απέναντι στη σύγκρουση, **μέσω της ανάληψης ίδιας ευθύνης** και της **προσωπικής τους συμμετοχής, σε έκταση και βάθος** στην διαφορά που ανέκυψε μεταξύ τους, καθώς και στην αναζήτηση συναινετικής επίλυσής της. **Ο αυτοκαθορισμός επομένως και η συμμετοχή των μερών** ανάγονται σε κρίσιμα στοιχεία στη διαδικασία της Διαμεσολάβησης που τη διακρίνουν από άλλες μεθόδους επίλυσης διαφορών.

2. Εμπιστευτικότητα

Η Διαμεσολάβηση, ως ιδιωτική διαδικασία, στηρίζεται στη βάση της **εμπιστοσύνης**. Πριν από την έναρξη της διαδικασίας όλοι οι συμμετέχοντες δεσμεύονται εγγράφως να τηρήσουν το απόρρητο της διαδικασίας. Με τον τρόπο αυτό, παρέχεται η δυνατότητα στους συμμετέχοντες να αποκαλύψουν πληροφορίες που κατέχουν, χωρίς ωστόσο να φοβούνται ότι θα χρησιμοποιηθούν από την άλλη πλευρά στο μέλλον σε οποιαδήποτε δικαστική ή άλλη διαδικασία. Ακόμη και η υπόνοια ότι μπορεί να διαρρεύσουν οι πληροφορίες, καθιστά τα μέρη επιφυλακτικά ως προς την ενεργή συμμετοχή τους στη διαμεσολάβηση.

Η αξία της εμπιστοσύνης είναι τόσο καίρια σε κάθε είδους σχέση, ώστε δικαίως θεωρείται ως **«νέο νόμισμα»**. Για να λειτουργήσει η Διαμεσολάβηση τα μέρη θα πρέπει να εμπιστευτούν τη διαδικασία με την οποία αυτή θα διενεργηθεί, ουσιαστικά τον τρόπο με τον οποίο θα αντιμετωπιστούν, πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την ολοκλήρωση της. Τα μέρη επίσης πρέπει να εμπιστευτούν το Διαμεσολαβητή, να εκμυστηρευτούν σε αυτόν πτυχές της διαφοράς τους που ενδεχομένως δεν θα αποκάλυπταν, σε τέτοιο βαθμό μάλιστα, ώστε η εμπιστοσύνη στο πρόσωπό του Διαμεσολαβητή να αποτελεί ταυτόχρονα τη λυδία λίθο, πάνω στην οποία δοκιμάζεται η επιτυχία της διαδικασίας, καθώς και το θεμέλιο, ακρογωνιαίο

⁴² Βλ. Θεοχάρη, (2020), ο.π σελ.29

λίθο στον οποίο στηρίζεται το οικοδόμημα της Διαμεσολάβησης. Απότοκος της εδραίωσης εμπιστοσύνης είναι η εχεμύθεια όλων των συμμετεχόντων στη διαδικασία. Ο ρόλος επομένως του Διαμεσολαβητή στην επικοινωνία των μερών και τη λήψη αποφάσεων από αυτά, είναι καταλυτικός και κομβικός.

Επιπροσθέτως, στην Οδηγία **2008/52/ΕΚ** προβλέπεται στο **άρθρο 7** το απόρρητο της διαμεσολάβησης «*Δεδομένου ότι η διαμεσολάβηση θα πρέπει να διεξάγεται κατά τρόπο που να μην παραβιάζει το απόρρητο, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, εκτός εάν τα μέρη συμφωνήσουν άλλως, ούτε οι διαμεσολαβητές ούτε όσοι άλλοι εμπλέκονται διοικητικά στη διαδικασία διαμεσολάβησης να υποχρεώνονται να προσκομίσουν, σε αστικές και εμπορικές δίκες ή διαιτησίες, στοιχεία που προκύπτουν από διαδικασία διαμεσολάβησης ή έχουν σχέση με αυτήν, παρά μόνο: α) εφόσον τούτο είναι αναγκαίο για επιτακτικούς λόγους δημόσιας τάξης του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους, κυρίως για να εξασφαλιστεί η προστασία των πρωταρχικών συμφερόντων των παιδιών ή να αποφευχθεί ο κίνδυνος να θιγεί η σωματική ή ψυχολογική ακεραιότητα προσώπου, ή β) όταν η κοινολόγηση του περιεχομένου της συμφωνίας που προέκυψε από τη διαμεσολάβηση είναι απαραίτητη για την εφαρμογή ή την εκτέλεση αυτής της συμφωνίας.*». Εκτός τούτου στο πλαίσιο της εμπιστευτικότητας δεν επιτρέπεται και η κατάθεση του ίδιου του διαμεσολαβητή ως μάρτυρα σε ενδεχόμενη μελλοντική δίκη.

Παρόμοιες διατάξεις για την προστασία του απορρήτου και της αρχής της εμπιστευτικότητας περιλαμβάνονται και στον Ευρωπαϊκό Κώδικα Δεοντολογίας των Διαμεσολαβητών, όπου υπάρχει σαφής μνεία για την υποχρέωση εχεμύθειας των διαμεσολαβητών, η οποία αίρεται μόνο για λόγους δημοσίας τάξης.

3. Ουδετερότητα και αμεροληψία του διαμεσολαβητή

Βασική υποχρέωση του διαμεσολαβητή αποτελεί το καθήκον του να παραμένει ουδέτερος και αμερόληπτος. Στον ορισμό του διαμεσολαβητή, όπως περιγράφεται στην οδηγία, η υποχρέωση ουδετερότητας και αμεροληψίας αναφέρεται εμμέσως. Σύμφωνα με το άρθρο 3 της οδηγίας «*ως «διαμεσολαβητής» νοείται οιοσδήποτε τρίτος από τον οποίο ζητείται να αναλάβει διαμεσολάβηση με κατάλληλο, αποτελεσματικό και αμερόληπτο τρόπο, ανεξαρτήτως της ονομασίας του*

ή του επαγγέλματός του στο αντίστοιχο κράτος μέλος και ανεξαρτήτως του τρόπου με τον οποίο ορίστηκε ή ανέλαβε να τελέσει την εν λόγω διαμεσολάβηση.»

Αντιστοίχως στον Ευρωπαϊκό Κώδικα Δεοντολογίας των Διαμεσολαβητών ορίζεται ρητά στο άρθρο 2 η υποχρέωση αμεροληψίας και ανεξαρτησίας του διαμεσολαβητή. «2.1. Τυχόν περιστάσεις οι οποίες ενδέχεται να επηρεάσουν ή εγείρουν υπόνοιες ότι επηρεάζουν την ανεξαρτησία του διαμεσολαβητή ή δημιουργούν σύγκρουση συμφερόντων πρέπει να γνωστοποιούνται από τον διαμεσολαβητή στα μέρη πριν την ανάληψη των καθηκόντων του ή την συνέχιση της άσκησης αυτών. [...] Σε τέτοιες περιπτώσεις ο διαμεσολαβητής επιτρέπεται να αποδεχθεί να αναλάβει καθήκοντα διαμεσολαβητή ή να εξακολουθήσει να τα ασκεί μόνον εφόσον είναι βέβαιος ότι είναι σε θέση να διεξαγάγει τη διαμεσολάβηση με πλήρη ανεξαρτησία, ούτως ώστε να διασφαλίζεται πλήρης αμεροληψία, και με τη ρητή συγκατάθεση των μερών». Συνεπώς, τα βασικά χαρακτηριστικά ενός ουδέτερου διαμεσολαβητή συνίστανται κυρίως στο να μη διατηρεί προηγούμενη ή υφιστάμενη σχέση με τα μέρη, γεγονός που θα μπορούσε να αλλοιώσει την απόδοση του και τον ισότιμο χειρισμό των μερών.

Εξίσου στα άρθρα 13 και 16 του Ν. 4640/2019 προβλέπεται ρητά το καθήκον του διαμεσολαβητή να παραμένει αμερόληπτος, απαλλαγμένος από προσωπικές κρίσεις και πεποιθήσεις και ουδέτερος ως προς το αποτέλεσμα της διαμεσολάβησης.

Στο σημείο αυτό αξίζει να γίνει αναφορά στην προσπάθεια κατηγοριοποίησης της πρακτικής των διαμεσολαβητών ανάλογα με το εύρος και το είδος παρέμβασης τους στην προσπάθεια εύρεσης λύσης. Συγκεκριμένα υφίστανται δυο σχολές. Η μία εξ αυτών υποστηρίζει το «**διευκολυντικό**» μοντέλο, ενώ η δεύτερη το «**αξιολογικό**», με κριτήριο τη συμπεριφορά του διαμεσολαβητή.

Με βάση το διευκολυντικό μοντέλο καθήκον του διαμεσολαβητή είναι να φέρει σε επικοινωνία τα μέρη, προκειμένου να εντοπίσουν τα ζητήματα προς διευθέτηση. Σκοπός του διαμεσολαβητή είναι να δημιουργήσει κλίμα εμπιστοσύνης μεταξύ των μερών που συμμετέχουν στη διαμεσολάβηση. Αντιθέτως οι υποστηρικτές του αξιολογικού μοντέλου, πιστεύουν σε μια παρεμβατική στάση του διαμεσολαβητή και στη δυνατότητα του να εισηγείται προτάσεις ή κατευθυντήριες γραμμές προς την

κατεύθυνση που αυτός κρίνει, βάσει της εμπειρίας του. Το αξιολογικό μοντέλο συνίσταται κυρίως σε περιπτώσεις δικαστικής διαμεσολάβησης, όπου χρέη διαμεσολαβητή εκτελεί δικαστής (Θεοχάρης Δ. , Μάιος 2020)⁴³. Στο σύνολο τους οι θεωρητικοί της διαμεσολάβησης συμφωνούν ότι στο πλαίσιο της αμεροληψίας ο διαμεσολαβητής θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεχτικός με την τήρηση των ισορροπιών, ώστε να μη θεωρηθεί πως πιέζει τα μέρη να καταρτίσουν μια συμφωνία, που δε θα είναι αποτέλεσμα της δικής τους ελεύθερης βούλησης.

4. Εκτελεστότητα της διαμεσολαβητικής απόφασης

Ένα από τα βασικότερα χαρακτηριστικά της διαμεσολάβησης είναι η πρόβλεψη πως η τελική συμφωνία των μερών, αν επιτευχθεί είναι άμεσα εκτελεστή⁴⁴. Το πρακτικό συμφωνίας μιας επιτυχημένης διαμεσολάβησης μπορεί με πρωτοβουλία οποιουδήποτε από τα δύο μέρη να κατατεθεί στη γραμματεία του καθ' ύλην και κατά τόπο αρμόδιου δικαστηρίου και να γίνει τίτλος εκτελεστός, δηλαδή μια απόφαση που μπορεί να εκτελεστεί, όπως συμβαίνει με τις δικαστικές αποφάσεις.

3.3. Πλεονεκτήματα της διαμεσολάβησης

Αδιαμφισβήτητο πλεονέκτημα της Διαμεσολάβησης έναντι της προσφυγής στη δικαστική οδό ή σε άλλες μορφές επίλυσης διαφορών, είναι η ταχύτητα επίλυσης της διαφοράς, η οποία είναι καίριας σημασίας για τις ζωές και το μέλλον των μερών, τα οποία απεμπλέκονται γρήγορα, ανώδυνα και άμεσα από το “πρόβλημα” που έχει ανακύψει και μπορούν να προχωρήσουν θέτοντας νέους στόχους. Η έγκυρη επίλυση των διαφορών επιφέρει σημαντική μείωση στον χρόνο εκδίκασης των υποθέσεων αλλά και των εξόδων που θα έπρεπε να καταβάλλουν τα μέρη καθώς μειώνονται αναλογικά και τα πάσης φύσεως δικαστικά έξοδα και αμοιβές, μέχρι την οριστική επίλυση της διαφοράς τους.

Η ταχύτητα επίλυσης των διαφορών μέσω της διαμεσολάβησης βοηθά στην αντιμετώπιση και του αιώνιου προβλήματος της καθυστέρησης απονομής της δικαιοσύνης, που φθάνει πολλές φορές στο σημείο της αρνησιδικίας . Επιτυγχάνεται

⁴³ Βλ. Θεοχάρη Δ. (2020), ο.π σελ. 32

⁴⁴ Βλ. άρθρο 8 ν.4640/2019

η αποσυμφόρηση των τακτικών δικαστηρίων, με αποτέλεσμα να διατίθεται επαρκής χρόνος, ώστε να εκδικαστούν οι λοιπές υποθέσεις, που χρήζουν δικαστικής εκτίμησης, ποιοτικότερα και ταχύτερα (Θεοχάρης, Μάιος 2020)⁴⁵.

Εκτός τούτου, σημαντικό όφελος του θεσμού της διαμεσολάβησης αποτελεί η ευελιξία, απλότητα και αμεσότητα της διαδικασίας, η οποία, απαλλαγμένη από δικονομικούς τύπους και αυστηρούς κανόνες, διεξάγεται σε εμπιστευτική προσωπική βάση και δημιουργεί στα μέρη αισθήματα ασφάλειας, εμπιστοσύνης, οικειότητας και άνεσης. Η ευελιξία της διαδικασίας και το δικαίωμα ιδιωτικής αυτονομίας των μερών ως προς το τελικό αποτέλεσμα είναι βασικοί παράγοντες που συντελούν στα θετικά της όλης διαδικασίας. Τα μέρη δεν δεσμεύονται, με αποτέλεσμα να δύνανται να εκφέρουν τη δική τους εκδοχή των πραγμάτων και να είναι ελεύθερα να αποχωρήσουν από τη διαμεσολάβηση όποτε το επιθυμούν, χωρίς να δεσμεύονται ούτε να παραμείνουν, ούτε να καταλήξουν σε συμφωνία. Η διασφάλιση της ενεργητικής συμμετοχής των μερών, τα οποία διαδραματίζουν τον κύριο και κεντρικό ρόλο στη Διαμεσολάβηση, σε αντίθεση με τη διαδικασία ενώπιον των Δικαστηρίων, στην οποία συνήθως τα μέρη εκπροσωπούνται από τους πληρεξούσιους δικηγόρους τους και τα ίδια είτε δεν “ακούγονται” καθόλου, είτε δεν “ακούγονται” όσο και όπως θα επιθυμούσαν, αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της διαμεσολάβησης.

Επιπροσθέτως, η προσφυγή σε διαμεσολάβηση και η εξωδικαστική επίλυση μιας διαφοράς έχει ως αποτέλεσμα το χαμηλό συγκριτικά κόστος, το οποίο επιτυγχάνεται τόσο από τη μη επιβολή δικαστικού ενσήμου και τέλους απογράφου, αναλογικού της απαίτησης, όσο και από το σύντομο χρονικό διάστημα κατά το οποίο επιτυγχάνεται η εκτελεστικότητα της συμφωνίας των μερών, χωρίς να απαιτούνται δύο βαθμοί δικαιοδοσίας και άσκηση πολλαπλών ενδίκων μέσων και βοηθημάτων για την κατάληξη της διαφοράς.

Πέρα βέβαια από το καθαρά οικονομικό όφελος της ταχείας διευθέτησης της διαφοράς, υφίσταται σαφές συναισθηματικό όφελος των μερών από την αποφυγή της δικαστικής διένεξης (Θεοχάρης Δ. , Μάιος 2020)⁴⁶. Η συμμετοχή στη

⁴⁵ Βλ. Θεοχάρη, Δ., ο.π, σελ. 39

⁴⁶ Βλ. Θεοχάρη, (2020), ο.π, σελ.40

διαμεσολάβηση έχει ως συνέπεια την αποφυγή μίας ψυχοφθόρας, σκληρής, μακρόχρονης αντιδικίας, κατά τη διάρκεια της οποίας τα μέρη απομακρύνονται και αντιμετωπίζουν το ένα το άλλο με απόλυτη καχυποψία και με διάθεση κυριαρχίας και επιβολής τους. Επίσης, οι λύσεις στις οποίες καταλήγουν τα μέρη, είναι «win-win» και άρα περισσότερο βιώσιμες εν σχέσει με τις επιβαλλόμενες από τρίτους λύσεις, καθώς είναι προσαρμοσμένες στις ανάγκες των μερών.

Σημαντικός όμως είναι και ο μη δεσμευτικός χαρακτήρας της διαδικασίας, καθώς τα μέρη δύνανται να αποχωρήσουν ελεύθερα από αυτή, όποτε το επιθυμούν, χωρίς να δεσμεύονται, είτε να παραμείνουν, είτε να καταλήξουν σε κάποια συμφωνία. Τα μέλη, ιδίως του επιχειρηματικού κόσμου, αναγνωρίζουν πλέον τα θετικά της χρήσης της διαμεσολάβησης, ως ένα εργαλείο που συνδράμει στο επιχειρείν (Θεοχάρης Δ. , Μάιος 2020). Τέλος, άξιο αναφοράς είναι ότι η διαμεσολάβηση, λόγω των ανωτέρω πλεονεκτημάτων της, δεν χρησιμοποιείται μόνο ως μέθοδος επίλυσης διαφορών, αλλά και ως εργαλείο διαχείρισης κρίσεων και αποφυγής γένεσης αντιδικιών, ιδιωτικής και διοικητικής φύσεως. Μέσω της διαμεσολάβησης προωθείται η διαμόρφωση μιας συλλογικής νοοτροπίας διαλόγου και σύνθεσης απόψεων, ενώ ενισχύεται η κοινωνική ειρήνη και η κοινωνική συνοχή.

Κεφάλαιο 4. Το θεσμικό πλαίσιο της διαμεσολάβησης

4.1 Το Ευρωπαϊκό νομοθετικό πλαίσιο

Η ρύθμιση του θεσμού της διαμεσολάβησης στον ευρωπαϊκό χώρο επισφραγίστηκε με την ψήφιση της Οδηγίας 2008/52/ΕΚ, η οποία αποτέλεσε τη βάση για τη θέση σε ισχύ εθνικών ρυθμίσεων προς την ενσωμάτωση του θεσμού στο εσωτερικό δίκαιο των κρατών μελών και τον προσδιορισμό της σχέσης του με την τακτική δικαιοσύνη. Η εν λόγω Οδηγία αποτέλεσε την πρώτη κοινή αποτύπωση σε ευρωπαϊκό επίπεδο της ανάγκης και σημασίας προώθησης των εναλλακτικών μορφών επίλυσης διαφορών. Σε αντίθεση με τα κράτη του common law, οι έννομες τάξεις του ηπειρωτικού δικαίου εμφανίζονταν πιο «διστακτικές» απέναντι στη διαμεσολάβηση πριν τη θέσπιση της εν λόγω Οδηγίας, με αποτέλεσμα ο θεσμός να

μην εμφανίζεται ιδιαίτερα διαδεδομένος, όσο στη Μ. Βρετανία και ιδίως όσο στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Σύμφωνα με το **άρθρο 3 της Οδηγίας**, «ως διαμεσολάβηση νοείται η διαρθρωμένη διαδικασία ανεξαρτήτως ονομασίας, στην οποία δύο ή περισσότερα μέρη μιας διαφοράς επιχειρούν **εκουσίως** να καταλήξουν σε συμφωνία σχετικά με την επίλυση της διαφοράς τους, με τη βοήθεια **διαμεσολαβητή**. Η διαδικασία αυτή μπορεί να κινηθεί με **πρωτοβουλία** των μερών, να προταθεί ή να διαταχθεί από δικαστήριο ή να προβλέπεται από το δίκαιο κράτους μέλους. Περαιτέρω, η έννοια αυτή περιλαμβάνει και τη διαμεσολάβηση εκ μέρους δικαστή που δεν έχει επιληφθεί τυχόν δικαστικών διαδικασιών σχετικών με την εν λόγω διαφορά. Δεν περιλαμβάνει, ωστόσο, τις απόπειρες που γίνονται από το δικαστήριο τον δικαστή που έχει επιληφθεί της υπόθεσης για την επίλυση διαφοράς κατά τη διάρκεια της σχετικής με την εν λόγω διαφορά δίκης».

Στόχος της παρούσας οδηγίας είναι να διευκολύνει την πρόσβαση στην εναλλακτική επίλυση των διαφορών και να προαγάγει τον φιλικό διακανονισμό τους, ενθαρρύνοντας την προσφυγή στη διαμεσολάβηση και φροντίζοντας για τη δημιουργία ισόρροπης σχέσης μεταξύ της διαμεσολάβησης και των δικαστικών διαδικασιών⁴⁷. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται σε περίπτωση διασυνοριακών διαφορών στις αστικές και εμπορικές υποθέσεις εκτός ορισμένων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων για τα οποία τα μέρη δεν έχουν τη δυνατότητα να αποφασίζουν βάσει του εφαρμοστέου δικαίου.

Η οδηγία περιλαμβάνει **πέντε ουσιαστικούς κανόνες**:

- Υποχρεώνει κάθε κράτος μέλος να ενθαρρύνει την εκπαίδευση διαμεσολαβητών και να διασφαλίζει διαμεσολάβηση υψηλής ποιότητας.
- Δίνει στους δικαστές το δικαίωμα, εφόσον το κρίνουν σκόπιμο βάσει των δεδομένων της υπόθεσης, να καλούν τα μέρη να δοκιμάζουν πρώτα τη διαμεσολάβηση.

⁴⁷ Βλ. άρθρο 1 Οδηγίας 2008/52 ΕΚ. Ανάκτηση από:
<https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:136:0003:0008:EL:PDF>

- Προβλέπει ότι οι συμφωνίες που προκύπτουν από διαμεσολάβηση μπορούν να καθίστανται εκτελεστές εφόσον το ζητήσουν αμφότερα τα μέρη. Αυτό μπορεί να επιτυγχάνεται, για παράδειγμα, με έγκριση δικαστηρίου ή με πιστοποίηση συμβολαιογράφου.
- Διασφαλίζει ότι η διαμεσολάβηση πραγματοποιείται σε κλίμα εμπιστοσύνης. Προβλέπει ότι, σε περίπτωση άλλης διαφοράς ενώπιον δικαστηρίου στο μέλλον, ο διαμεσολαβητής δεν μπορεί να υποχρεωθεί να προσκομίσει στοιχεία σχετικά με όσα διαμείφθηκαν κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης.
- Εγγυάται ότι τα μέρη δεν χάνουν τη δυνατότητα προσφυγής στο δικαστήριο εξ αιτίας του χρόνου που παρήλθε λόγω της διαμεσολάβησης: οι προθεσμίες για την άσκηση ένδικου μέσου ενώπιον δικαστηρίου αναστέλλονται κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης⁴⁸.

Η οδηγία 2008/52 ΕΚ θέτοντας ως στόχο τη διασφάλιση καλύτερης πρόσβασης στη δικαιοσύνη, προέβη στη ρητή αναφορά ότι η τελευταία θα πρέπει να περιλαμβάνει την πρόσβαση τόσο στις δικαστικές όσο και στις εξωδικαστικές μεθόδους επίλυσης διαφορών⁴⁹. Περαιτέρω δίνει τη δυνατότητα πρόβλεψης υποχρεωτικών μορφών διαμεσολάβησης, μιας και ρητά ουδόλως θίγει την εθνική νομοθεσία, η οποία μπορεί να καθιστά τη διαμεσολάβηση υποχρεωτική ή να τη συνδέει με κίνητρα και κυρώσεις, εφόσον όμως δεν εμποδίζεται η πρόσβαση στο δικαστικό σύστημα⁵⁰. Εκτός τούτου, γίνεται λόγος και για εκ του νόμου υποχρεωτική διαμεσολάβηση. Η οδηγία εσκεμμένα δεν επέβαλε μια συγκεκριμένη μορφή διαμεσολάβησης ανά την Ευρώπη, προκειμένου αφενός να αφεθούν τα κράτη μέλη να την προσαρμόσουν στις τοπικές τους ανάγκες και αφετέρου να δοθεί η

⁴⁸ Βλ. European e-justice, 18/12/2020, Ανασκόπηση διαμεσολάβησης σε επίπεδο της ΕΕ. Ανάκτηση από: https://e-justice.europa.eu/content_eu_overview_on_mediation-63-el.do

⁴⁹ Βλ. σκεπτικό 5 οδηγίας 2008/52 Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 2008.

⁵⁰ Βλ. σκεπτικό 13 οδηγίας 2008/52 ΕΚ

δυνατότητα να επινοηθούν διάφορα μοντέλα, ώστε να δοκιμαστούν στην πράξη και να διαπιστωθεί το πλέον επιτυχημένο (Θεοχάρη, 2018)⁵¹.

Από πρόσφατη έρευνα που διενεργήθηκε το 2016 κατόπιν εντολής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου καταγράφηκαν τέσσερα μοντέλα διαμεσολάβησης πανευρωπαϊκά, όσον αφορά τον τρόπο υπαγωγής σε αυτήν ⁵².

Αρχικά πρόκειται για την **πλήρως εθελοντική Διαμεσολάβηση**, η οποία βασίζεται εξ ολοκλήρου στην εθελοντική συμφωνία των μερών. Εδώ δεν απαιτείται αυστηρό νομικό πλαίσιο διαμεσολάβησης, δεδομένου ότι βασίζεται στη συναίνεση των μερών. Αυτό το μοντέλο παρουσιάζει υψηλά ποσοστά επιτυχίας, ωστόσο ο αριθμός των διαμεσολαβούμενων διαφορών είναι σημαντικά χαμηλός, καθώς στην πράξη είναι πολύ σπάνιο να βρεθούν μέρη τα οποία θα συμφωνήσουν στην έναρξη της διαδικασίας διαμεσολάβησης. Τα περισσότερα κράτη μέλη είχαν υιοθετήσει αυτό το μοντέλο πριν από την έκδοση της οδηγίας για τη διαμεσολάβηση το 2008.

Το δεύτερο μοντέλο διαμεσολάβησης που έχει παρατηρηθεί είναι η **εθελοντική διαμεσολάβηση με κίνητρα και κυρώσεις**. Αυτό το μοντέλο ενθαρρύνει (θετικά ή αρνητικά) τα μέρη να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση. Δεδομένου ότι υπάρχουν κίνητρα και κυρώσεις, το μοντέλο αυτό απαιτεί αυστηρό νομικό πλαίσιο. Ορισμένα από τα κίνητρα περιλαμβάνουν οικονομικά και φορολογικά οφέλη, νομική βοήθεια (legal aid), εκτελεστότητα της συμφωνίας διαμεσολάβησης κ.λπ.. Αντιθέτως, οι κυρώσεις περιλαμβάνουν κυρίως περιπτώσεις όπου υπάρχει υποχρεωτική ενημερωτική συνεδρίαση και τα μέρη αρνούνται να συμμετάσχουν στην αρχική συνεδρίαση. Αυτές ποικίλλουν από οικονομικές κυρώσεις (π.χ. Τσεχική Δημοκρατία) έως το απαράδεκτο της υπόθεσης στο δικαστήριο (π.χ. Ρουμανία). Στην Ουγγαρία και το Ηνωμένο Βασίλειο, οι διάδικοι, πριν ασκήσουν κάποιο ένδικο βοήθημα, πρέπει να προσκομίσουν αποδεικτικά στοιχεία ότι προσπάθησαν να διευθετήσουν την

⁵¹ Βλ. Θεοχάρη Δ., (2018), Η υποχρέωση σε διαμεσολάβηση και τα ανακύπτοντα ζητήματα, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, σελ.15

⁵² Βλ. De Palo G./D'Urso, Achieving a Balanced Relationship between Mediation and Judicial Proceedings, in Directorate General for Internal Policies, Policy Department C: Citizens' Rights And Constitutional Affairs, Legal Affairs, The Implementation of the Mediation Directive Workshop 29 November 2016, (European Union, 2016)

υπόθεση εξωδικαστικά, και αν δεν το πράξουν ενδέχεται να χρειαστεί να καταβάλουν τα δικαστικά τέλη (Αλεξανδρής Σ, 2019).⁵³

Το τρίτο μοντέλο είναι αυτό της **υποχρεωτικής αρχικής συνεδρίας**, όπου τα μέρη οδηγούνται υποχρεωτικά μεν σε διαμεσολάβηση, από την οποία όμως μπορούν να αποχωρήσουν ανά πάσα στιγμή και άνευ κυρώσεων (**opt-out model**). Αποτελεί έναν συνδυασμό του προαιρετικού μοντέλου διαμεσολάβησης και του πλήρους υποχρεωτικού. Ωστόσο, δεδομένου ότι υπάρχει ένα υποχρεωτικό στοιχείο σε αυτό το μοντέλο και προκειμένου να διασφαλισθεί η ανεμπόδιστη πρόσβαση στη δικαιοσύνη, κατά τις διατάξεις της ΕΣΔΑ και του άρθρου 1 της Οδηγίας για τη Διαμεσολάβηση, είναι απαραίτητη η θέσπιση ενός αυστηρού νομικού πλαισίου, το οποίο εξασφαλίζει τρία βασικά στοιχεία: **(1)** την αποτελεσματικότητα της πρώτης συνεδρίας με έναν διαμεσολαβητή μέσω της επιβολής χαμηλού κόστους της διαδικασίας, και με ενδεχόμενες κυρώσεις κατά την κύρια διαδικασία στο ακροατήριο, εάν ένα μέρος δεν παρευρίσκεται στην αρχική συνεδρίαση με βάση πάντα την αρχή της καλής πίστης, **(2)** τη διασφάλιση της ποιότητας της διαδικασίας με τη διεξαγωγή της αρχικής συνεδρίασης διαμεσολάβησης από έναν επαγγελματία διαμεσολαβητή, και **(3)** τη δυνατότητα εύκολης άρνησης των μερών να προχωρήσουν με τη διαδικασία διαμεσολάβησης στο τέλος της αρχικής συνεδρίασης χωρίς καμία μεταγενέστερη κύρωση ή άλλες αρνητικές συνέπειες στη δίκη (opt-out) (Αλεξανδρής Σ, 2019)⁵⁴.

Τέλος υφίσταται η **πλήρως υποχρεωτική Διαμεσολάβηση**, η οποία εφαρμόστηκε το 2010 στην Ιταλία και η οποία προέβλεπε μεταξύ άλλων ποινές για το μέρος, που εγκατέλειπε κακόπιστα και άνευ σπουδαίου λόγου τη διαμεσολάβηση, στην οποία υποχρεωτικά είχε οδηγηθεί (Θεοχάρης, Η υποχρέωση σε διαμεσολάβηση και τα ανακύπτοντα ζητήματα, 2018).⁵⁵

⁵³ Βλ. Αλεξανδρής, (2019) Η εμπειρία από την εφαρμογή του θεσμού της Διαμεσολάβησης (Οδηγίας 2008/52/ΕΚ) στα Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Επιθεώρηση Πολιτικής Δικονομίας τεύχος 5, 2019, σελ. 533. Ανάκτηση από: www.sakkoulas-online.gr

⁵⁴ Βλ. Αλεξανδρής (2019), ο.π, σελ. 533

⁵⁵ Βλ. Θεοχάρη (2018), «Η υποχρέωση σε διαμεσολάβηση και τα ανακύπτοντα ζητήματα», σελ. 16.

4.2. Το νομοθετικό πλαίσιο περί διαμεσολάβησης στην Ελλάδα έως τον Ν. 4640/2019

4.2.1 Ο Νόμος 3898/2010

Η διαμεσολάβηση, ως εναλλακτική μορφή επίλυσης διαφορών θεσμοθετήθηκε για πρώτη φορά στη χώρα μας με τον Ν. 3898/2010 με τίτλο «*Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις*», με τον οποίο η ελληνική έννομη τάξη εναρμονίστηκε με τις επιταγές της *Οδηγίας 2008/52/ΕΚ* της 21.5.2008 για τη διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις διασυνοριακών διαφορών. Με τον Ν. 3898/2010 καθιερώθηκε η δυνατότητα των μερών να υπάγουν σε διαμεσολάβηση, βάσει σχετικής έγγραφης συμφωνίας τους, ιδιωτικές (αστικές και εμπορικές) διαφορές τους, όχι μόνο διασυνοριακού χαρακτήρα, αλλά και καθαρά εγχώριες (Ποδηματά, 2018)⁵⁶.

Περαιτέρω, σε μια προσπάθεια εμφατικής νομοθετικής προώθησης του θεσμού, ο Ν. 4335/2015 προσέθεσε στο Κεφάλαιο των «*Θεμελιωδών Δικονομικών Αρχών*» του ΚΠολΔ το νέο άρθρο 116Α, με το οποίο θεσπίσθηκε ως θεμελιώδης αρχή της πολιτικής δίκη, ότι «*το δικαστήριο ενθαρρύνει σε κάθε στάση της δίκης και σε κάθε διαδικασία την επιλογή της διαμεσολάβησης ως μέτρου εξώδικης επίλυσης της διαφοράς*». Συγχρόνως, ο ίδιος νόμος θέσπισε και το άρθρο 214 Γ ΚΠολΔ, το οποίο αποτελεί εξειδίκευση του προηγούμενου άρθρου (116Α ΚΠολΔ). Με το ως άνω άρθρο ρυθμίστηκε ειδικότερα η δυνατότητα του δικαστηρίου, στο οποίο εκκρεμεί η υπόθεση, να «*προτείνει στους διαδίκους την προσφυγή σε διαδικασία διαμεσολάβησης, αν αυτό ενδείκνυται με βάση τις περιστάσεις της υποθέσεως*». Ορίσθηκε δε ότι σε περίπτωση αποδοχής της πρότασης του δικαστηρίου από τους διαδίκους, η συζήτηση αναβάλλεται για τρεις μήνες, ενώ η συμφωνία γίνεται εγγράφως, κατ' ανάλογη εφαρμογή του εδαφίου δ' του ίδιου άρθρου, το οποίο αναφέρεται στη τακτική διαδικασία (Ποδηματά, 2018)⁵⁷.

⁵⁶ Βλ. Ποδηματά (2018), ο.π, σελ. 14

⁵⁷ Βλ. Ποδηματά Ε. (2018), ο.π, σελ. 14-15

Εκτός από τον Ν. 3898/2010, η Ελληνική Νομοθεσία περιελάμβανε, έως τη θέση σε ισχύ του ν. 4512/2018 τα εξής νομοθετήματα, τα οποία ρυθμίζουν διάφορα θέματα της διαμεσολάβησης αστικών και εμπορικών υποθέσεων:

1) Το ΠΔ 123/28.11.2011 (ΦΕΚ 255-9.12.2011) για τον καθορισμό όρων και προϋποθέσεων αδειοδότησης και λειτουργίας των φορέων κατάρτισης διαμεσολαβητών σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις

2) Την Υ.Α. 109087/2011 (ΦΕΚ 436/14.12.2011) σχετικά με την συγκρότηση Επιτροπής Πιστοποίησης Διαμεσολαβητών

3) Την ΥΑ οικ. 109088-12.12.2011 για τη διαδικασία αναγνώρισης τίτλων διαπίστευσης διαμεσολαβητών – Θέσπιση Κώδικα Δεοντολογίας διαπιστευμένων διαμεσολαβητών και Καθορισμός κυρώσεων για παραβάσεις αυτού, όπως τροποποιήθηκε με την ΥΑ 107309/2012 (ΦΕΚ 3417/21.12.2012

4) Την ΥΑ οικ. 1460/27.01.2012 (ΦΕΚ Β281-13.02.2012) για τον καθορισμό της αμοιβής διαμεσολαβητή

5) Την Υ.Α. 85485/2012 (ΦΕΚ Β' 2693/4.10.2012) για τον καθορισμό Παραβόλων Διαμεσολάβησης

6) Την ΥΑ 34802/2012 (ΦΕΚ Β' 1363/26.4.2012) για τον Κανονισμό Λειτουργίας της επιτροπής εξετάσεων υποψηφίων διαμεσολαβητών και τον καθορισμό διαδικασίας ελέγχου των φορέων κατάρτισης διαμεσολαβητών και διαπιστευμένων διαμεσολαβητών (Πλεύρη, 2018).⁵⁸

Ωστόσο, παρά την προσπάθεια προώθησης του θεσμού της διαμεσολάβησης, αυτός δεν γνώρισε ευρεία κοινωνική αποδοχή στη χώρα μας, και απέμεινε χωρίς ουσιαστική ανταπόκριση.

4.2.2 Ο Ν. 4512/2018- Η υποχρεωτική απόπειρα επίλυσης της διαφοράς μέσω διαμεσολάβησης, ως όρος παραδεκτού της συζήτησης της αγωγής

⁵⁸ Βλ. Ά. Πλεύρη, "Η σχέση της «υποχρεωτικής απόπειρας» εξωδικαστικής επίλυσης των διαφορών μέσω διαμεσολάβησης, με το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη και τη διάδοση του θεσμού της διαμεσολάβησης", *Η υποχρέωση σε διαμεσολάβηση και τα ανακύπτοντας ζητήματα*, σελ.41

Η συνεχής νομοθετική δραστηριότητα στο πεδίο της εξωδικαστικής επίλυσης των ιδιωτικού δικαίου διαφορών υπαγορεύθηκε αφενός από την πεποίθηση ότι η επίτευξη συμβιβασμού δεν παύει να αποτελεί τον υγιέστερο τρόπο εξομάλυνσης των διαφορών, οπότε πρέπει να ενισχύεται, και αφετέρου από την αναγκαιότητα αποσυμφόρησης των πινακίων.

Από τα δημοσίως προσβάσιμα επίσημα στατιστικά του Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης, διαπιστώνεται σαφής κάμψη του αριθμού των κατατιθέμενων δικογράφων, ιδιαίτερα στη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, στο εν λόγω δικαστήριο (το οποίο συνεκτιμώμενου του γεγονότος ότι πρόκειται για το δεύτερο μεγαλύτερο δικαστικό σχηματισμό της χώρας, προσφέρεται για την συναγωγή ευρύτερων συμπερασμάτων, ενώ παρουσιάζει το πλεονέκτημα ότι δημοσιεύει αναλυτικά στατικά ετησίως) οι καταθέσεις δικογράφων στο σύνολο του έτους 1993 ανερχόταν σε 45.977 για όλες τις διαδικασίες, 42.207 το 1994, 46.993 το 2000, 54.279 το 2005, 59.423 το 2007, 52.686 το 2008, 54.896 το 2010, 50.599 το 2011, 37.222 το 2012, 32.229 το 2013, 26.009 το 2014, 25.440 το 2015, 17.007 το 2016 (έτος μη αντιπροσωπευτικό αφού σημαδεύθηκε από πολύμηνη αποχή των δικηγόρων) 22.248 το 2017 και 23.982 το 2018. Η παραπάνω στατιστική αναδρομή επιβεβαιώνει ότι σήμερα, ακόμη και αν παραβλεφθούν ορισμένες ιδιαίτερες συγκυρίες (π.χ. η εξάμηνη αποχή του δικηγορικού σώματος το 2016), ο συνολικός αριθμός καταθέσεων δικογράφων σε ετήσια βάση έχει σταθεροποιηθεί σε επίπεδα σχεδόν 50% χαμηλότερα σε σύγκριση με το 1993 (π.χ. στο.2018, 52.16%) (Γιαννόπουλος, 2020)⁵⁹.

Με το Ν. 4512/2018 ο νομοθέτης επιχείρησε να καθιερώσει την υποχρεωτική προσπάθεια επίλυσης της διαφοράς μέσω διαμεσολάβησης, σε επτά κατηγορίες διαφορών, ως όρο του παραδεκτού της συζήτησης της αγωγής και όχι ως όρο του παραδεκτού του αγωγικού δικογράφου. Η υποχρεωτική διαμεσολάβηση του άρθρου 182 του Ν. 4512/2018 νοείται ως υποχρεωτική απόπειρα επίλυσης της διαφοράς εξωδικαστικά, πριν τη συζήτηση αγωγής, καθώς ουδείς μπορεί να υποχρεωθεί σε

⁵⁹ Βλ. Γιαννόπουλο Π., (2020), Διαμεσολάβηση και Πολιτική Δίκη, σελ. 5-7. Ανάκτηση από: www.sakkoulas-online.gr

συμβιβασμό. Στο πλαίσιο αυτό, το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη δεν θίγεται, αλλά δημιουργείται ένα προστάδιο, το οποίο αποσκοπεί να λειτουργήσει και ως μοχλός πίεσης για την αποφυγή δικαστικών αντιδικιών, αλλά κυρίως για τη διάδοση του θεσμού της διαμεσολάβησης (Πλεύρη, 2018)⁶⁰.

4.2.3 Ο υποχρεωτικός χαρακτήρας της προδικασίας διαμεσολάβησης - ενδοιασμοί συμβατότητας με το δικαίωμα δικαστικής ακρόασης και το δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας

Ο προβληματισμός για τη συμβατότητα της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης προς τα συνταγματικά και υπερνομοθετικά ερείσματα του δικαιώματος δικαστικής ακρόασης δεν είναι καινοφανής. Η αγγλική νομολογία είχε ήδη από το 2004 ταχθεί υπέρ της εκδοχής ότι η αναγκαστική προσφυγή στη διαμεσολάβηση είναι ασύμβατη προς το άρθρο 6 § 1 ΕΣΔΑ⁶¹.

Το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας κατοχυρώνεται στα άρθρα 6 και 13 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) αλλά και στο άρθρο 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Ωστόσο, κατά πάγια νομολογία του ΕΔΔΑ και του ΔΕΕ, δεν πρόκειται για απόλυτο δικαίωμα, αλλά επιδέχεται περιορισμούς, οι οποίοι είναι θεμιτοί εάν τείνουν προς ορισμένο θεμιτό σκοπό και εάν υφίσταται εύλογη σχέση αναλογικότητας μεταξύ των χρησιμοποιούμενων μέσων και του επιδιωκόμενου σκοπού, ενώ στο ίδιο πνεύμα το ΔΕΕ έχει θέσει ως προαπαιτούμενο ότι *«οι περιορισμοί αυτοί ανταποκρίνονται πράγματι σε σκοπούς γενικού συμφέροντος, που επιδιώκει το επίμαχο μέτρο και δεν αποτελούν υπέρμετρη και επαχθή επέμβαση που θα προσέβαλε την ίδια την ουσία των ούτως διασφαλιζόμενων δικαιωμάτων»*.

Η υποχρεωτικότητα την οποία προέβλεπε ο Ν. 4512/2018 προκάλεσε σοβαρές αντιδράσεις θεσμικών φορέων. Φορείς μεταξύ των οποίων η Ολομέλεια των

⁶⁰ Βλ. Πλεύρη Α., (2018), ο.π, σελ. 54

⁶¹ Halsey v Milton Keynes General NHS Trust etc: CA 11 May 2004, [2004] EWCA Civ 576, ιδίως §§ 9 – 11, βλ. και Γιαννόπουλο, 2020 “Διαμεσολάβηση και Πολιτική Δίκη”. Ανάκτηση από : www.sakkoulas-online.gr

Δικηγορικών Συλλόγων⁶², η Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων Ελλάδος⁶³, ο Οργανισμός Προώθησης Εναλλακτικών Μεθόδων Επίλυσης Διαφορών (ΟΠΕΜΕΔ)⁶⁴ και η Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου⁶⁵ εξέφρασαν ισχυρές επιφυλάξεις για τη νέα ρύθμιση εδραζόμενες συχνά στη συνταγματικότητα της υποχρεωτικής προδικασίας διαμεσολάβησης, ενώ ισχυρές επιφυλάξεις εκφράζονται και στην συνοδευτική έκθεση επί του Νομοσχεδίου από την από την Επιστημονική Υπηρεσία της Βουλής⁶⁶. Αντίθετα, στην ΑιτΕκθ Ν. 4512/2018 περιλαμβάνεται εκτενής υπεράσπιση της συμβατότητας του θεσμού προς τα άρθρα 20 Σ και 6 § 1 και 13 ΕΣΔΑ. Οι ενδοιασμοί που διατυπώθηκαν για τη συνταγματικότητα των ρυθμίσεων του Ν. 4512/2018 επικυρώθηκαν τελικά στην **υπ' αρ. 34/2018 απόφαση της Διοικητικής Ολομέλειας Αρείου Πάγου**.

Πιο συγκεκριμένα, με αφορμή, την υπ' αριθμ. 34/2018 γνωμοδότηση της Διοικητικής Ολομέλειας του ΑΠ, η οποία με πλειοψηφία 21 έναντι 17 μελών της, έκρινε την αντισυνταγματικότητα της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης του Ν.

⁶² Ανακοίνωση Ολομέλειας των Δ.Σ της 7.1.2018, ανάκτηση από www.olomeleia.gr

⁶³ Απόφαση Δ.Σ ΕΝΔΕ της 9.1.2018 (www.ende.gr)

⁶⁴ Ανακοίνωση της 11.1.2018 (σε: <http://www.eea.gr/gr/el/articles/opemed-to-sxedio-nomoy-yponomevei-to-thesmo-tis-diamesolavisis>)

⁶⁵ Δελτίο Τύπου ΕΕΔΑ της 16.1.2018 ανάκτηση από : www.hlhr.gr (υποχρεωτική-διαμεσολάβηση-και-δικαίωμα-πρόσβασης-στη-δικαιοσύνη). Ψηφίσματα στρεφόμενα κατά της επιχειρούμενης θεσμικής αναδιάρθρωσης της διαμεσολάβησης εκδόθηκαν ακόμη από το Περιφερειακό Συμβούλιο της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων (26.1.2018) και το Δημοτικό Συμβούλιο του Δήμου Κερκυραίων (26.1.2018). Οι σχετικές πληροφορίες προέρχονται από την ιστοσελίδα του Δ.Σ. Κέρκυρας (<http://www.dsc.gr>).

⁶⁶ ΕκθΕπιστΥπΒουλής Ν. 4512/2018, σ. 23 - 27, ιδίως σ. 26 [: «Υπό το φως των ανωτέρω, δημιουργείται προβληματισμός ως προς το εάν οι ρυθμίσεις του υπό ψήφιση νομοσχεδίου αναφορικά προς τον θεσμό της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης συμβιβάζονται με την αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας. Συγκεκριμένως, ο επιδιωκόμενος σκοπός, όπως αυτός περιγράφεται στην αιτιολογική έκθεση του υπό ψήφιση νομοσχεδίου, ήτοι η ταχεία και αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη, φαίνεται, κατ' αρχάς, θεμιτός. Ωστόσο, ζήτημα ανακύπτει κατά πόσον υφίσταται εύλογη σχέση αναλογικότητας μεταξύ των μέσων και του επιδιωκόμενου σκοπού καθώς, προκειμένου να επιτευχθεί ο σκοπός, πρώτον, θεσπίζεται η υποχρεωτικότητα προσφυγής στη διαμεσολάβηση για έναν μεγάλο αριθμό αστικών και εμπορικών διαφορών, δεύτερον, καθίσταται υποχρεωτική, δυνάμει του άρθρου 183, παράσταση των μερών μετά του πληρεξουσίου δικηγόρου τους και, τρίτον, ορίζεται ελάχιστη ωριαία αμοιβή του διαμεσολαβητή σε περίπτωση που αυτή δεν έχει συμφωνηθεί με γραπτή συμφωνία των μερών. Επισημαίνεται, μάλιστα, ιδίως, ότι η παράσταση με πληρεξούσιο δικηγόρο, αλλά και η αμοιβή διαμεσολαβητή, η οποία είναι (εκτός ειδικότερων περιπτώσεων, περιοριστικώς αναφερόμενων στο άρθρο 194) κατ' ελάχιστον 170 ευρώ για δύο ώρες, και για απασχόληση πάνω από δύο ώρες η ελάχιστη ωριαία αμοιβή είναι 100 ευρώ, δύναται να οδηγήσει σε υπέρμετρο για τον πολίτη κόστος της διαμεσολάβησης, καθώς νομοθετικώς καθορίζονται, εν προκειμένω, μόνο κατ' ελάχιστον τα όρια αμοιβής των διαμεσολαβητών, όχι δε και τα μέγιστα όρια αυτών»].

4512/2018, καθώς οι ρυθμίσεις θίγουν το δικαίωμα της ελεύθερης πρόσβασης στη δικαιοσύνη λόγω των υψηλών δαπανών που μπορεί να επιφέρει σε περίπτωση αποτυχίας, η υποχρεωτική υπαγωγή στη διαμεσολάβηση ανεστάλη αρχικά μέχρι την 16η Σεπτεμβρίου 2019 και εν τέλει μέχρι την 30η Νοεμβρίου 2019, καθότι το χρονικό διάστημα μέχρι την 16η Σεπτεμβρίου 2019 κρίθηκε ανεπαρκές για την ενσωμάτωση των απαιτούμενων αλλαγών, αναφορικά με τις υπαγόμενες στην υποχρεωτικότητα διαφορές.

Η αναστολή αυτή επιβλήθηκε προκειμένου να ολοκληρωθεί η επεξεργασία ενός νέου ολοκληρωμένου νομοθετικού πλαισίου για τη διαμεσολάβηση, λαμβανομένης υπόψη της με αριθμό 34/2018 απόφασης της Διοικητικής Ολομέλειας του Αρείου Πάγου. Κατόπιν σχετικού αιτήματος του Υπουργού Δικαιοσύνης, στις 21.11.2019, η Διοικητική Ολομέλεια του Αρείου Πάγου, με την **υπ' αριθμ. 56/2019** γνωμοδότησή της, έκρινε ομόφωνα συνταγματικό το επίμαχο νέο νομοσχέδιο του υπουργείου για την υποχρεωτική διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές διαφορές.

Συνακόλουθα, στις 30.11.2019 δημοσιεύθηκε ο Ν. 4640/2019 για την υποχρεωτική διαμεσολάβηση σε πλήθος υποθέσεων αστικής και εμπορικής φύσης, ο οποίος αντικατέστησε τον προηγούμενο (Ν. 4512/18), και ο οποίος τέθηκε άμεσα σε ισχύ, στα πλαίσια εναρμόνισης με την ευρωπαϊκή οδηγία 2008/52/ΕΚ, με σκοπό αφενός την αποσυμφόρηση των δικαστηρίων, αφετέρου την εξεύρεση γρηγορότερων, αμοιβαία αποδεκτών και λιγότερου κόστους λύσεων μεταξύ των μερών. (Τσαούση, Α. 2011)

4.2. 4. Η απόφαση 34/2018 της Διοικητικής Ολομέλειας του Αρείου Πάγου

Όπως προαναφέρθηκε στην γνωμοδότηση της διοικητικής Ολομέλειας του Αρείου Πάγου υποστηρίχθηκαν έντονα αντικρουόμενες απόψεις, και αυτό μπορεί να γίνει αντιληπτό από την ισχυρή μειοψηφία της ψηφοφορίας (21-17). Πιο συγκεκριμένα, η πλειοψηφία της Διοικητικής Ολομελείας του Αρείου Πάγου τάχθηκε υπέρ της αντισυνταγματικότητάς της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης, διότι θίγει το δικαίωμα ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας καθώς και τον πυρήνα και την ουσία του δικαιώματος πρόσβασης στον φυσικό Δικαστή. Τούτο, διότι προκαλεί

σοβαρά δαπανήματα, λόγω των υποχρεώσεων παράστασης με Δικηγόρο και καταβολής της αμοιβής του Διαμεσολαβητή, με αποτέλεσμα ο διάδικος, ιδίως ο οικονομικά ασθενέστερος να οδηγείται στην υποχρεωτική αποδοχή της πρότασης του Διαμεσολαβητή.

Αντίθετα η μειοψηφία έκρινε, ότι η υποχρεωτική διαμεσολάβηση εξυπηρετεί θεμιτό σκοπό, ήτοι στην αποσυμφόρηση των δικαστηρίων και στην προαγωγή στην ελληνική κοινωνία κουλτούρας εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς. Είναι δε, σύμφωνη προς το Σύνταγμα, το ενωσιακό Δίκαιο, την ΕΣΔΑ και τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, καθώς δεν καταλήγει σε δεσμευτικό αποτέλεσμα για τα μέρη, τα οποία δύνανται να αποχωρούν οποτεδήποτε, είναι σύντομη, αναστέλει την παραγραφή των αξιώσεων, ενώ εκτιμά ότι θα προκαλεί ελάχιστα έξοδα. Η δε υποχρεωτική αυτοπρόσωπη παράσταση με Δικηγόρο δεν συνιστά υπέρμετρη επέμβαση που να επηρεάζει τον πυρήνα του δικαιώματος προσφυγής στη δικαιοσύνη.

Αναλυτικότερα, η εισήγηση έγινε από τον Αρεοπαγίτη Δικαστή Νικόλαο Πιπιλίγκα, ο οποίος υποστήριξε ότι δεν τίθεται ζήτημα περιορισμού πρόσβασης στη Δικαιοσύνη και εξέτασε τον Ν. 4512/2018 αναφορικά με την υποχρεωτική διαμεσολάβηση μέσα από 4 πτυχές: την Νομολογία Α.Π., την Νομολογία ΕΔΔΑ, ερμηνεία της οδηγίας 52/2008 Ε.Ε. και την Νομολογία Δ.Ε.Ε. (Διακολουκά, 2019)⁶⁷.

Κατ' αρχήν, η θέσπιση διαδικασίας υποχρεωτικής διαμεσολάβησης, αυτή καθ' εαυτή (*per se*), δεν αντιβαίνει στη ρύθμιση της διάταξης του άρθρου 20 παρ. 1 του ισχύοντος Συντάγματος, εφόσον με αυτήν ο σχετικός περιορισμός της πρόσβασης στη δικαιοσύνη αποβλέπει στην αποσυμφόρηση των δικαστηρίων και στην προαγωγή στην ελληνική κοινωνία κουλτούρας εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς, ήτοι σε Θεμιτούς καθ' όλα σκοπούς. Παραλλήλως δε η διαδικασία αυτή δεν καθιστά αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την πρόσβαση των ενδιαφερομένων στα δικαστήρια για όσους λόγους ειδικότερα αναπτύσσονται πιο κάτω, αναφορικά με τις επί μέρους ρυθμίσεις της σχετικής νομοθεσίας.

⁶⁷ Βλ. Διακολουκά, 2019, Εναλλακτική Επίλυση Διαφορών με έμφαση στην προβληματική της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης του άρθρου 182 ν.4512/2018

Ως προς την Νομολογία του ΕΔΔΑ, στο πλαίσιο ερμηνείας του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ αναφορικά με το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη, το ΕΔΔΑ έχει κατ' επανάληψη αποφανθεί ότι οι δικονομικοί περιορισμοί του δικαιώματος πρόσβασης στα δικαστήρια που αποβλέπουν στην προστασία του ίδιου του ενδιαφερόμενου, των δικαιωμάτων τρίτων προσώπων καθώς και στην ορθή απονομή της δικαιοσύνης είναι κατά κανόνα θεμιτοί, υπό την προϋπόθεση ότι δεν θίγουν τον πυρήνα του δικαιώματος.

Εφόσον επίσης, υπάρχει σχετική πρόβλεψη στην Οδηγία πλαίσιο 2008/52/ΕΕ, είναι θεμιτή η υποχρεωτική διαμεσολάβηση, αφ' ης στιγμής δεν παραβιάζονται οι αρχές που έχει αναπτύξει το ΔΕΕ από την νομολογία του. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το σημείο 10 του Προοιμίου της Οδηγίας 2008/52 *«Η παρούσα οδηγία θα πρέπει να εφαρμόζεται στις διαδικασίες στις οποίες δύο ή περισσότερα πρόσωπα μιας διασυνοριακής διαφοράς επιχειρούν εκουσίως να καταλήξουν σε φιλική συμφωνία σχετικά με την επίλυση της διαφοράς τους με τη βοήθεια μεσολαβητή...»*. Προκειμένου όμως να μην δημιουργηθούν αμφισβητήσεις σχετικές με την έννοια της λέξης «εκουσίως» η ίδια η Οδηγία στο σημείο 13 του Προοιμίου της ορίζει ότι η εκούσια διαδικασία έχει την έννοια ότι τα μέρη έχουν την ευθύνη της διαδικασίας και μπορούν να την οργανώσουν κατά την επιθυμία τους και να την ολοκληρώσουν οποιαδήποτε στιγμή και στο σημείο 14 του Προοιμίου ορίζει ότι η Οδηγία δεν θα πρέπει να θίγει τυχόν εθνική νομοθεσία, η οποία καθιστά την προσφυγή στη διαμεσολάβηση υποχρεωτική ή την συνδέει με κίνητρα ή κυρώσεις, εφόσον η εν λόγω νομοθεσία δεν εμποδίζει τα μέρη να ασκήσουν το δικαίωμα πρόσβασης στο δικαστικό σύστημα.

Επομένως, η Οδηγία 2008/52 δεν απαγορεύει, ούτε επιβάλλει στα κράτη - μέλη τη θέσπιση διαδικασίας υποχρεωτικής διαμεσολάβησης σε κατηγορίες ιδιωτικών διαφορών. Αναγνωρίζει όμως σε αυτά την ευχέρεια αυτή, υπό την προϋπόθεση ότι η εσωτερική νομοθεσία δεν διαλαμβάνει ρυθμίσεις που εμποδίζουν την εκ μέρους των μερών άσκηση του δικαιώματος πρόσβασης στο δικαστικό σύστημα. η θέσπιση διαδικασίας υποχρεωτικής διαμεσολάβησης σε συγκεκριμένες κατηγορίες υποθέσεων, αυτή καθ' εαυτή (per se), δεν αντιβαίνει στις ρυθμίσεις της πιο πάνω με αριθ. 2008/52 Οδηγίας (η οποία, σημειωτέον όπως ήδη

προαναφέρθηκε, εφαρμόζεται κατ' αρχήν επί διασυνοριακών συναλλαγών, πλην όμως τα κράτη - μέλη έχουν την ευχέρεια εφαρμογής των ρυθμίσεων αυτής και σε εσωτερικές διαδικασίες διαμεσολάβησης), υπό την προϋπόθεση όμως της τήρησης των αρχών της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας με βάση συγκεκριμένα κριτήρια που τέθηκαν από τη νομολογία του ΔΕΕ, περί των οποίων αμέσως κατωτέρω.

Τέλος, το ΔΕΕ μέσα από την νομολογία του στις υποθέσεις **Alassini** (C-317-320/2008) και **Menini** (C-75-016) ερμήνευσε τον θεσμό της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης υπό το πρίσμα του άρθρου 6§1 Ε.Σ.Δ.Α., του άρθρου 47 του Χάρτη Θ.Δ. και της Οδηγίας 2008/52 Ε.Κ. Σύμφωνα λοιπόν με το ΔΕΕ, δεν παραβιάζονται οι παραπάνω εγγυήσεις από τον θεσμό της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης, εφόσον πληρούνται η αρχή της ισοδυναμίας και η αρχή αποτελεσματικότητας της ένδικης προστασίας.

Αρχικά, η αρχή της ισοδυναμίας (να μην υπάρχουν λιγότερο ευνοϊκές διατάξεις στις εσωτερικές προσφυγές από τις διατάξεις που απορρέουν από το δίκαιο της ένωσης) και στην συνέχεια η αρχή αποτελεσματικότητας της ένδικης προστασίας, η οποία εξετάζεται μέσα από 4 κριτήρια: Πρώτα πρώτα εξετάζεται το κριτήριο έλλειψης δεσμευτικότητας. Τα μέρη δεν δεσμεύονται να επιλύσουν την διαφορά τους με τον θεσμό της διαμεσολάβησης καθώς σύμφωνα με το άρθρο 191§1 εδ. Τελ., τα μέρη είναι ελεύθερα ανά πάσα στιγμή να αποχωρήσουν από τη διαδικασία χωρίς αιτιολογία ή ποινή.

Στην συνέχεια το κριτήριο της χρονικής διάρκειας: Σύμφωνα με το άρθρο 182§4Α εδ. γ και δ, η πρώτη συνεδρία λαμβάνει χώρα εντός 15 ημερών από την γνωστοποίηση της αίτησης του προσφεύγοντος στο άλλο και η ολοκλήρωση πρέπει να είναι εντός 30 μερών, δηλαδή 45μέρες στο σύνολο. Έπεται το κριτήριο της αναστολής της παραγραφής αποσβεστικών προθεσμιών κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης: Το άρθρο 185 του νόμου, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 27§2γ του ν. 4531/2018, αναστέλλονται οι προθεσμίες παραγραφής και απόσβεσης δικαιωμάτων/ αξιώσεων για διάστημα 3μηνών μέχρι την σύνταξη πρακτικού αποτυχίας ή την επίδοση δήλωσης αποχώρησης ενός μέρους. Τελευταίο εξετάζεται το κριτήριο ανυπαρξίας ή του ελάχιστου ύψους των εξόδων της διαδικασίας. Το

κριτήριο αυτό αποτελεί την κορωνίδα διχασμού της νομικής θεωρίας, για το αν το χρηματικό ποσό που ορίζει ο νόμος στο άρθρο 194 για την διενέργεια διαμεσολάβησης παραβιάζει τις ανωτέρω εγγυήσεις που θεσπίζονται από τα ενωσιακά κείμενα. Κατά την διάρκεια των συζητήσεων θίχτηκαν πολλά ζητήματα από τους νομικούς θεωρητικούς που ενδεχομένως να θίγουν το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη, π.χ. αν η προβλεπόμενη υποχρέωση του διαδίκου να παρίσταται στον διαμεσολαβητή μετά του πληρεξουσίου του δικηγόρου ή η προβλεπόμενη υποχρέωση του διαδίκου να εμφανισθεί αυτοπροσώπως (με τον δικηγόρο του) στον διαμεσολαβητή κ.α., τα οποία δεν απασχόλησαν το δικαστήριο σχετικά με την συμβατότητα των εγγυήσεων. Το ζήτημα που δίχασε την θεωρία αποτέλεσε το ύψος εξόδων της διαμεσολάβησης ακόμα και αν αυτή αποβεί απρόσφορη (Διακολουκά, 2019).

Ο εισηγητής, κ. Πιπιλίγκας, ανέφερε ότι και το κόστος της διαμεσολάβησης είναι όντως χαμηλό, καθώς οι οριζόμενες αμοιβές είναι οι ισχύουσες, ελλείπει άλλης συμφωνίας, που πιθανότατα θα συμπιεστούν λόγω υψηλού ανταγωνισμού ενόψει του μεγάλου αριθμού διαμεσολαβητών. Ο εισηγητής ανέφερε σειρά κρατών-μελών, πέραν της ευρύτερα γνωστής περίπτωσης της Ιταλίας, όπου η αντισυνταγματικότητα έχει γίνει δεκτή για λόγους υπέρβασης νομοθετικής εξουσιοδότησης και μόνο. Αυτά τα κράτη έχουν θεσπίσει την υποχρεωτικότητα σε ορισμένες (λίγες) περιπτώσεις, χωρίς να τεθεί θέμα περιορισμού του δικαιώματος στη Δικαιοσύνη. Τέλος, οι κυρώσεις για τον μη συνεργαζόμενο στη διαμεσολάβηση είναι προφανώς συνταγματικές, αφού το δικαστήριο απλώς δύναται να τις επιδικάσει και πάντως δεν είναι υπέρογκες. Κατέληξε, συνεπώς, στο συμπέρασμα ότι η διαδικασία της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης αποβλέπει αποσυμφόρηση των δικαστηρίων και στην προαγωγή στην ελληνική κοινωνία, μιας κουλτούρας εξωδικαστικής επίλυσης των διαφορών, και συνακόλουθα δεν καθίσταται αδύνατη ή δυσχερής η πρόσβαση των πολιτών στην δικαιοσύνη και άρα δεν πλήττεται ο πυρήνας του δικαιώματος του α. 20 του Συντάγματος. Η γνωμοδότησή του ψηφίστηκε από 17, συνολικά, μέλη της διοικητικής ολομέλειας του Α.Π.

Από την άλλη πλευρά, η κρατούσα άποψη της πλειοψηφίας της διοικητικής ολομέλειας του Α.Π., αναπτύχθηκε από τον Αρεοπαγίτη Δικαστή κ. Αποστολάκη, ο

οποίος τόνισε ότι με βάση το άρθρο 194 του ν. 4512/2018 προβλέπονται οι αμοιβές της διαδικασίας κατά το ελάχιστο όριο, οι οποίες ανέρχονται ως ελάχιστη αμοιβή δικηγόρων με Φ.Π.Α. 198,40€, ο διαμεσολαβητής με Φ.Π.Α. 210,80€ για 2 ώρες σε διαφορά που υπάγεται στην τακτική διαδικασία, 62€ για διαφορά που υπάγεται στην ειδική διαδικασία και 124€/την ώρα αν ο χρόνος της διαμεσολάβησης ξεπεράσει τις 2 ώρες. Συνολικά, η διαδικασία μπορεί να φτάσει περίπου τα 2.000 ευρώ το ελάχιστο. Τα χρήματα αυτά δίδονται από τα μέρη ανεξάρτητα από το εάν η διαδικασία έχει επιτυχία ή όχι. Σαφώς ένα ποσό της τάξεως των 2.000 ευρώ μόνο για την προδικασία, στην εποχή της κρίσεως δεν μπορεί να θεωρηθεί αμελητέο ή ελάχιστο έξοδο. Ζήτημα, μάλιστα, δημιουργείται, όταν ανακύπτει διαφορά με ασθενέστερο μέρος, π.χ. στην περίπτωση της ιατρικής αμέλειας που ως εναγόμενοι είναι κλινικές, νοσοκομεία ή γιατροί, ή στις αυτοκινητικές διαφορές που έχουν ως αντίδικο ασφαλιστικές, όπου το αδύναμο οικονομικά μέρος, ο ιδιώτης, αναγκάζεται εκ των πραγμάτων να προβεί σε συμβιβασμό, γιατί δεν θα μπορεί να ανταπεξέλθει στα έξοδα ενός δικαστηρίου, με αποτέλεσμα έτσι να παραβιάζεται το δικαίωμα πρόσβασης στην δικαιοσύνη .

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει στην εισήγηση του για το θεσμό της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης *«καθίσταται φανερό ότι ουσιαστικά πρόκειται, όχι για αδάπανη όπως θα έπρεπε, αλλά για μία δαπανηρή υποχρεωτική διαδικασία, που έμμεσα οδηγεί (υποχρεώνει δηλαδή) τον ασθενέστερο διάδικο προς την κατεύθυνση να συγκατατεθεί και να αποδεχθεί τη λύση- πρόταση του Διαμεσολαβητή, παραιτούμενος από το δικαίωμα προσφυγής στο φυσικό δικαστή. Και τούτο διότι ο ασθενέστερο οικονομικά διάδικος, ιδίως στην σημερινή ελληνική πραγματικότητα των μικρών μισθών και της ανεργίας αναλογιζόμενος τις δαπάνες στις οποίες αναγκάστηκε να υποβληθεί για την υποχρεωτική συμμετοχή του στη Διαμεσολάβηση, αλλά και εκείνες στις οποίες θα επανυποβληθεί για την ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία, επί πλέον δε και τις ενδεχόμενες ποινές που θα υποστεί από το Δικαστήριο σε περίπτωση ήττας του, παύει πλέον να κινείται στα πλαίσια της ελεύθερης βούλησης για την αποδοχή ή την απόρριψη της απόφασης του Διαμεσολαβητή, όπως το Σύνταγμα και η ΕΣΔΑ επιτάσσουν, αλλά έμμεσα υποχρεώνεται, ιδίως εκείνος που εκτιμά ότι δεν θα μπορεί να ανταποκριθεί σε όλα αυτά τα δαπανήματα, να παραμείνει εκών - άκων στη πρόταση-λύση του*

Διαμεσολαβητή. Έτσι τα ενδεχόμενα: α) της αποτυχίας της διαπραγμάτευσης και β) της άρνησης συμμετοχής σε αυτήν, κοστίζουν σημαντικά στους διαδίκους που πρέπει να υπολογίζουν την επανάληψη άσκοπων εξόδων και μελλοντικά, θέτοντας ουσιώδη προσκόμματα στην πρόσβαση στη Δικαιοσύνη.»

Με βάση τα παραπάνω, η πλειοψηφία της Διοικητικής Ολομέλειας κατέληξε στην άποψη ότι παραβιάζονται τα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος, 6 παρ. 1, 13 της ΕΣΔΑ και 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και ως εκ τούτου, θα πρέπει να κριθεί αντισυνταγματικό το άρθρο 182 του ν. 4512/2018, διότι θίγεται ο πυρήνας και η ουσία του δικαιώματος της πρόσβασης στο Δικαστήριο, αφού προκαλούνται σοβαρά επιπλέον δαπανήματα και έμμεσα ο διάδικος οδηγείται στην υποχρεωτική αποδοχή της λύσης του Διαμεσολαβητή, ιδίως δε ο οικονομικά ασθενέστερος. Επίσης, γνωμοδοτήθηκε ότι εφόσον θεσπιστεί η υποχρεωτικότητα, αυτή θα πρέπει να αφορά ουσιωδώς ανέξοδη διαμεσολάβηση. Τέλος, έμφαση δόθηκε στον «μεγάλο αριθμό» των περιπτώσεων που υπήχθησαν στην υποχρεωτικότητα ως στοιχείο που πρέπει να συνυπολογιστεί για την κρίση περί περιορισμού πρόσβασης στη Δικαιοσύνη .

4.3. Κριτήρια συμβατότητας της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης με το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ - Η σχετική νομολογία του ΔΕΕ και ΕΔΔΑ

Με αποφάσεις του το δικαστήριο της Ε.Ε στην υπόθεση C-75/16 Menini και Rampanelli⁶⁸ στις 14 Ιουνίου 2017 και στις υποθέσεις C-317/08 έως C-320/08 Alassini στις 18 Μαρτίου 2010 διαπιστώνει ότι ο ορισμός μιας διαδικασίας διαμεσολαβήσεως ως προϋποθέσεως του παραδεκτού ένδικης προσφυγής δύναται να αποδειχθεί συμβατός προς την αρχή της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Οι αποφάσεις αυτές είναι πολύ σημαντικές στην εφαρμογή του θεσμού στα ελληνικά δεδομένα. Το μοντέλο που ακολούθησε η νομοθεσία με τον Ν. 4640/2019 είναι το ιταλικό.

Στην Ιταλία το στάδιο της διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις είναι απαραίτητο σε ευρεία γκάμα αστικών και εμπορικών υποθέσεων

πριν την προσφυγή των διαδίκων μερών στα δικαστήρια, όπως συμβαίνει πλέον και στην Ελλάδα. Ο στόχος της νέας εθνικής νομοθεσίας είναι σε όσο το δυνατόν περισσότερες υποθέσεις να επιλύονται με την βοήθεια των δικηγόρων των μερών αλλά και τις δεξιότητες του διαμεσολαβητή χωρίς να φτάσει στα δικαστήρια. Ο εκούσιος χαρακτήρας, όπως επιβεβαιώθηκε και από το ΔΕΕ αλλά και από την Διοικητική Ολομέλεια του Αρείου Πάγου τον Νοέμβριο, δεν θίγεται από την θέσπιση της πρώτης συνεδρίας ως υποχρεωτικό στάδιο πριν από οποιαδήποτε απόπειρα προσφυγής στο δικαστήριο σε ευρεία γκάμα αστικών και εμπορικών υποθέσεων. Ο εκούσιος χαρακτήρας έγκειται στο γεγονός ότι τα μέρη που έχουν την εξουσία διάθεσης του αντικειμένου διαπραγματεύονται ελεύθερα μεταξύ τους με στόχο την επίτευξη συμφωνίας όσο το δυνατό πιο επωφελή και για τα δύο μέρη.

Ειδικότερα, το 2010, το ΔΕΕ είχε την ευκαιρία να τοποθετηθεί μετά από προδικαστικό ερώτημα που απηύθυναν τα ιταλικά δικαστήρια για τη συμβατότητα ρυθμίσεων που καθιερώνουν την υποχρεωτική απόπειρα εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς ως προς τη συμβατότητα του μέτρου προς τα άρθρα 6 και 13 της ΕΣΔΑ και στο άρθρο 47 ΧαρτΘΔ στην υπόθεση **Rosalba Alassini** κ.λπ. κατά Telecom ItaliaSpA κ.λπ. Αφορμή για τη διατύπωση του προδικαστικού ερωτήματος δεν είχε παράσχει το Ν.Δ. ΙταλΝΔ 28/2010 ή η Οδηγία 2008/52/ΕΚ103, αλλά προγενέστερη εθνική ρύθμιση του ιταλικού δικαίου, που προέβλεπε μια υποχρεωτική απόπειρα συμφιλίωσης ως όρο του παραδεκτού της προσφυγής στη δικαιοσύνη στο πλαίσιο των διαφορών που ρύθμιζε η οδηγία 2002/22/ΕΚ για την καθολική υπηρεσία και τα δικαιώματα των χρηστών όσον αφορά δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (Γιαννόπουλος Π. , 2018)⁶⁹.

Η ερμηνευτική λύση που έδωσε το ΔΕΕ στην υπόθεση Alassini υπόκειται σε διττή ανάγνωση. *Το δικαστήριο δέχθηκε τη συμβατότητα του δικονομικού μέτρου με την αιτιολογία δεν καθιστά κατ' αρχήν αδύνατη ή ιδιαίτερα δυσχερή την άσκηση του δικαιώματος παροχής έννομης προστασίας του ιδιώτη διαδίκου, όμως απέφυγε να τοποθετηθεί για το κατά πόσον στη συγκεκριμένη περίπτωση η υποχρεωτική*

⁶⁹ Βλ. Γιαννόπουλο, (2018) Η υποχρεωτική προδικασία διαμεσολάβησης υπό το Ν. 4512/2018-ερμηνευτικά ζητήματα υπό το πρίσμα του δικονομικού δικαίου: μια πρώτη καταγραφή, σελ.86

διεκπεραίωση της προδικασίας με ηλεκτρονικά μέσα συνιστούσε όντως υπέρμετρο περιορισμό του δικαιώματος παροχής έννομης προστασίας, κρίνοντας ότι το ζήτημα αυτό εναπόκειται στη δικαιοδοσία του εθνικού δικαστηρίου. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης έκρινε ότι παρόμοια μέτρα δεν βρίσκονται σε αντίθεση με τις αρχές της ισοδυναμίας, της αποτελεσματικότητας, καθώς και της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας, υπό τον όρο ότι «**α)** η διαδικασία αυτή δεν καταλήγει σε δεσμευτική για τα εμπλεκόμενα μέρη απόφαση, **β)** δεν καθυστερεί ουσιωδώς την άσκηση ενδίκου βοηθήματος, **γ)** αναστέλλει την παραγραφή των οικείων δικαιωμάτων και **δ)** δεν προκαλεί έξοδα, ή προκαλεί ελάχιστα έξοδα, στα ενδιαφερόμενα μέρη». Αυτό ισχύει ακόμη και όταν μια υποχρεωτική εξωδικαστική διαδικασία αποτελεί προϋπόθεση του παραδεκτού του ενδίκου βοηθήματος .

Τα παραπάνω κριτήρια είναι δεκτικά εφαρμογής και σε άλλες μεθόδους εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών, συμπεριλαμβανομένης και της διαμεσολάβησης, όπως δέχθηκε προσφάτως το ΔΕΕ με αφορμή την υπόθεση Menini, Rampaneli⁷⁰.

Με αφορμή μια καταναλωτική διαφορά στην Ιταλία και μετά από προδικαστικό ερώτημα του Πρωτοδικείου της Βερόνας, το Δικαστήριο της ΕΕ κλήθηκε να ερμηνεύσει διατάξεις τόσο της Οδηγίας 2008/52 περί διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές διαφορές όσο και της Οδηγίας 2013/11 για την εναλλακτική επίλυση καταναλωτικών διαφορών. Πιο συγκεκριμένα, ο Livio Menini και η Maria Antonia Rampaneli, αμφότεροι Ιταλοί υπήκοοι προσέφυγαν ενώπιον του Tribunale Ordinario di Verona (Πρωτοδικείο της Βερόνας Ιταλία) κατά της Τράπεζας «Banco Popolare», σε σχέση με επιστροφή ποσού δανείου ύψους 991.848,21 ευρώ. Το πρωτοδικείο της Βερόνας δέχθηκε ότι δυνάμει του Ιταλικού δικαίου, η προσφυγή του Livio Menini και της Maria Antonia Rampaneli δεν ήταν παραδεκτή, εάν δεν είχε προηγηθεί διαδικασία εξωδικαστικής διαμεσολάβησης, ακόμα και όταν οι προσφεύγοντες ενεργούν, ως καταναλωτές.

⁷⁰ Βλ. Υπόθεση C-75/16 Livio Menini και Maria Antonia Rampanelli κατά Banco Popolare Società Cooperativa, ανάκτηση από: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-75/16>

Επιπλέον, σύμφωνα με το Ιταλικό δίκαιο, στο πλαίσιο της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης, οι καταναλωτές πρέπει να επικουρούνται από δικηγόρο και δε δύνανται να αποσυρθούν από τη διαμεσολάβηση, χωρίς εύλογη αιτία. Το Ιταλικό Πρωτοδικείο, αμφιβάλλοντας ως προς τη συμβατότητα των εθνικών ρυθμίσεων προς το δίκαιο της Ένωσης ζήτησε από το ΔΕΕ να ερμηνεύσει την Οδηγία για τις καταναλωτικές διαφορές, δηλαδή την Οδηγία 2013/11/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 2013 για την εναλλακτική επίλυση καταναλωτικών διαφορών. Το Δικαστήριο έκρινε ότι είναι συμβατή με το δίκαιο της ΕΕ «η υποχρεωτική διαμεσολάβηση», πριν την προσφυγή σε δικαστικό όργανο. Επιπλέον, το ΔΕΕ επεσήμανε ότι δεν δύναται εθνική νομοθεσία να επιτάσσει να επικουρείται ο καταναλωτής, κατά τη διαδικασία εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς, υποχρεωτικά από δικηγόρο.

Επίσης, το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι νομοθεσία, όπως η ιταλική, που έχει καταστήσει υποχρεωτική την προσφυγή στη διαμεσολάβηση πριν την προσφυγή σε δικαστικό όργανο, δεν είναι ασύμβατη με την Οδηγία 2013/11, καθώς σε αυτήν προβλέπεται ρητά η δυνατότητα των κρατών-μελών να καταστήσουν υποχρεωτική τη συμμετοχή σε διαδικασίες ADR, εφόσον τέτοια νομοθεσία, δεν εμποδίζει τα μέρη να ασκήσουν το δικαίωμά τους περί προσφυγής στη δικαιοσύνη (Πλεύρη, 2018)⁷¹. Το ΔΕΕ τόνισε ακόμη ότι η προστασία του δικαιώματος πρόσβασης στη δικαιοσύνη συνεπάγεται ότι η απόσυρση του καταναλωτή από ορισμένη διαδικασία ADR δεν πρέπει να συνεπάγεται δυσμενείς συνέπειες γι' αυτόν σε επόμενα στάδια της διαφοράς.

Η ανάγκη διασφάλισης, λοιπόν, της πρόσβασης στον δικαστή είναι σαφής στο δίκαιο της Ε.Ε., ακόμη και αν το θεμελιώδες αυτό δικαίωμα τίθεται στα όρια των αρμοδιοτήτων της ένωσης για την διασφάλιση των πολιτών της και την ενίσχυση της ευρωπαϊκής αγοράς. Η θεμελιώδης σημασία της προστασίας του δικαιώματος πρόσβασης στο δικαστήριο υπό το πρίσμα του άρθρου 6, παρ. 1ης ΕΣΔΑ έχει αναδειχθεί σε πλήθος αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ). Κανόνες δικονομικού δικαίου δεν μπορούν να απαγορεύουν την

⁷¹ Βλ. Πλεύρη, (2018), ο.π, σελ. 47

πρόσβαση στο δικαστήριο, στο μέτρο που το δικαίωμα αυτό αφορά όχι μόνο το οικονομικό δικαίωμα άσκησης ενδίκου βοηθήματος, αλλά επίσης το δικαίωμα δικαιοδοτικής επίλυσης της διαφοράς .

Ωστόσο, το ΕΔΔΑ δεν έχει αποφανθεί μέχρι και σήμερα ως προς τη συμβατότητα της προδικασίας υποχρεωτικής διαμεσολάβησης προς τα άρθρα 6 παρ. 1 και 13 ΕΣΔΑ. Επιλήφθηκε, βέβαια, περίπτωση που αφορούσε διαδικασία υποχρεωτικής απόπειρας εξωδικαστικής επίλυσης διαφοράς στην υπόθεση MOMČILOVIĆ v. CROATIA (Γιαννόπουλος Π. , 2018)⁷². Στην συγκεκριμένη υπόθεση, οι προσφεύγοντες, αφού προηγουμένως είχαν τηρήσει την προδικασία που προέβλεπε ο κροατικός ΚΠολΔ περί υποχρεωτικής απόπειρας συμβιβαστικής επίλυσης της διαφοράς, στη συνέχεια άσκησαν αγωγή αποζημίωσης κατά του κροατικού δημοσίου για το θάνατο συγγενούς τους κατά τη διάρκεια του γιουγκοσλαβικού εμφυλίου πολέμου το έτος 1998. Το ΕΔΔΑ επιβεβαίωσε ότι η καθιέρωση υποχρεωτικής προδικασίας απόπειρας εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς συνιστούσε μεν περιορισμό του δικαιώματος δικαστικής ακροάσεως, δέχθηκε όμως ότι υπό τα δεδομένα της επίδικης περίπτωσης ήταν εύλογος και θεμιτός περιορισμός. Συγκεκριμένα, το ΕΔΔΑ δέχθηκε το επιχείρημα της κροατικής κυβέρνησης ότι η καθιέρωση υποχρεωτικής προδικασίας εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς στις διαφορές από αστική ευθύνη του κροατικού δημοσίου απέβλεπε στο να διευκολύνει την εξωδικαστική διευθέτηση της διαφοράς, ώστε να αποφευχθούν μακροχρόνιες και δαπανηρές δικαστικές διαδικασίες. Επιπλέον κρίθηκε ότι το χρονικό διάστημα που έτασσε ο κροατικός νόμος για την ολοκλήρωση της απόπειρας εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς (3 μήνες) δεν ήταν υπερβολικό, ούτε παρεμπόδιζε ουσιωδώς την πρόσβασή τους στη δικαιοσύνη. Επίσης, το ΕΔΔΑ απέρριψε το επιχείρημα των προσφευγόντων ότι η δικονομική κύρωση της απόρριψης της αγωγής ως απαράδεκτης ήταν δυσανάλογη, καταλήγοντας τελικά στο συμπέρασμα ότι στην επίδικη περίπτωση δεν θεμελιωνόταν παράβαση του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ .

⁷² Βλ. Γιαννόπουλο 2018, ο.π, σελ.88

4.4 Ζητήματα συμβατότητας της διαμεσολάβησης και ιδίως της υποχρεωτικής- με τις δικαιοκρατικές εγγυήσεις των άρθρων 6 ΕΣΔΑ, 47 ΧΘΔΕΕ, 20 Συντάγματος

Η διαμεσολάβηση ως τρόπος εναλλακτικής επίλυσης διαφορών, η οποία παρεμποδίζει προσωρινά την εκδίκαση της υπόθεσης από το αρμόδιο πολιτικό δικαστήριο, προϋποθέτει για την συμβατότητα της με το θεμελιώδες δικαίωμα άμεσης και αποτελεσματικής πρόσβασης στη δικαιοσύνη (άρθρ. 6 ΕΣΔΑ, 47 §§1-2 ΧΘΔΕΕ και 20 Σ⁷³) ότι καθένα από τα εμπλεκόμενα μέρη αποδέχεται οικειοθελώς τον περιορισμό του δικαιώματός του. Επομένως, αφηρητικός όρος συμβατότητας της υποχρεωτικής προδικασίας διαμεσολάβησης προς τις επιταγές του άρθρου 6 ΕΣΔΑ αποτελεί η βούληση των εμπλεκόμενων μερών, για την αποδοχή του «περιορισμού» του δικαιώματος άμεσης πρόσβασης στη δικαιοσύνη. Είναι δε η βούληση αυτή καθοριστική τόσο για την έναρξη της διαμεσολαβητικής διαδικασίας (με τη συμφωνία διαμεσολάβησης), όσο και για την όλη εξέλιξη και περάτωση της, υπό την έννοια ότι η διαδικασία κυριαρχείται από την ιδιωτική αυτονομία, ώστε να μπορεί ανά πάσα στιγμή να εγκαταλειφθεί από κάθε μέρος ελεύθερα και αναιτιολόγητα. (Ποδηματά, 2018)⁷⁴.

Η συμφωνία των μερών κρίσιμο είναι πως, για να είναι έγκυρη και να θεμελιώνει τη συμβατότητα του θεσμού με το άρθρο 6 ΕΣΔΑ, απαιτείται συγχρόνως το αποτέλεσμα, στο οποίο οδηγεί, να μη απεμπολεί δικαιοκρατικές εγγυήσεις του άρθρου 6 ΕΣΔΑ αναπαλλοτρίωτες και συνεπώς εξαιρούμενες από την αυτονομία των μερών, διότι τότε ο «περιορισμός» του δικαιώματος πρόσβασης στη δικαιοσύνη παύει να είναι αναλογικός προς το σκοπό του.

Τέτοιες δικαιοκρατικές εγγυήσεις μπορεί να ανάγονται είτε στη διαμεσολαβητική διαδικασία καθ' ευατή είτε στην ουσία της διαφοράς. Στις πρώτες ανήκουν οι γενικές δικαιοκρατικές εγγυήσεις, όπως ενδεικτικά η θεσμική και

⁷³ Ήδη με την υπ' αριθμ. **34/2018** απόφαση της Διοικητικής Ολομέλειας, ο Άρειος Πάγος γνωμοδότησε κατά πλειοψηφία, με ψήφους 21 έναντι 17, ότι συγκεκριμένες ρυθμίσεις του Ν. 4512/2018 για το θεσμό της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης αντιβαίνουν στο άρθρο 20 του Συντάγματος και τις διατάξεις των άρθρων 6 ΕΣΔΑ και 47 ΧΘΔΕΕ.

⁷⁴ Βλ. Ποδηματά 2018, ο.π, σελ.64

πραγματική ανεξαρτησία, αμεροληψία, ουδετερότητα του διαμεσολαβητή, η ίση μεταχείριση των μερών από όλες τις νοητές απόψεις και σε όλη τη διάρκεια της διαδικασίας. Από το άλλο μέρος, κρίσιμες δικαιοκρατικές εγγυήσεις αναγόμενες στην ουσία της διαφοράς, δηλαδή στα εχέγγυα μιας δικαιοκρατικά αποδεκτής διευθέτησης της, ενδέχεται να απουσιάζουν ιδίως: α) όταν υφίσταται εμφανής ανισοσθένεια (οικονομική και διαπραγματευτική) των μετεχόντων στη διαδικασία μερών, ώστε να διασφαλίζεται επαρκώς το ουσιαστικώς δίκαιο διαπραγματευτικό αποτέλεσμα, β) όταν στη διαφορά ανακύπτουν κρίσιμα νομικά ζητήματα, ώστε η διευθέτηση της δεν επιτρέπεται να γίνει με αγνόηση των εφαρμοστέων διατάξεων και έντευθεν απεμπόληση των δικαιοκτών αξιών που αυτές περικλείουν⁷⁵.

4.5 Το παράδοξο της διαμεσολάβησης

Λίγο μετά την έναρξη ισχύος της Οδηγίας για τη Διαμεσολάβηση το 2011, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο άρχισε να παρακολουθεί την εξέλιξη του θεσμού σε ολόκληρη την ΕΕ και τον τρόπο με τον οποίο τα κράτη μέλη αντιμετώπιζαν τις απαιτήσεις που ορίζονται στην οδηγία. Ενόψει τούτου, συντάχθηκαν δύο μελέτες, η πρώτη το 2011 και η δεύτερη το 2013, προκειμένου να προσδιοριστούν αφ' ενός οι λόγοι για τον δραματικά χαμηλό αριθμό διαφορών που επιλύθηκαν με τη διαμεσολάβηση, και αφ' ετέρου ώστε να εξευρεθούν νέοι τρόποι ενίσχυσης του θεσμού της στην ΕΕ.

Από την εισαγωγή του θεσμού, η διαμεσολάβηση προωθήθηκε ως αποτελεσματική μέθοδος ΕΕΔ, τόσο από άποψη χρόνου όσο και από άποψη κόστους, που εξασφάλιζε αυξημένη πρόσβαση στη δικαιοσύνη, δεδομένου ότι, σύμφωνα με στοιχεία, ελαχιστοποιούσε τον μέσο χρόνο επίλυσης διαφοράς αλλά και το κόστος της. Ωστόσο, παρατηρήθηκε ότι ένας από τους κύριους λόγους για τους οποίους δεν προτιμάται η προσφυγή στη διαμεσολάβηση ήταν ότι το ευρύ κοινό δεν ήταν επαρκώς ενημερωμένο σχετικά με τη διαμεσολάβηση και τα πλεονεκτήματα που προσέφερε. Αυτό το παράδοξο καθίσταται ακόμη πιο προφανές αν ληφθούν υπ' όψιν

⁷⁵ Βλ. Ποδηματά, 2018, ο.π σελ. 65

τα υψηλά ποσοστά επιτυχίας της διαμεσολάβησης σε ορισμένες περιπτώσεις. (Αλεξανδρής Σ, 2019)

Σύμφωνα με μία έρευνα του 2010⁷⁶, τα ποσοστά επιτυχίας της διαμεσολάβησης ανέρχονταν σε 70% στις περιπτώσεις όπου είχε διαταχθεί υποχρεωτική διαμεσολάβηση είτε από το δικαστήριο είτε από το δικονομικό σύστημα, ενώ τα ποσοστά επιτυχίας σε περιπτώσεις εθελοντικής διαμεσολάβησης ανέρχονταν σε 80%. Αυτό σήμαινε μόνο ότι, παρά τα μεγάλα ποσοστά επιτυχίας, η διαμεσολάβηση δεν ήταν ευρέως γνωστή στο ευρύ κοινό και στους δικηγόρους. Ενόψει των ανωτέρω, η μελέτη για την «Ποσοτικοποίηση του Κόστους μη Προσφυγής σε Διαμεσολάβηση – μια Ανάλυση Δεδομένων» (η μελέτη του 2011)⁷⁷ και τα πορίσματά της ήταν υψίστης σημασίας για την αξιολόγηση της εφαρμογής της οδηγίας και της αποτελεσματικότητας του θεσμού. Δεδομένου ότι τα συμπεράσματα της μελέτης επαναβεβαιώθηκαν και στη μελέτη του 2013, για την οποία γίνεται λόγος παρακάτω, αξίζει να αναλυθούν, καθώς μπορούν να μας δώσουν μια ολοκληρωμένη εικόνα για την αποτελεσματικότητα του μηχανισμού της διαμεσολάβησης και τι πρέπει να γίνει για να προωθηθεί τόσο ο θεσμός της διαμεσολάβησης όσο και η αποτελεσματικότητά του.

Με τη μελέτη του 2011 έγινε προσπάθεια να καταδειχθεί ποιο θα ήταν το αποτέλεσμα εάν η διαμεσολάβηση θα συνιστούσε το πρώτο στάδιο στην αντιδικία με την συγκέντρωση δεδομένων κόστους και χρόνου διαφόρων τύπων αντιδικιών στην ΕΕ, κυρίως από δύο χώρες, το Βέλγιο και την Ιταλία. Μέχρι τότε, το status quo ήταν οι διάδικοι να προσφεύγουν απευθείας στα δικαστήρια (δικαστική διαδικασία μιας στάσης) για να επιλύσουν μια διαφορά.

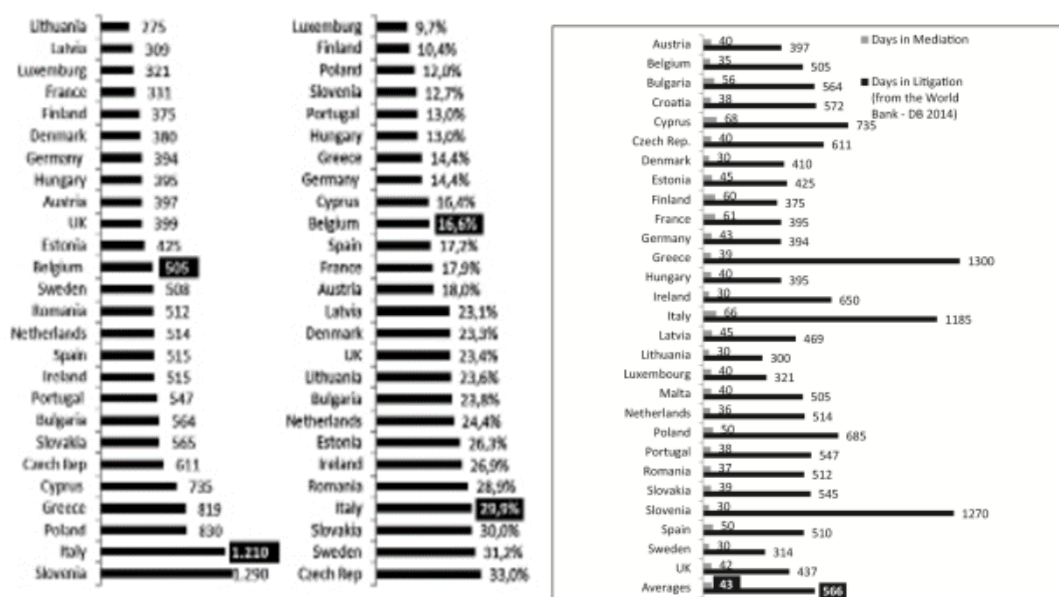
Το Πρώτον η μελέτη του 2011 έλαβε υπ' όψιν της στοιχεία από την Παγκόσμια Τράπεζα, όπου υπολογίστηκε ο χρόνος και το κόστος μιας ενιαίας διαφοράς ενώπιον

⁷⁶ ADR Center, A Survey Data Report on the Cost of Non ADR – Surveying and Showing the Actual Costs of Intra-Community Commercial Litigation, 2010 <http://www.adrcenterinternational.com/wp-content/uploads/2016/04/Survey-Data-Report.pdf>

⁷⁷ (Η Μελέτη του 2011). De Palo G. et al, Quantifying the Cost of Not Using Mediation- a Data Analysis, for the Directorate General for Internal Policies, Policy Department C: Citizens' Rights And Constitutional Affairs, Legal Affairs (European Parliament, 2011) <http://www.adrcenterinternational.com/wp-content/uploads/2015/07/Paper-EU-Parliament-Giuseppe-De-Palo-dox .pdf>

των δικαστηρίων των 26 τότε κρατών μελών στην ΕΕ (2010). Ο χρόνος καταγράφεται σε ημερολογιακές ημέρες, από τη στιγμή που ο ενάγων καταθέτει την αγωγή ενώπιον του δικαστηρίου μέχρι και την εκτέλεση της απόφασης. Τα έξοδα καταγράφονται ως ποσοστό της απαίτησης, το οποίο θεωρείται ότι ισοδυναμεί με το 200% του κατά κεφαλήν εισοδήματος (για αυτό το ποσό καταγράφονται τρεις τύποι δαπανών: κόστος δικαστηρίου, κόστος εκτέλεσης και μέσες αμοιβές δικηγόρου)⁷⁸.

Πίνακας 1 Μέσος αριθμός ημερών και κόστος δικαστικής επίλυσης διαφοράς

Από τα δεδομένα της Παγκόσμιας Τράπεζας, γίνεται αντιληπτό ότι ένας μέσος αριθμός ημερών δικαστικών διαφορών είναι αρκετά μεγαλύτερος από 500 ημέρες, ενώ το κόστος της διαδικασίας πολλές φορές υπερβαίνει το 20% του ποσού της απαίτησης. Η δε Ελλάδα κατέχει «ηγετική» θέση με μέση διάρκεια δικαστικής επίλυσης διαφοράς τις 1.300 ημέρες.

Σύμφωνα με την Έκθεση Δεδομένων του 2010⁷⁹, το μέσο κόστος των διαφορών είναι 10.449 ευρώ και το μέσο κόστος της διαμεσολάβησης είναι 2.497 ευρώ. Εάν η διαμεσολάβηση είναι επιτυχής, οι πολίτες της ΕΕ μπορούν να εξοικονομήσουν περισσότερα από 7.500 ευρώ. Τα ίδια πορίσματα σχετικά με το μέσο

⁷⁸ Η Μελέτη του 2011, σ. 13

⁷⁹ ADR Center, A Survey Data Report on the Cost of Non ADR – Surveying and Showing the Actual Costs of Intra-Community Commercial Litigation, 2010 <http://www.adrcenterinternational.com/wp-content/uploads/2016/04/Survey-Data-Report.pdf>

κόστος των διαφορών επιβεβαιώθηκαν εκ νέου και στη μελέτη Επανεκκίνησης του 2014 (The Rebooting Study)⁸⁰.

Η μελέτη του 2011 κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, ακόμη και με τα προφανή οφέλη τόσο από άποψη χρόνου και όσο και από άποψη κόστους, η επαγγελματική κατάρτιση και η προώθηση του θεσμού δεν επαρκούν από μόνα τους για να επιτύχουν την εξισορρόπηση μεταξύ διαμεσολάβησης και δικαστικών διαδικασιών. Μια προτεινόμενη λύση ήταν η υιοθέτηση ορισμένων υποχρεωτικών στοιχείων στη διαμεσολάβηση. Ωστόσο, λόγω της έλλειψης ορθής πληροφόρησης, ο όρος «υποχρεωτικός» προκάλεσε αντίσταση, καθώς υποστηρίχθηκε ότι έρχεται σε αντίθεση με το βασικό στοιχείο της διαδικασίας, την εθελοντική προσφυγή στο θεσμό. Σε κάθε περίπτωση, η μελέτη υπογράμμισε τη σημασία των κινήτρων και των κυρώσεων, μέτρα, δηλαδή, που είχαν ήδη υιοθετηθεί από κάποια κράτη μέλη. Με καινοτόμο τρόπο, η Μελέτη τόνισε ότι «ένα επιτυχημένο σχέδιο υλοποίησης και εφαρμογής της διαμεσολάβησης θα πρέπει να περιλαμβάνει κίνητρα («καρότα») και κανονισμούς («μαστίγια») για να παρακινήσει τους ενδιαφερόμενους σε κάθε επίπεδο να συμμετάσχουν στη διαδικασία διαμεσολάβησης.

Η Μελέτη πρότεινε τα ακόλουθα κίνητρα-καρότα και κανονισμούς-μαστίγια για να ενθαρρύνουν τη χρήση της διαμεσολάβησης: (α) εισαγωγή υποχρεωτικών στοιχείων όπως το ιταλικό μοντέλο, (β) φορολογικά κίνητρα, με τη χορήγηση φορολογικών πιστώσεων ή φορολογικών επιστροφών, (γ) επιστροφή των δικαστικών τελών, δαπανών κτλ. κατά την επιτυχή έκβαση της διαμεσολάβησης, και (δ) κίνητρα προς τους δικαστές, ενθαρρύνοντας τους δικαστές να προωθούν τη διαμεσολάβηση (Αλεξανδρή Σ., 2019)⁸¹.

Σύμφωνα με τη μελέτη επανεκκίνησης του 2014 στα περισσότερα κράτη μέλη, ο αριθμός των υποθέσεων που επιχειρήθηκαν με διαμεσολάβηση ετησίως ήταν μικρότερος από 2.000. Μόνο πέντε κράτη μέλη ξεχώρισαν: η Γερμανία, η Ολλανδία

⁸⁰ De Palo G. et al, 'Rebooting' The Mediation Directive: Assessing the Limited Impact Of Its Implementation And Proposing Measures To Increase The Number Of Mediations In The EU for the Directorate General For Internal Policies, Policy Department C: Citizens' Rights And Constitutional Affairs, (European Parliament, 2014)] (Μελέτη Επανεκκίνησης 2014) http://www.adrcenterinternational.com/wp-content/uploads/2015/07/IPOL-JURI_ET2014493042_EN.pdf

⁸¹ Βλ. Αλεξανδρή Σ., ο.π σελ.545

και το Ηνωμένο Βασίλειο, στα οποία παρατηρήθηκε ότι πάνω από 10.000 υποθέσεις υπήχθησαν στη διαδικασία της διαμεσολάβησης, και η Ιταλία όπου ο αριθμός των διαμεσολαβήσεων ανέρχεται σε πάνω από 200.000 υποθέσεις. Η επιτυχία της Ιταλίας αποδίδεται ως επί το πλείστον στο opt-out μοντέλο διαμεσολάβησης που έχει υιοθετήσει για ορισμένες μόνο αστικές και εμπορικές διαφορές, οι οποίες αντιπροσωπεύουν όπως θα δούμε το 8% των συνολικών υποθέσεων.

Με βάση τα αποτελέσματα της μελέτης, η επιλογή μεταξύ των μοντέλων opt-out και opt-in φαίνεται σχετικά εύκολη: συγκρίνοντας τον αριθμό των διαμεσολαβήσεων που προκύπτει από τα δύο μοντέλα, opt-in και opt-out η ζυγαριά κλίνει αρκετά προς το δεύτερο.

4.5.2. Opt-in και Opt-out μοντέλα Διαμεσολάβησης. Το Ιταλικό Μοντέλο

Μία τρέχουσα τάση στην Ε.Ε είναι τα κράτη μέλη να εισάγουν σταδιακά κάποια υποχρεωτικά στοιχεία στη διαμεσολάβηση ή κάποιο σύστημα με κίνητρα ή κυρώσεις. Ωστόσο, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, οι μηχανισμοί διαμεσολάβησης κάθε χώρας διαφέρουν σημαντικά από τους λοιπούς που υιοθετήθηκαν στην Ε.Ε, το οποίο έχει ως αποτέλεσμα ένα μη εναρμονισμένο σύστημα διαμεσολάβησης στην ΕΕ. Ακόμη και στις περιπτώσεις όπου υπάρχουν υποχρεωτικά στοιχεία, τα συμβαλλόμενα μέρη πρέπει να υπογράψουν κάποια συμφωνία προκειμένου να ξεκινήσουν τη διαδικασία διαμεσολάβησης (opt-in μοντέλο διαμεσολάβησης). Κάτι τέτοιο συμβαίνει και στις περιπτώσεις όπου απαιτείται αρχική πρώτη συνεδρία. Η πρώτη συνεδρία δεν σημαίνει απαραίτητα ότι τα μέρη βρίσκονται σε διαμεσολάβηση, καθώς μία τέτοια συνεδρία μπορεί να είναι ενημερωτική. Αντίθετα, μόνο η Ιταλία υιοθέτησε ένα μοντέλο opt-out όπου τα μέρη εξ ορισμού υποβάλλονται σε διαμεσολάβηση σε ορισμένες αστικές και εμπορικές διαφορές, αλλά μετά την πρώτη συνεδρία μπορούν να αποφασίσουν να αποχωρήσουν από τη διαδικασία. Αυτό το μοντέλο διαμεσολάβησης έφερε εκπληκτικά αποτελέσματα όπως είδαμε παραπάνω.

Ορισμένες από τις βασικές ρυθμίσεις του ιταλικού μοντέλου διαμεσολάβησης είναι οι εξής (Αλεξανδρής Σ., 2019):

- Υποχρεωτική πρώτη σύσκεψη με διαμεσολαβητή, για υποθέσεις που σχετίζονται με την κοινή ιδιοκτησία, την ακίνητη περιουσία, τη διανομή, κληρονομίες, οικογενειακές συμφωνίες, τη μίσθωση, τον δανεισμό, τη μίσθωση επιχειρήσεων, την ιατρική αμέλεια, τη δυσφήμιση διά του Τύπου, την ασφάλιση και τα τραπεζικά και χρηματοοικονομικά συμβόλαια και προϊόντα. Αυτές οι υποθέσεις αντιπροσωπεύουν το 8% των συνολικών υποθέσεων ενώπιον των δικαστηρίων.
- Το δικαστήριο μπορεί να διατάξει την προσφυγή σε διαμεσολάβηση ακόμη και σε εκκρεμείς υποθέσεις .
- Όταν η διαμεσολάβηση αποτελεί προϋπόθεση για την εισαγωγή της υπόθεσης στο δικαστήριο, η προϋπόθεση αυτή πληρούται ακόμα και όταν η πρώτη συνεδρία λήξει χωρίς συμφωνία (ευχερής απεμπλοκή- opt-out).
- Κυρώσεις σε περίπτωση μη συμμετοχής στην πρώτη συνεδρία.
- Μη επιβολή κυρώσεων για μη συνέχιση της διαδικασίας από την πρώτη συνάντηση.
- Οικονομικά πλεονεκτήματα για τα μέρη.

Το παραπάνω opt-out μοντέλο, παρότι αφορά μόνο το 8% των υποθέσεων, επέφερε εξαιρετικά αποτελέσματα. Για το υπόλοιπο 92% ισχύει το μοντέλο της εκούσιας υπαγωγής στη διαμεσολάβηση με κίνητρα ή/και κυρώσεις, όπως είδαμε παραπάνω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Ο Νόμος 4640/2019

Ο νόμος 4640/2019 προχώρησε στη θέσπιση ενός ολοκληρωμένου συστήματος εφαρμογής της διαμεσολάβησης, που θα διευκολύνει την πρόσβαση των πολιτών σε αυτό και θα αποτελέσει ένα αποτελεσματικό εργαλείο φιλικής επίλυσης αστικών και εμπορικών διαφορών, προβλέποντας την υπαγωγή συγκεκριμένων ιδιωτικών διαφορών σε μια αρχική υποχρεωτική ενημερωτική της

διαμεσολάβησης συνεδρία και μάλιστα σε ένα διευρυμένο πεδίο υποθέσεων. (Θεοχάρης Δ. , Μάιος 2020)⁸².

Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα προκύπτει ότι η χώρα της Ε.Ε. με τη πλέον ευρεία χρήση της διαμεσολάβησης είναι η Ιταλία, η οποία μετά από ένα διάστημα μεγαλύτερο των δέκα ετών εθελοντικής διαμεσολάβησης χωρίς πρακτικό αποτέλεσμα, υιοθέτησε σε αρχικά περιορισμένο αριθμό υποθέσεων το μοντέλο της υποχρεωτικής συμμετοχής σε ενημερωτική περί τη διαμεσολάβηση συνάντηση προ της δικαστικής προσφυγής, με ιδιαίτερα ενθαρρυντικά ποσοστά επιτυχίας. Συγκεκριμένα, έχοντας προβλέψει την παραπάνω υποχρεωτικότητα σε μόλις το 8% των υποθέσεων, διαπιστώθηκε ενδεικτικά ότι το έτος 2015 έλαβαν χώρα 196,247 διαμεσολαβήσεις, με ποσοστό επιτυχίας 44%, ενώ σημειώθηκαν και 16,288 αμιγώς εθελοντικές διαμεσολαβήσεις, με ποσοστό επιτυχίας 60%, οι οποίες προέκυψαν προφανώς λόγω της εξοικείωσης του κοινού με το θεσμό. Επίσης, στις υποθέσεις, όπου προβλέπεται η παραπάνω υποχρεωτική ρύθμιση, έχει σημειωθεί μείωση κατά 16% στον αριθμό των νέων αγωγών, που κατατίθενται στα δικαστήρια, γεγονός που δεν μπορεί να περάσει απαρατήρητο, όταν στη χώρα μας υφίσταται έντονο πρόβλημα συμφόρησης των δικαστηρίων. Ως εκ τούτου, στον Ν. 4512/2018 προκρίθηκε η ανάγκη να υιοθετηθεί το παραπάνω μοντέλο διαμεσολάβησης, το οποίο θα διασφαλίσει αφενός την εύρυθμη λειτουργία του θεσμού και αφετέρου τη συμμόρφωση με την ίδια την Οδηγία, που προβλέπει μια ισορροπημένη σχέση μεταξύ δικαστικής και εξωδικαστικής διευθέτησης των διαφορών. Στο σημείο αυτό, επισημαίνεται ότι η όποια υποχρεωτικότητα αναφέρεται στη συμμετοχή στη διαμεσολαβητική διαδικασία και συγκεκριμένα σε μία αρχική συνεδρία των μερών με το διαμεσολαβητή και σε καμία περίπτωση στην επίτευξη συμφωνίας, που παραμένει πάντοτε αναφαίρετο δικαίωμα των μερών, ενώ σε περίπτωση αποτυχίας των διαπραγματεύσεων, τα μέρη ανεμπόδιστα δύνανται να προσφύγουν στη τακτική δικαιοσύνη⁸³.

⁸² Βλ. Θεοχάρη, 2018, Το Δίκαιο της Διαμεσολάβησης, Ερμηνευτική Προσέγγιση Ν. 4640/2019, ο.π σελ. 42

⁸³ Βλ. αιτιολογική έκθεση νόμου 4640/2019 σελ.3

Κατά συνέπεια και προκειμένου να επιτευχθούν άπαντες οι ανωτέρω στόχοι, η συμμόρφωση της Ελλάδος με την απόφαση του ΔΕΕ, αλλά και η επίλυση πρακτικών και τεχνικών θεμάτων, τα οποία εντοπίστηκαν κατά την διάρκεια ισχύος του νόμου 4512/2018, αλλά και για να ενισχυθεί η εμπιστοσύνη των πολιτών στη διαδικασία της διαμεσολάβησης, με τις παρούσες αλλαγές αναθεωρείται, εξορθολογίζεται και βελτιώνεται η νομοθεσία, που ρυθμίζει τη λειτουργία της, κινούμενη στους ακόλουθους άξονες: 1) Θέσπιση ενός ολοκληρωμένου συστήματος εφαρμογής της διαμεσολάβησης, ώστε να διευκολυνθεί η πρόσβαση των πολιτών σε αυτό και να αποτελέσει ένα αποτελεσματικό εργαλείο φιλικής επίλυσης των αστικών και εμπορικών διαφορών. 2) Θέσπιση συγκεκριμένων κανόνων για την κατανόηση του πεδίου εφαρμογής της εξωδικαστικής διαμεσολάβησης, του τρόπου προσφυγής σε αυτή, την διαδικασία εφαρμογής της και την εκτελεστότητα των συμφωνιών που προκύπτουν από τη διαμεσολάβηση και αυτά, σε αντιδιαστολή με τη δικαστική μεσολάβηση και τη διαιτησία. 3) Υπαγωγή συγκεκριμένων ιδιωτικών διαφορών υποχρεωτικά στη διαδικασία της διαμεσολάβησης, με ταυτόχρονη πρόβλεψη σαφών δικονομικών κυρώσεων σε περίπτωση απευθείας προσφυγής στην τακτική δικαιοσύνη. 4) Διασφάλιση των μερών που επιλέγουν να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση, ότι δεν θα απωλέσουν το δικαίωμα τους να κινήσουν δικαστικές διαδικασίες, λόγω επέλευσης της παραγραφής ή λήξεως των αποσβεστικών προθεσμιών κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης. 5) Διασφάλιση υψηλού επιπέδου εκπαίδευσης και εξέτασης των διαμεσολαβητών με την διεύρυνση της δυνατότητας οργάνωσης εκπαιδευτικών κέντρων από φορείς Κατάρτισης.⁸⁴

5.1.2. Πεδίο εφαρμογής διαμεσολάβησης

Σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 1 του Ν. 4640/2019 προβλέπεται ότι «στη διαδικασία της διαμεσολάβησης μπορούν να υπαχθούν αστικές και εμπορικές διαφορές, εθνικού ή διασυνοριακού χαρακτήρα, υφιστάμενες ή μέλλουσες, εφόσον τα μέρη έχουν την εξουσία να διαθέτουν το αντικείμενο της διαφοράς, σύμφωνα με τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου». Δυνητικά λοιπόν, όλες οι αστικές και εμπορικές διαφορές, εθνικού ή διασυνοριακού χαρακτήρα, υφιστάμενες ή μέλλουσες, μπορούν να υπαχθούν στη διαδικασία της διαμεσολάβησης, εφόσον τα

⁸⁴ Βλ αιτιολογική έκθεση Ν. 4640/2019 σελ.7

μέρη έχουν εξουσία διαθέσεως επί του αντικειμένου της διαφοράς. Κρίσιμη προϋπόθεση, προκειμένου να καταστεί δυνατό να αποπειραθεί εξωδικαστική διευθέτηση της διαφοράς μέσω διαμεσολάβησης, είναι η ύπαρξη εξουσίας διαθέσεως των μερών επί του επίδικου αντικειμένου, όπως εξάλλου ισχύει και για την κατάρτιση έγκυρου συμβιβασμού.

5.1.3 Η προσφυγή στη διαμεσολάβηση

Στο άρθρο 4 του ν. 4640/2019 προβλέπονται οι τρόποι με τους οποίους μπορεί να υπαχθεί μια διαφορά σε διαμεσολάβηση και ορίζονται οι μετέπειτα δικονομικές συνέπειες. Συγκεκριμένα ορίζονται οι τρόποι εθελούσιας και υποχρεωτικής συμμετοχής σε διαμεσολάβηση.

1. Εκούσια συμμετοχή σε διαμεσολάβηση

A. Συμφωνία των μερών

Ως τυπική προϋπόθεση για την υπαγωγή των ιδιωτικών διαφορών σε διαμεσολάβηση τίθεται η συμφωνία των μερών να προσφύγουν σε διαμεσολαβητή, η οποία εδράζεται στην ελευθερία των συμβάσεων και αποτελεί εκδήλωση της ιδιωτικής αυτονομίας, που συνιστά με τη σειρά της έκφανση της οικονομικής ελευθερίας. Η οδηγία 2008/52/EK εναπόθεσε το ζήτημα του καθορισμού του τύπου της συμφωνίας στον εθνικό νομοθέτη, ο οποίος στην περίπτωση της Ελλάδας ρητά καθιέρωσε τον έγγραφο τύπο της συμφωνίας υπαγωγής, χάριν νομικής ασφάλειας και προστασίας των μερών (Θεοχάρης Δ. , Μάιος 2020)⁸⁵. Με την κατάρτιση της συμφωνίας υπαγωγής σε διαμεσολάβηση, η βασική υποχρέωση που αναλαμβάνουν τα μέρη συνίσταται στην εκ μέρους τους καταβολή προσπάθειας εξώδικης επίλυσης της μεταξύ τους διαφοράς.

B. Ρήτρα διαμεσολάβησης

Η συμφωνία υπαγωγής σε διαμεσολάβηση μπορεί να λάβει και τη μορφή της συμβατικής ρήτρας, που βρίσκεται εντός μιας γενικότερης σύμβασης, η οποία περιγράφει τη βασική συναλλακτική σχέση των μερών και η οποία ρήτρα αναφέρει

⁸⁵ Βλ. Θεοχάρη, Το Δίκαιο της Διαμεσολάβησης, Ερμηνευτική Προσέγγιση Ν. 4640/2019, ο.π σελ. 56

τον τρόπο επίλυσης των διαφορών που τυχόν προκύψουν εξ αυτής της βασικής σχέσης.

Γ. Δικαστική διαμεσολάβηση

Επίσης προβλέπεται η δικαστική διαμεσολάβηση, διαδικασία που συνίσταται σε δικαίωμα του δικάζοντος δικαστηρίου να ενθαρρύνει τα μέρη να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση κατόπιν συμφωνίας τους. Συγκεκριμένα, για τις διαφορές που άγονται ενώπιον των ημεδαπών δικαστηρίων, προβλέπεται η δυνατότητα του επιληφθέντος δικαστηρίου να καλέσει τα μέρη να προσφύγουν σε διαμεσολάβηση για τις εκκρεμείς δίκες ενώπιον του υποθέσει. Εφόσον οι διάδικοι συμφωνήσουν για την υπαγωγή της διαφοράς σε διαμεσολάβηση, το δικαστήριο έχει την υποχρέωση να προχωρήσει στη διάγνωση αυτής και να εκδώσει απόφαση, ο δε δικαστής δε δύναται να αξιολογήσει τη συμπεριφορά αυτή του μέρους που τυχόν δε συμμορφώνεται με τη δικαστική παραίνεση. Ως εκ τούτου η δικαστική διαμεσολάβηση αποτελεί αμιγώς διαδικασία εθελούσιας προσφυγής σε διαμεσολάβηση.

2. Υποχρεωτική συμμετοχή σε διαμεσολάβηση

A. Προσφυγή δυνάμει απόφασης αλλοδαπού δικαστηρίου

Ο νόμος σύμφωνα με τις επιταγές της οδηγίας 2008/52/EK προβλέπει την υποχρεωτική προσφυγή στη διαμεσολάβηση δυνάμει απόφασης αλλοδαπού δικαστηρίου άλλου κράτους μέλους, πρόβλεψη που προσπαθεί να προλάβει νομικές αντιφάσεις σε περιπτώσεις που κράτη μέλη θεσπίσουν μέτρα, όπου το δικαστήριο όχι απλά ενθαρρύνει αλλά διατάσσει την προσφυγή σε διαμεσολάβηση.

B. Υποχρέωση ενημέρωσης

Σύμφωνα με το άρθρο 3 Ν. 4640/2019 καθιερώνεται η υποχρέωση του νομικού παραστάτη ενημέρωσης του εντολέα του για τη δυνατότητα απόπειρας διαμεσολαβητικής διευθέτησης της διαφοράς πριν την προσφυγή στην δικαστική οδό. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι να πληρούνται οι όροι υπαγωγής της διαφοράς σε διαμεσολάβηση. Υπόχρεος να διαγνώσει τούτο είναι ο νομικός παραστάτης τους

αιτούντος την έννομη προστασία. Συνεπώς με την ανάθεση στον πληρεξούσιο δικηγόρο μιας υπόθεσης, αυτός είναι υποχρεωμένος να διαπιστώσει αν πληρούνται οι όροι και οι προϋποθέσεις που θέτει ο νόμος για την υπαγωγή της συγκεκριμένης διαφοράς σε διαμεσολάβηση, σε περίπτωση δε κατάφασης οφείλει να ενημερώσει τον εντολέα του.

Ειδικότερα, κατά το άρθρο 3 παρ.2 Ν.4640/2019, και όπως αυτό τροποποιήθηκε με το άρθρο 65 Ν. 4647/2019, προβλέπεται ως όρος του παραδεκτού της συζήτησης όλων των αγωγών των δυνάμενων να υπαχθούν σε διαμεσολάβηση, δηλαδή όχι μόνο των υποχρεωτικώς υπαγομένων σε αυτή, η κατάθεση με το εισαγωγικό δικόγραφο της αγωγής που τυχόν ασκηθεί ή το αργότερο με τις προτάσεις μέχρι τη συζήτηση, και επί ποινή απαραδέκτου της συζήτησής της, εντύπου υπογεγραμμένου από τον πληρεξούσιο του ενάγοντος και τον εντολέα του, ότι ενημέρωσε τον τελευταίο για την δυνατότητα απόπειρας διαμεσολαβητικής επίλυσης της διαφοράς.⁸⁶

Η υποχρέωση έγγραφης ενημέρωσης διασφαλίζει ουσιαστικά, ότι η κάθε διαφορά θα άγεται στα Δικαστήρια, μόνο μετά από ουσιαστική επίγνωση των μερών, ότι αυτή δύναται να επιλυθεί εξωδικαστικά, μέσω ενός τρίτου προσώπου, του Διαμεσολαβητή, ο οποίος δεν κρίνει τα μέρη και τη διαφορά, αλλά συμβάλλει στην επικοινωνία των μερών για την εύρεση λύσης στο μεταξύ τους ζήτημα, η οποία ικανοποιεί ταυτόχρονα τα συμφέροντα και τις ανάγκες των μερών και αποκαθιστά και διαφυλάττει τη μεταξύ τους σχέση.

Γ. Υποχρεωτική αρχική Συνεδρία

Ο νόμος 4640/2019 επέλεξε να ονομάσει ως «υποχρεωτική αρχική συνεδρία διαμεσολάβησης», εφεξής «ΥΑΣ», την επιβαλλόμενη πλέον ενημερωτική συνάντηση μεταξύ του διαμεσολαβητή και των μερών, η οποία λαμβάνει χώρα στις περιπτώσεις των ιδιωτικών διαφορών που προβλέπονται στο Νόμο περιοριστικά και πραγματοποιείται πριν τη συζήτηση της υπόθεσης στο δικαστήριο.

⁸⁶ Βλ. **Απόφαση 1045/2021 Πολυμελούς Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης**, η οποία απέρριψε αγωγή ως απαράδεκτη, διότι το ενημερωτικό έγγραφο του άρθ. 3 του Ν. 4640/2019 προσκομίσθηκε μεν νόμιμα με τις προτάσεις του ενάγοντος, πλην όμως είχε ημερομηνία μεταγενέστερη εκείνης της κατάθεσης της αγωγής

Με τα άρθρα 6 και 7 του Ν.4640/2019 θεσμοθετείται για πρώτη φορά στη χώρα μας, ένας μηχανισμός Υποχρεωτικής Αρχικής Συνεδρίας Διαμεσολάβησης (ΥΑΣ), μεταξύ του Διαμεσολαβητή και των μερών, η οποία λαμβάνει χώρα υποχρεωτικά πριν τη συζήτηση της υπόθεσης στο δικαστήριο. Κατά τη διάρκεια της υποχρεωτικής αρχικής συνεδρίας ο διαμεσολαβητής ενημερώνει τα μέρη για τη διαδικασία της διαμεσολάβησης και για τις βασικές αρχές που τη διέπουν, καθώς και για τη δυνατότητα εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς τους με βάση τις ιδιαιτερότητές της και τη φύση αυτής .

Σύμφωνα, λοιπόν, με τα άρθρα 6 και 7 σε συνδυασμό με το άρθρο 44 ν. 4640/2019, διακρίνουμε τις εξής κατηγορίες διαφορών:

A. Στην ΥΑΣ υπάγονται: 1) Από την 15η Ιανουαρίου 2020, οι οικογενειακές διαφορές που αφορούν: α) τον καθορισμό, τη μείωση ή την αύξηση της συνεισφοράς του καθενός από τους συζύγους για τις ανάγκες της οικογένειας, της διατροφής που οφείλεται λόγω γάμου, διαζυγίου ή συγγένειας, των δαπανών τοκετού και της διατροφής της άγαμης μητέρας, καθώς και της διατροφής της μητέρας από την κληρονομική μερίδα που έχει επαχθεί στο τέκνο που αυτή κυοφορεί, β) την άσκηση της γονικής μέριμνας, αναφορικά με το τέκνο κατά τη διάρκεια του γάμου, και σε περίπτωση διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου ή όταν πρόκειται για τέκνο χωρίς γάμο των γονέων του, τη διαφωνία των γονέων κατά την κοινή άσκηση από αυτούς της γονικής τους μέριμνας, καθώς και την επικοινωνία των γονέων και των λοιπών ανιόντων με το τέκνο, γ) τη ρύθμιση της χρήσης της οικογενειακής στέγης και της κατανομής των κινητών μεταξύ συζύγων, δ) κάθε άλλη περιουσιακού δικαίου διαφορά, που απορρέει από τη σχέση των συζύγων, ή των γονέων και τέκνων.

2) Από την 15η Μαρτίου 2020, όλες αδιακρίτως οι διαφορές που εκδικάζονται κατά την τακτική διαδικασία και υπάγονται στην καθ' ύλην αρμοδιότητα του Μονομελούς Πρωτοδικείου, αν η αξία του αντικειμένου της διαφοράς υπερβαίνει το ποσό των τριάντα χιλιάδων (30.000) ευρώ και Πολυμελούς Πρωτοδικείου, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Οι διαφορές που υπάγονται σε τακτική διαδικασία σήμερα είναι πολυάριθμες και πηγάζουν από όλο το φάσμα του αστικού και εμπορικού δικαίου. Πρόκειται μεταξύ άλλων για διαφορές ενοχικού (συμβάσεις,

αποζημιώσεις, αδικοπραξίες κ.λπ.) εμπραγμάτου, κληρονομικού, εμπορικού και τραπεζικού δικαίου.

3) Από τη δημοσίευση του νόμου, ήτοι την 30η Νοεμβρίου 2019, οι διαφορές για τις οποίες σε έγγραφη συμφωνία των μερών προβλέπεται και είναι σε ισχύ ρήτρα διαμεσολάβησης, επί ποινή απαραδέκτου της συζήτησης της σχετικής αγωγής, είτε αυτή έχει ήδη ασκηθεί, είτε θα ασκηθεί μεταγενέστερα, σε περίπτωση μη τήρησης της ΥΑΣ⁸⁷. Ως ρήτρα διαμεσολάβησης, νοείται έγγραφη συμφωνία των μερών για προσφυγή στη διαμεσολάβηση, που αφορά μελλοντικές διαφορές και αναφέρεται σε συγκεκριμένη έννομη σχέση, από την οποία θα προέλθουν οι διαφορές, υπό την προϋπόθεση ότι τα μέρη έχουν την εξουσία διαθέσεως του αντικειμένου των διαφορών, σύμφωνα με τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου. Η συμφωνία αυτή μπορεί να περιληφθεί σε συμβάσεις ως ρήτρα Διαμεσολάβησης, λειτουργώντας υπενθυμητικά προς τα συμβαλλόμενα μέρη σε περίπτωση που κατά την εκτέλεση της σύμβασης θα προκύψει διαφορά (σ.σ. ενδεικτικά: ενεργό συμβόλαιο μίσθωσης, σύμβαση εργασίας σε ισχύ, καταστατικό εταιρίας που δεν έχει λυθεί, που έχει συμπεριληφθεί τέτοιος όρος). Το περιεχόμενο της ρήτρας διαμεσολάβησης ενδεικτικά μπορεί να έχει την εξής μορφή: *«Κάθε διαφορά που σχετίζεται με την παρούσα σύμβαση, σε περίπτωση, δε, που τα μέρη αδυνατούν να καταλήξουν σε συμφωνία, λύνεται με Διαμεσολάβηση που θα διεξαχθεί στην Αθήνα, σύμφωνα με το ελληνικό δίκαιο»*. Πρόκειται δε, για μια από τις πιο καίριες καινοτομίες του Ν. 4640/2019 σε σχέση με το προϊσχύον δίκαιο, καθώς καθιερώνει -κατά τρόπο αδιαμφισβήτητο πλέον- την δεσμευτικότητα των ρητρών Διαμεσολάβησης. Η συγκεκριμένη διάταξη έχει τεθεί σε ισχύ ήδη από την έναρξη ισχύος του νόμου (Κολλιοπούλου, 2020)⁸⁸.

Β. Στην ΥΑΣ δεν υπάγονται: 1. οι διαφορές στις οποίες διάδικο μέρος είναι το Δημόσιο, Ο.Τ.Α. ή Ν.Π.Δ.Δ.. 2. οι γαμικές διαφορές που αφορούν: α) το διαζύγιο, β) την ακύρωση γάμου, γ) την αναγνώριση της ύπαρξης ή της ανυπαρξίας γάμου, 3. οι διαφορές από τις σχέσεις γονέων και τέκνων που αφορούν: α) την προσβολή της

⁸⁷ Ανέστης Ν., 2019, Ν. 4640/2019 Διαμεσολάβηση: Η υποχρεωτική αρχική συνεδρία. Ανάκτηση από ιστοσελίδα <https://lawnet.gr/meletes-arthra/n-4640-2019-diamesolavisi-h-yPOCHREOTIKI-ARCHIK/>

⁸⁸ Βλ. Κολλιοπούλου Σ., Η Υποχρεωτική Αρχική Συνεδρία Διαμεσολάβησης (ΥΑΣ) – Τι σημαίνει στην πράξη; Ανάκτηση από: <https://www.opemed.gr/?p=6589>

πατρότητας, β) την προσβολή της μητρότητας, γ) την αναγνώριση ότι υπάρχει ή δεν υπάρχει σχέση γονέα και τέκνου ή γονική μέριμνα, δ) την αναγνώριση ότι υπάρχει ή δεν υπάρχει ή είναι άκυρη η εκούσια αναγνώριση ενός τέκνου χωρίς γάμο των γονέων του ή η εξομοίωσή του με τέκνο γεννημένο σε γάμο λόγω επιγενόμενου γάμου των γονέων του, καθώς και την προσβολή της εκούσιας αναγνώρισης, ε) την αναγνώριση ότι υπάρχει ή δεν υπάρχει ή είναι άκυρη υιοθεσία ή τη λύση της, στ) την αναγνώριση ότι υπάρχει ή δεν υπάρχει επιτροπεία. Επιπροσθέτως, αξίζει να αναφερθεί ότι σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 3 του Νόμου, η προσφυγή των μερών στη δικαστική μεσολάβηση δεν απαλλάσσει τα μέρη από την υποχρεωτική αρχική συνεδρία διαμεσολάβησης. Η συγκεκριμένη διάταξη οδηγεί σε πλήρη υποβάθμιση και απαξίωση του άρθρου 214B ΚΠολΔ, αφού ακόμη κι αν τα μέρη έχουν προσφύγει σε δικαστική διαμεσολάβηση, αυτό δεν αρκεί, αλλά θα πρέπει και πάλι να υπαχθούν στο στάδιο της ΥΑΣ.

5.2. Η διαδικασία της ΥΑΣ και η υποχρέωση ενημέρωσης για την δυνατότητα επίλυσης της διαφοράς με διαμεσολάβηση

4.2.1 Σύμφωνα με το άρθρο 7 του ν. 4640/2019 η διαδικασία της ΥΑΣ εκκινείται από τον αιτούμενο δικαστική προστασία προφανώς με τη συνδρομή του πληρεξουσίου δικηγόρου του. Το επισπεύδον μέρος έχει τη δυνατότητα είτε να επικοινωνήσει με το άλλο ή τα άλλα μέρη της διαφοράς για τον διορισμό διαμεσολαβητή κοινής αποδοχής είτε να απευθυνθεί σε διαμεσολαβητή της επιλογής του. Στην περίπτωση αυτή, ο διαμεσολαβητής επικοινωνεί με το άλλο ή τα άλλα μέρη με κάθε πρόσφορο μέσο, για να διαπιστώσει αν επιτυγχάνεται συμφωνία ως προς το πρόσωπό του και λαμβάνει σχετική έγγραφη έγκρισή τους. Αν δεν καταστεί δυνατή η επικοινωνία ή αν δεν επιτευχθεί συμφωνία ως προς το πρόσωπο του διαμεσολαβητή, τότε διορίζεται διαμεσολαβητής από την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης με επιμέλεια του επισπεύδοντος μέρους. Ο διορισμός γίνεται κατά σειρά προτεραιότητας με βάση τον αύξοντα αριθμό Ειδικού Μητρώου Διαμεσολαβητών του άρθρου 29 του παρόντος, μεταξύ όσων κατοικούν στην περιφέρεια του δικαστηρίου που είναι κατά τόπο αρμόδιο για την εκδίκαση της διαφοράς. Στις περιπτώσεις που δεν είναι επαρκής ο αριθμός των διαμεσολαβητών ή υπάρχει σύγκρουση συμφερόντων, ο διορισμός γίνεται μεταξύ όσων κατοικούν

στην οικεία Εφετειακή περιφέρεια. Στην περίπτωση επιλογής του διαμεσολαβητή από την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης ο τελευταίος υποχρεούται μέσα σε προθεσμία τριών (3) εργάσιμων ημερών να δηλώσει αν αποδέχεται τον διορισμό του. Αν η προθεσμία των τριών (3) εργάσιμων ημερών παρέλθει άπρακτη, τεκμαίρεται η μη αποδοχή του. Σε περίπτωση μη αποδοχής του διορισμού του διαμεσολαβητή επιλέγεται ο επόμενος κατά σειρά προτεραιότητας από το ως άνω Ειδικό Μητρώο.

Το επισπεύδον μέρος υποβάλλει στον διαμεσολαβητή που έχει οριστεί από τα μέρη ή από την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης, αίτημα προσφυγής στη διαδικασία της διαμεσολάβησης, αποστέλλοντάς του ηλεκτρονικά ή με άλλον πρόσφορο τρόπο συμπληρωμένο έντυπο, στο οποίο υποχρεωτικά αναγράφονται τα στοιχεία των μερών σύμφωνα με την περίπτωση 3 του άρθρου 118 Κ.Πολ.Δ., καθώς και το αντικείμενο της διαφοράς και λαμβάνει απόδειξη παραλαβής. Ο διαμεσολαβητής επικοινωνεί με κάθε πρόσφορο μέσο με τα μέρη για τον ορισμό της ημερομηνίας και του τόπου διεξαγωγής της υποχρεωτικής αρχικής συνεδρίας διαμεσολάβησης. Σε περίπτωση μη συμφωνίας, ο διαμεσολαβητής ορίζει την ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της υποχρεωτικής αρχικής συνεδρίας. Και στις δύο περιπτώσεις γνωστοποιεί τα παραπάνω στοιχεία στα μέρη εγγράφως πέντε (5) τουλάχιστον μέρες πριν από την υποχρεωτική αρχική συνεδρία, με συστημένη επιστολή ή ηλεκτρονικά και λαμβάνει απόδειξη παραλαβής της γνωστοποίησης. Τα έξοδα της γνωστοποίησης προκαταβάλλονται από το επισπεύδον μέρος και επιδικάζονται ως δικαστικά έξοδα, εφόσον επακολουθήσει δίκη.

Η υποχρεωτική αρχική συνεδρία διαμεσολάβησης λαμβάνει χώρα το αργότερο εντός είκοσι (20) ημερών από την επομένη της αποστολής στον διαμεσολαβητή του αιτήματος προσφυγής στη διαδικασία διαμεσολάβησης από το επισπεύδον μέρος. Αν κάποιο από τα μέρη διαμένει στο εξωτερικό η ως άνω προθεσμία παρεκτείνεται έως την τριακοστή (30ή) ημέρα από την επομένη της αποστολής του αιτήματος στον διαμεσολαβητή. Η υποχρεωτική αρχική συνεδρία διαμεσολάβησης έχει εμπιστευτικό χαρακτήρα, δεν τηρούνται πρακτικά και εφαρμόζονται αναλόγως οι παράγραφοι 4, 6 και 7 του άρθρου 5 του παρόντος.

Μετά το πέρας της υποχρεωτικής αρχικής συνεδρίας συντάσσεται πρακτικό από τον διαμεσολαβητή που υπογράφεται από τον ίδιο και όλους τους

συμμετέχοντες και αν επακολουθήσει άσκηση αγωγής ή αν έχει ήδη ασκηθεί, αυτό κατατίθεται στο δικαστήριο επί ποινή απαραδέκτου της συζήτησης της υπόθεσης μαζί με τις προτάσεις. Στο πρακτικό αυτό αναγράφεται υποχρεωτικά ο τρόπος γνωστοποίησης της υποχρεωτικής αρχικής συνεδρίας στα μέρη και η συμμετοχή τους ή μη σε αυτήν. Το πρακτικό επίτευξης συμφωνίας αποτελεί από την κατάθεση του στη γραμματεία του αρμοδίου δικαστηρίου εκτελεστό τίτλο, εφόσον η συμφωνία μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο αναγκαστικής εκτέλεσης. Η βασικότερη, λοιπόν, δικονομική συνέπεια της υπαγωγής σε ΥΑΣ είναι ότι το πρακτικό που συντάσσεται πρέπει να προσκομιστεί στο Δικαστήριο με τις προτάσεις κατά τη συζήτηση της αγωγής, επί ποινή απαραδέκτου της συζήτησης της υπόθεσης.

Στην υποχρεωτική αρχική συνεδρία τα μέρη παρίστανται μαζί με νομικό παραστάτη, του οποίου η αμοιβή συμφωνείται ελεύθερα. Στην περίπτωση νομικών προσώπων ο νόμιμος εκπρόσωπος δύναται να διορίζει αντιπρόσωπο με εξουσιοδότηση και θεώρηση του γνησίου της υπογραφής του. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται στην υποχρεωτική αρχική συνεδρία δυνάμει εξουσιοδότησης μόνη η συμμετοχή του νομικού παραστάτη του μέρους, του οποίου αποδεδειγμένα δεν είναι δυνατή η φυσική παρουσία, ιδίως, στις περιπτώσεις που αντιμετωπίζει δυσκολία μετακίνησης λόγω σοβαρής ασθένειας ή αν δεν υπάρχει δυνατότητα τηλεδιάσκεψης μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή ή άλλου συστήματος τηλεδιάσκεψης ή αν είναι κάτοικος εξωτερικού.

Το άρθρο 18 προβλέπει την αμοιβή του διαμεσολαβητή, η οποία κατ' αρχήν ορίζεται ελεύθερα με έγγραφη συμφωνία των μερών. Ωστόσο, εάν δεν υπάρχει συμφωνία, τότε το επισπεύδον μέρος προκαταβάλλει στο διαμεσολαβητή το ποσό των 50,00 ευρώ, το οποίο αφορά μόνο την αρχική ενημερωτική συνεδρία και λογίζεται ως δικαστικό έξοδο, ανεξάρτητα από την έκβαση της δίκης.

Εν συνεχεία, μετά την ΥΑΣ, για κάθε ώρα διαμεσολάβησης, η ελάχιστη αμοιβή του διαμεσολαβητή ορίζεται σε 80,00 ευρώ και βαρύνει τα μέρη κατ' ισομοιρία. Γίνεται, λοιπόν, ευκόλως αντιληπτό ότι η ΥΑΣ σε καμία περίπτωση δεν είναι μια αδάπανη διαδικασία, αφού προβλέπεται η προκαταβολή του ποσού των 50,00 ευρώ (κατ' ελάχιστο), χωρίς μάλιστα να συνυπολογιστούν ο Φ.Π.Α. επί του ποσού, αλλά και τυχόν έτερες προσαυξήσεις που αφορούν πρόσθετα έξοδα

(γνωστοποίησης, σύνταξης πρακτικού διαμεσολάβησης κλπ), καθώς και η αμοιβή του νομικού παραστάτη. Σε περίπτωση που δεν υπάρξει συμφωνία για την υπαγωγή σε διαμεσολάβηση, τότε θεωρείται ότι έχει πληρωθεί η υποχρέωση του νόμου και συντάσσεται πρακτικό.

Το δικαστήριο που επιλαμβάνεται της διαφοράς δύναται να επιβάλει στο μέρος που δεν προσήλθε στην υποχρεωτική αρχική συνεδρία διαμεσολάβησης, παρότι έχει κληθεί προς τούτο, σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος άρθρου, χρηματική ποινή η οποία δεν μπορεί να είναι κατώτερη από εκατό (100) ευρώ και μεγαλύτερη από πεντακόσια (500) ευρώ, συνεκτιμώμενης της εν γένει συμπεριφοράς του και των λόγων μη προσέλευσης. Οι χρηματικές ποινές του προηγούμενου εδαφίου περιέρχονται στο ΤΑ.Χ.ΔΙ.Κ., στο οποίο κοινοποιείται με επιμέλεια του γραμματέα του Δικαστηρίου αντίγραφο της απόφασης και δύνανται να αναπροσαρμόζονται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης. Προσβολή της απόφασης με ένδικα μέσα, ως προς τη χρηματική ποινή, δεν επιτρέπεται αν δεν περιλαμβάνει και την ουσία της υπόθεσης.

Εφόσον τα μέρη αποφασίσουν να συνεχίσουν τη διαδικασία της διαμεσολάβησης είτε με τον ίδιο είτε με διαφορετικό διαμεσολαβητή, συντάσσεται έγγραφο συμφωνίας υπαγωγής της διαφοράς στη διαδικασία της διαμεσολάβησης και ακολουθείται η διαδικασία του άρθρου 5 του παρόντος, η οποία θα πρέπει να έχει ολοκληρωθεί εντός σαράντα (40) ημερών, που υπολογίζονται από την επομένη της λήξης της ανωτέρω εικοσαήμερης ή τριακονθήμερης προθεσμίας. Τα μέρη δύνανται να συμφωνούν παράταση της προθεσμίας των σαράντα (40) ημερών. Το χρονικό διάστημα από 1 έως 31 Αυγούστου δεν υπολογίζεται στις παραπάνω προθεσμίες.

5.2.2 Υποχρέωση ενημέρωσης για τη δυνατότητα επίλυσης της διαφοράς με διαμεσολάβηση

Σύμφωνα με το άρθρο 3 Ν.4640/2019 (Φ.Ε.Κ. Α' 190/30.11.2019), όπως το δεύτερο εδάφιο της παρ. 2 αντικαταστάθηκε με το άρθρο 65 του Ν. 4647/2019 (Φ.Ε.Κ. Α' 204/16.12.2019), «1. Στη διαδικασία της διαμεσολάβησης μπορούν να υπαχθούν αστικές και εμπορικές διαφορές, εθνικού ή διασυνοριακού χαρακτήρα,

*υφιστάμενες ή μέλλουσες, εφόσον τα μέρη έχουν την εξουσία να διαθέτουν το αντικείμενο της διαφοράς, σύμφωνα με τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου. 2. Πριν από την προσφυγή στο Δικαστήριο, ο πληρεξούσιος δικηγόρος οφείλει να ενημερώσει τον εντολέα του εγγράφως για τη δυνατότητα διαμεσολαβητικής διευθέτησης της διαφοράς ή μέρους αυτής σύμφωνα με την παράγραφο 1, καθώς και για την υποχρέωση προσφυγής στην υποχρεωτική αρχική συνεδρία και τη διαδικασία αυτής των άρθρων 6 και 7 του παρόντος. Το ενημερωτικό έγγραφο συμπληρώνεται και υπογράφεται από τον εντολέα και τον πληρεξούσιο δικηγόρο του και **κατατίθεται με το εισαγωγικό δικόγραφο της αγωγής που τυχόν ασκηθεί ή με τις προτάσεις το αργότερο μέχρι τη συζήτησή της, επί ποινή απαραδέκτου της συζήτησης της αγωγής.** Η διάταξη αυτή εφαρμόζεται και για τις αγωγές που έχουν κατατεθεί από 30.11.2019 έως σήμερα»*

Από την ανωτέρω διάταξη συνάγεται ότι η υποχρέωση προσκόμισης του ενημερωτικού εγγράφου περί της δυνατότητας διαμεσολαβητικής διευθέτησης της διαφοράς υφίσταται για όλες τις αγωγές, που αφορούν αστικές και εμπορικές διαφορές, οι οποίες κατατέθηκαν από την 30.11.2019 και εντεύθεν, εφόσον βέβαια οι διάδικοι έχουν εξουσία διάθεσης του αντικειμένου τους, ανεξάρτητα από το αν οι αγωγές αυτές υπάγονται και στις περιπτώσεις του άρθρου 6 του ίδιου νόμου, ήτοι στην υποχρεωτική αρχική συνεδρία διαμεσολάβησης (κατά τη διαδικασία του άρθρου 7 του νόμου αυτού), οπότε, στην τελευταία περίπτωση, επιβάλλεται και η πρόσθετη υποχρέωση κατάθεσης μαζί με τις προτάσεις και του πρακτικού της παραπάνω συνεδρίας. Επισημαίνεται, ότι η προσκόμιση του ως άνω ενημερωτικού εγγράφου, υπογεγραμμένου από τον πληρεξούσιο δικηγόρο και τον εντολέα του, **ανάγεται σε αυτοτελή προϋπόθεση για την παραδεκτή συζήτηση της αγωγής και πρέπει να προσκομιστεί με τις προτάσεις το αργότερο μέχρι τη συζήτησή της.**

Παρά την ως άνω ρητή πρόβλεψη και θέσπιση της προσκόμισης του ενημερωτικού εγγράφου ως προϋπόθεση για την παραδεκτή συζήτηση της συναφούς αγωγής, έχει υποστηριχθεί από μέρος της εθνικής Νομολογίας ότι η εν λόγω διάταξη τυγχάνει αντισυνταγματική.

Το Ειρηνοδικείο Αθηνών με τις υπ' αριθμ. 1034/2020 και 976/2020 αποφάσεις του (ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ), υιοθέτησε την άποψη περί αντισυνταγματικότητας

της ως άνω νομοθετικής διάταξης και εξ αυτού του λόγου δεν την εφάρμοσε στις δύο υπό κρίση υποθέσεις, υπογραμμίζοντας ότι **«για το παραδεκτό συζήτησής της δεν απαιτείται το ενημερωτικό έντυπο του αρ. 3 παρ. 2 ν. 4640/2019»**, με το εξής σκεπτικό: «[...] Η ενημέρωση, κατά το αρ. 3 παρ. 2 εδ β' του ως άνω νόμου που ορίζει ότι «Το ενημερωτικό έγγραφο συμπληρώνεται και υπογράφεται από τον εντολέα και τον πληρεξούσιο δικηγόρο του και κατατίθεται με το εισαγωγικό δικόγραφο της αγωγής που τυχόν ασκηθεί ή με τις προτάσεις το αργότερο μέχρι τη συζήτησή της, επί ποινή απαραδέκτου της συζήτησης της αγωγής», περιβάλλεται νόμιμο, πανηγυρικό τύπο ιδιωτικού εγγράφου, το οποίο υποβάλλεται στο δικαστήριο μεταγενέστερης δίκης με το εισαγωγικό δικόγραφο της αγωγής, ή με τις προτάσεις, το αργότερο μέχρι τη συζήτηση, ως ειδικός όρος παραδεκτού της (Γιαννόπουλος Π., ό.π., σ. 202 επ.). Η κύρωση του απαραδέκτου αφορά σε όσες αγωγές κατατέθηκαν από 30.11.2019 και εντεύθεν (όπως το δεύτερο εδάφιο της παρ.2 του αρ. 3 αντικαταστάθηκε με το άρθρο 65 ΦΕΚ Α` 204/16.12.2019). Δεδομένου, δε, ότι ως ελέχθη είναι δυνατή η καθιέρωση, εν γένει, προδικασίας διαμεσολάβησης ως τυπική προϋπόθεση δίκης, η συνταγματικότητα της διάταξης του αρ. 3 παρ. 2 ν. 4640/2019, μόνο υπό το πρίσμα της ως άνω αρχής της αναλογικότητας μπορεί να νοηθεί (Ορφανίδης Γ., Εναλλακτικές μορφές επίλυσης διαφορών – Συμφιλίωση – Διαμεσολάβηση). Συνεπώς, η καθιέρωση υποχρεωτικής έγγραφης προδικασίας, που εισήχθη με το αρ. 3 παρ. 2 ν. 4640/2019 ως ειδικός όρος παραδεκτού συζήτησης επιγενόμενης αγωγής που υπάγεται στο πεδίο εφαρμογής της εκούσιας διαμεσολάβησης και σκοπό έχει, κατά την αιτιολογική έκθεση του ως άνω νόμου «να άγεται μία διαφορά στην δικαιοσύνη μετά από επίγνωση των μερών ότι αυτή δεν δύναται να επιλυθεί μέσω ενός τρίτου προσώπου, του διαμεσολαβητή, που δεν κρίνει τα μέρη και τη διαφορά, αλλά συμβάλλει στην επικοινωνία των μερών για την εύρεση του κοινού τόπου που θα οδηγήσει στην αποκατάσταση της μεταξύ τους σχέσης» **αντιβαίνει στη διάταξη του άρθρου 25 του Συντάγματος και την θεσμοθετούμενη με αυτήν αρχή της αναλογικότητας, καθόσον η κύρωση του απαραδέκτου της συζήτησης για την μη προσκόμιση του ενημερωτικού εντύπου δεν είναι αναλογική, αλλά, δυσανάλογα επαχθέστερη από την επιδιωκόμενη ωφέλεια προώθησης της εθελούσιας χρήσης του θεσμού της διαμεσολάβησης ως εναλλακτικού τρόπου επίλυσης διαφοράς (ADR), ιδίως, αν ληφθεί υπόψη ότι ο συμβιβασμός, που, κατ'αποτέλεσμα, επιδιώκει ομοίως τη λύση**

της έριδας με αμοιβαίες υποχωρήσεις (εγγ. Νίκας Ν. Ο Δικαστικός Συμβιβασμός, Σάκκουλας, 1984), αποτελεί, ούτως ή άλλως, λειτουργική υποχρέωση του πληρεξουσίου Δικηγόρου, κατ'αρ. 37 παρ. 3 ΚΔ (ν. 4194/2013) και αρ. 7 περ. β' του Κώδικα Δεοντολογίας Δικηγορικού Λειτουργήματος, όπως εγκρίθηκε με την από 4.1.1980 απόφαση του ΔΣ του Δικηγορικού Συλλόγου ..και δημοσιεύτηκε στον Κώδικα Νομικού Βήματος στον τόμο του 1986, κυρίως, όμως, διότι, η σχετική πλημμέλεια του εντολοδόχου Δικηγόρου να ενημερώσει τον εντολέα του για τη δυνατότητα εκούσιας διαμεσολάβησης της διαφοράς του, που αναπτύσσει την ενέργειά της, αποκλειστικά, στην εσωτερική τους σχέση της αμοιβόμενης Δικηγορικής εντολής, απολήγει να μεταθέσει τις συνέπειες του παιίσματος στο πρόσωπο του διαδίκου (Γιαννόπουλος Π., ό.π., σ. 203). Συνεπώς, η εν λόγω διάταξη του αρ. 3 παρ. 2 ν. 4640/2019 ως αντισυνταγματική είναι ανίσχυρη και δεν πρέπει να εφαρμόζεται (βλ. Ολ.ΑΠ 6/2011, ΑΠ 252/2018 δημ. ΤΝΠ Νόμος). [...]».

Από την άλλη πλευρά, σημαντικό μέρος των εγχώριων Δικαστηρίων δεν θέτει ζήτημα αντισυνταγματικότητας της ως άνω ρητής νομοθετικής διάταξης και μάλιστα κηρύσσει το απαράδεκτο της συζήτησης, όχι μόνο όταν δεν προσκομίζεται καθόλου σχετικό ενημερωτικό έγγραφο με τις προτάσεις του ενάγοντος το αργότερο κατά τη συζήτηση της εκάστοτε υπό κρίση υποθέσεως, αλλά και όταν προσκομίζεται μεν σχετικό έντυπο, αλλά η σύνταξη και υπογραφή του τοποθετείται χρονικά σε μεταγενέστερο χρονικό σημείο από εκείνο της κατάθεσης του εισαγωγικού δικογράφου της αγωγής. Προς αυτήν την κατεύθυνση κινούμενο το Πολυμελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης, ενόψει της πλέον πρόσφατης υπ' αριθμ. 1045/2021 αποφάσεώς Του (ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ), όχι μόνο δεν θέτει ζήτημα αντισυνταγματικότητας, αλλά κηρύσσεται ως απαράδεκτη τη συζήτηση της υπό κρίση αγωγής για το έλασσον, ήτοι επειδή προσκομίσθηκε μεν σχετικό έντυπο ενημέρωσης για τη δυνατότητα προσφυγής στη διαμεσολάβηση, πλην όμως η ημερομηνία υπογραφής του ήταν μεταγενέστερη της κατάθεσης του εισαγωγικού δικογράφου της αγωγής.

5.3 Η εκτελεστότητα του πρακτικού διαμεσολάβησης

Εφόσον η διαμεσολάβηση στεφθεί από επιτυχία συντάσσεται πρακτικό. Ειδικότερα, μετά το πέρας της διαδικασίας διαμεσολάβησης, το πρακτικό

υπογράφεται από τον διαμεσολαβητή, τα μέρη και τους νομικούς παραστάτες τους. Σε περίπτωση μη επίτευξης συμφωνίας, το πρακτικό μπορεί να υπογράφεται μόνο από τον διαμεσολαβητή. Κάθε μέρος δύναται να καταθέσει το πρακτικό επίτευξης συμφωνίας οποτεδήποτε στη γραμματεία του καθ' ύλην και κατά τόπο αρμόδιου δικαστηρίου, στο οποίο εκκρεμεί ή πρόκειται να εισαχθεί η εκδίκαση της υπόθεσης. Μετά την κατάθεση του πρακτικού στο Δικαστήριο η άσκηση αγωγής για την ίδια διαφορά είναι απαράδεκτη στο μέτρο που το αντικείμενό της καλύπτεται από τη συμφωνία των μερών, τυχόν δε εκκρεμής δίκη καταργείται. Κατά την κατάθεση προσκομίζεται παράβολο ποσού πενήντα (50,00) ευρώ, το ύψος του οποίου μπορεί να αναπροσαρμόζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης. Η δαπάνη για το παράβολο βαρύνει τον καταθέτη, εκτός αν τα μέρη συμφωνήσουν διαφορετικά.

Το πρακτικό της διαμεσολάβησης αποτελεί, από την κατάθεσή του στη γραμματεία του αρμόδιου δικαστηρίου, εκτελεστό τίτλο σύμφωνα με την περίπτωση ζ' της παραγράφου 2 του άρθρου 904 Κ.Πολ.Δ., εφόσον η συμφωνία μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο αναγκαστικής εκτέλεσης. Το απόγραφο εκδίδεται ατελώς από τον δικαστή ή τον πρόεδρο του κατά την παράγραφο 2 αρμόδιου Δικαστηρίου.

Το πρακτικό θα πρέπει να έχει ένα ελάχιστο περιεχόμενο, όπως αυτό ορίζεται στο άρθρο 8 παρ. 1. Αν η συμφωνία που περιέχεται στο πρακτικό διαμεσολάβησης περιλαμβάνει και διατάξεις που αφορούν δικαιοπραξίες, οι οποίες υπόκεινται εκ του νόμου σε συμβολαιογραφικό τύπο, οι δικαιοπραξίες αυτές πρέπει να περιβληθούν τον συμβολαιογραφικό τύπο. Στην περίπτωση αυτή εφαρμόζονται οι ρυθμίσεις που διέπουν τη σύνταξη τέτοιων συμβολαιογραφικών εγγράφων και τη μεταγραφή τους.

Το πρακτικό της διαμεσολάβησης του παρόντος άρθρου από την κατάθεσή του στη γραμματεία του κατά την παράγραφο 2 αρμόδιου Δικαστηρίου, μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως τίτλος προς εγγραφή ή εξάλειψη υποθήκης, σύμφωνα με το εδάφιο γ' της παραγράφου 1 του άρθρου 293 Κ.Πολ.Δ

5.4 Καθήκοντα διαμεσολαβητή

Η επαγγελματική ιδιότητα του Διαμεσολαβητή προϋποθέτει μια σειρά τυπικών προσόντων, όπως είναι, η επαγγελματική κατάρτιση, η εκπαίδευση, η πιστοποίηση του από έγκυρο φορέα εκπαίδευσης και διαπίστευσης, μέσω της θεσμικά κατοχυρωμένης διαδικασίας, ως τεκμήριο υψηλής και προσήκουσας ποιότητας παρεχομένων υπηρεσιών και η εγγραφή του στο τηρούμενο από το Υπουργείο Δικαιοσύνης Μητρώο Διαπιστευμένων Διαμεσολαβητών, σύμφωνα με τις οικείες νομοθετικές προβλέψεις του **Νόμου 3898/2010 (ΦΕΚ Α' 211 16.12.2010) με τίτλο «Διαμεσολάβηση στις αστικές και εμπορικές υποθέσεις»** σε συνδυασμό με το άρθρο 1 παρ. 1 με τίτλο «Προσόντα» του Κώδικα Δεοντολογίας Διαπιστευμένων Διαμεσολαβητών.

Ο διαμεσολαβητής έχει χαρακτηριστεί ως «διευκολυντής εύρεσης λύσεων», «διαβιβαστής», «συντονιστής», «κοινωνικός λειτουργός», «ισορροπιστής» και «γεφυροποιός». Κάθε γέφυρα όμως, ως αρχιτεκτονική κατασκευή με την οποία επιτυγχάνεται ζεύξη δύο ή περισσότερων σημείων υπεράνω μεσολαβούντος εμποδίου (φυσικού ή τεχνικού), χρειάζεται πυλώνες στήριξης, κατάστρωμα και αντίβαρα εκατέρωθεν αυτής, ώστε να μην είναι μετέωρη. Ο Διαμεσολαβητής υποχρεούται να εξασκεί τα καθήκοντά του με τρόπο **«κατάλληλο, αποτελεσματικό και αμερόληπτο»**, υποχρέωση που συνδέεται με την ιδιότητά του ως τρίτου προσώπου από το οποίο ζητείται να αναλάβει τη Διαμεσολάβηση, σύμφωνα με τον οικείο νομικό ορισμό. (Βεζακίδου, 2017)

1. Γενική υποχρέωση άρτιας συμπεριφοράς του διαμεσολαβητή

Σύμφωνα με το άρθρο 12 παρ.2,3 του Ν. 4640/2019 «2. Ο διαμεσολαβητής αναλαμβάνει καθήκοντα μόνο εφόσον, κατά την κρίση του, μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της συγκεκριμένης διαδικασίας διαμεσολάβησης σύμφωνα με την επαγγελματική του κατάρτιση, την πρακτική του εμπειρία και τις δεξιότητες που κατέχει. 3. Ο διαμεσολαβητής διεξάγει τη διαμεσολάβηση σύμφωνα με τις διατάξεις δεοντολογίας του παρόντος και τον Ευρωπαϊκό Κώδικα Δεοντολογίας. Ο διαμεσολαβητής δύναται να προβάλλει τις υπηρεσίες που προσφέρει, υπό τον όρο ότι ενεργεί κατά τρόπο επαγγελματικό, ειλικρινή και αξιοπρεπή.» Με το ανωτέρω άρθρο

εισάγεται μια γενική υποχρέωση για τον διαμεσολαβητή, ο οποίος θα πρέπει κατά την παροχή των υπηρεσιών του να ενεργεί με τρόπο επαγγελματικό, ειλικρινή και αξιοπρεπή και μόνο εφόσον κατά την κρίση του μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της.

2. Υποχρέωση αμεροληψίας, ουδετερότητας και ανεξαρτησίας

Ο νομοθέτης καθιστά σαφές πως η τήρηση των αρχών της αμεροληψίας και της ουδετερότητας συνιστούν τον πυρήνα των καθηκόντων του διαμεσολαβητή, ο οποίος οφείλει να μεριμνά για την ισότιμη συμμετοχή των μερών και να διευκολύνει ισοσκελώς την προώθηση των θεσμών τους. (Θεοχάρης Δ. , Μάιος 2020)⁸⁹. Η αρχή της **ανεξαρτησίας, ουδετερότητας και αμεροληψίας του Διαμεσολαβητή** υπαγορεύει την παντελή έλλειψη κάθε προσωπικής ή επαγγελματικής σχέσης με τα μέρη και την απουσία οποιουδήποτε οικονομικού ή μη, άμεσου ή έμμεσου συμφέροντος από την έκβαση, που θα δημιουργούσε θεωρητική ή πραγματική σύγκρουση συμφερόντων. Πρακτικά η αμεροληψία αφορά τον τρόπο με τον οποίο ενεργεί και συμπεριφέρεται στα μέρη ο Διαμεσολαβητής, ενώ η ουδετερότητα στην ύπαρξη ενδιαφέροντος για το αποτέλεσμα της Διαμεσολάβησης.

Ο διαμεσολαβητής δύναται να διατυπώσει την προσωπική του θέση, μόνο εφόσον υποβληθεί σχετικό αίτημα, απέχοντας από ενέργειες κατεύθυνσης και επιβολής λύσης που ενδεχομένως προκρίνει, ενώ τονίζεται η εξέχουσα σημασία της ανεξαρτησίας του, καθώς και η υποχρέωση του να απέχει από τη διαμεσολάβηση, εφόσον υπάρχουν υπόνοιες σύγκρουσης συμφερόντων.

Επιπλέον ο Διαμεσολαβητής οφείλει να ενεργεί με τέτοιο τρόπο που να επιβεβαιώνει την απόλυτη ανεξαρτησία και αμεροληψία του, μεριμνώντας για την ισότιμη αντιμετώπιση των μερών χωρίς προκαταλήψεις, εφαρμόζοντας τον κανόνα της τήρησης ίσων αποστάσεων. Να είναι αντικειμενικός, έχοντας **«και τις δυο πλευρές και τις δυο απόψεις σε συνεχή επεξεργασία»**. Η εφαρμογή των αρχών αυτών δεν συνεπάγεται για το Διαμεσολαβητή την απουσία συναισθημάτων ή την αδυναμία διαμόρφωσης άποψης. Επιβάλλει όμως την παντελή έλλειψη επηρεασμού από οποιαδήποτε προκατάληψη, συμπάθεια ή εύνοια, ιδεολόγημα, επιρροή, την

⁸⁹ Βλ. Θεοχάρης, 2020, ό.π, σελ.124.

αποφυγή έγερσης οποιασδήποτε υπόνοιας μεροληψίας, ώστε να διευκολύνει με ισότιμο και αντικειμενικό τρόπο τα μέρη να συμφωνήσουν.

Η ανεξαρτησία, ουδετερότητα και αμεροληψία του Διαμεσολαβητή διακρίνεται από το επιβαλλόμενο καθήκον **αποστασιοποίησης** του Δικαστή, ο οποίος συμμετέχει στην επίλυση της διαφοράς των μερών με την έκδοση της απόφασης· η ρωμαϊκή *Justicia* απεικονίζεται συμβολικά με δεμένα τα μάτια για να εκφράσει την αντικειμενικότητά της και την ανεπηρέαστη κρίση της.

Κατ' άρθρο 14 του Ν.4640/2019 προβλέπεται υποχρέωση του διαμεσολαβητή να ενημερώσει τα μέρη σε περίπτωση που διαπιστώσει ότι συντρέχει περίπτωση σύγκρουσης συμφερόντων. **Ο Διαμεσολαβητής δεν επιτρέπεται να αναλάβει ή να συνεχίσει εργασία αν δεν γνωστοποιήσει προηγουμένως τυχόν περιστάσεις οι οποίες ενδέχεται να επηρεάσουν την ανεξαρτησία του ή να προκαλέσουν την εντύπωση επηρεασμού από αυτές.** Η ενδεδειγμένη ενημέρωση των μερών από τον Διαμεσολαβητή κρίνεται απαραίτητη ώστε να μπορέσουν να εκτιμήσουν τη βαρύτητα του κωλύματος και να επιλέξουν την ανάθεση ή μη της διαφοράς τους σε αυτόν. Στην περίπτωση αυτή η ανάληψη ή συνέχιση των καθηκόντων του τελεί υπό τον όρο της υποχρέωσης προηγούμενης εξακρίβωσης από τον ίδιο της παντελούς έλλειψης επηρεασμού του **και της ρητής συγκατάθεσης των μερών.**

Πιο συγκεκριμένα, ο διαμεσολαβητής υποχρεούται να μην αναλαμβάνει καθήκοντα και, εάν έχει ήδη αναλάβει, να μην εξακολουθήσει να τα ασκεί, σε περίπτωση σύγκρουσης συμφερόντων, γνωστοποιώντας το σχετικό κώλυμα στα μέρη. Βασική σκέψη του νομοθέτη πίσω από τη συγκεκριμένη ρύθμιση είναι προφανώς ότι ο διαμεσολαβητής θα πρέπει να είναι ανεξάρτητος και αμερόληπτος σε σχέση με τη διαφορά, που φέρεται ενώπιόν του. Κατ' εξαίρεση, σε περίπτωση σύγκρουσης συμφερόντων, ο διαμεσολαβητής επιτρέπεται να αναλάβει καθήκοντα και, εάν τα έχει ήδη αναλάβει να εξακολουθήσει να τα ασκεί, μόνο με τη ρητή συγκατάθεση των μερών και εφόσον είναι βέβαιος ότι είναι σε θέση να διεξαγάγει τη διαμεσολάβηση με τρόπο που να μην υπονομεύει την ανεξαρτησία της διαδικασίας.

Σύγκρουση συμφερόντων συντρέχει, ιδίως, στις περιπτώσεις:

α) προσωπικής ή επαγγελματικής σχέσης του διαμεσολαβητή με ένα από τα μέρη ή τους νόμιμους παραστάτες τους ή λήψης αμοιβής στο παρελθόν για παροχή υπηρεσιών σε οποιοδήποτε από τα μέρη,

β) οποιουδήποτε οικονομικού ή άλλου συμφέροντος, άμεσου ή έμμεσου, που αντλείται από την έκβαση της διαμεσολάβησης,

γ) ανάμιξης του διαμεσολαβητή, κατά οποιονδήποτε τρόπο, στο αντικείμενο της διαφοράς,

δ) ενέργειας, κατά το παρελθόν, του ίδιου του διαμεσολαβητή ή συνεργάτη του ή άλλου στελέχους της εταιρείας για την οποία εργάζεται, εκπροσωπώντας κάποιο από τα μέρη με ιδιότητα άλλη πλην του διαμεσολαβητή,

ε) οποιασδήποτε μορφής επαγγελματικής συνεργασίας του διαμεσολαβητή με φυσικά ή νομικά πρόσωπα που εμπλέκονται στην παροχή συμβουλών προς ένα από τα συμμετέχοντα μέρη για θέματα που αφορούν το αντικείμενο της διαμεσολάβησης.

3. Τήρηση της αρχής της ελεύθερης βούλησης των μερών

Ένα από τα σημαντικότερα καθήκοντα του διαμεσολαβητή είναι η διεξαγωγή της διαμεσολαβητικής διαδικασίας με βάση την αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας των μερών, υπό την έννοια ότι τα εμπλεκόμενα μέρη διατηρούν την εξουσία να διευθετήσουν τη διαφορά τους, χωρίς κάποιο τρίτο μέρος να μπορεί να τους επιβάλλει κάποια συγκεκριμένη επίλυση.

Σύμφωνα με το άρθρο 15 του ν.4640/2019 «1. Ο διαμεσολαβητής υποχρεούται να διεξάγει τη διαμεσολάβηση με βάση την αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας των μερών. Μεριμνά ώστε τα μέρη να κατανοούν τα χαρακτηριστικά της διαδικασίας που πρόκειται να ακολουθηθεί, καθώς και τον ρόλο αυτού και όλων των συμμετεχόντων και ενημερώνει τα μέρη ότι είναι ελεύθερα ανά πάσα στιγμή να αποχωρήσουν από τη διαδικασία χωρίς οποιαδήποτε αιτιολογία, κύρωση ή ποινή. 2. Ο διαμεσολαβητής βεβαιώνεται, ιδίως, ότι πριν από την έναρξη της διαδικασίας της διαμεσολάβησης τα μέρη έχουν συμφωνήσει ρητώς τους όρους και τις προϋποθέσεις

για την υπαγωγή της διαφοράς τους στη διαμεσολάβηση, συμπεριλαμβανομένων ιδίως των διατάξεων που διέπουν την υποχρέωση εχεμύθειας του διαμεσολαβητή και των μερών.»

4. Υποχρέωση εχεμύθειας και ευθυδικίας

Βασικός πυλώνας της Διαμεσολάβησης είναι η θέσπιση της **αρχής της εμπιστοσύνης και της εμπιστευτικότητας**, με τη συνεπακόλουθη απαγόρευση κοινοποίησης των στοιχείων και πληροφοριών στη δικαστική διαδικασία ή σε δεικνυσία παρά μόνο για τις προβλεπόμενες νομοθετικά εξαιρέσεις ή για λόγους δημοσίας τάξης. Η εχεμύθεια αποτελεί θεμελιώδη υποχρέωση του Διαμεσολαβητή⁹⁰, η οποία διαφυλάττει το απόρρητο της ίδιας της διενέργειας Διαμεσολάβησης, της διαδικασίας και της συμφωνίας (εκτός εάν η κοινολόγηση επιβάλλεται για την εκτέλεση της), καθώς των πληροφοριών που αποκαλύπτονται κατά τη διαδικασία αυτής. Ακολούθως, κάθε πληροφορία η οποία κοινολογείται εμπιστευτικά στο Διαμεσολαβητή από το ένα μέρος δεν επιτρέπεται να κοινολογείται στο έτερο χωρίς τη ρητή συγκατάθεσή του

Εκτός τούτου ο διαμεσολαβητής πρέπει να μεριμνά για την ίση μεταχείριση των εμπλεκόμενων μερών. Στο άρθρο 3 παρ.2 του Ευρωπαϊκού Κώδικα δεοντολογίας διαμεσολαβητών προβλέπεται η υποχρέωση ευθυδικίας του διαμεσολαβητή και συγκεκριμένα η υποχρέωση του να διασφαλίζει ότι όλα τα μέρη έχουν επαρκείς δυνατότητες συμμετοχής στη διαδικασία. Ο όρος «ευθυδικία» σημαίνει κυριολεκτικά την ορθή, δίκαιη κρίση. Η χρήση του όρου στη Διαμεσολάβηση αναφέρεται στην υποχρέωση του Διαμεσολαβητή να εξασφαλίζει ότι η διαδικασία θα είναι δίκαιη, επιτρέποντας σε κάθε μέρος να έχει επαρκή δυνατότητα συμμετοχής στις διαπραγματεύσεις, να προσκομίζει κάθε απαραίτητη πληροφορία, να αναπτύσσει τις θέσεις του και να προτείνει λύσεις, με ισότιμο τρόπο και χωρίς διαφοροποιήσεις εκ μέρους του Διαμεσολαβητή. Η ευθυδικία αποτελεί την ισοδύναμη στην ιδιωτική διαδικασία της Διαμεσολάβησης ισηγορία στην ευνομούμενη δημοκρατική πολιτεία, το αναφαίρετο συνταγματικό δικαίωμα ισότητας (άρθρο 4 Σ) που εξειδικεύεται στην αστική δίκη ως ισότητα των διαδίκων/όπλων και δικαίωμα εκατέρωθεν ακρόασης

⁹⁰ Βλ. άρθρο 16 του ν.4640/2019 και άρθρο 4 του Ευρωπαϊκού Κώδικα Δεοντολογίας Διαμεσολαβητών.

(άρθρο 20 παρ. 1 Σ, 6παρ. 1 ΕΣΔΑ και 110 ΚΠολΔ), ως θεμέλια της χρηστής και δίκαιης δίκης.

Απόρροια της ευθιδικίας είναι η δυνατότητα του Διαμεσολαβητή να περατώσει τη Διαμεσολάβηση, αφού προηγουμένως ενημερώσει τα μέρη, στις οριζόμενες περιπτώσεις: εφόσον η διαφαινόμενη διευθέτηση είναι μη εκτελεστή ή παράνομη ή εκτιμά ότι η συνέχιση της διαδικασίας δεν θα οδηγήσει στη διευθέτηση της διαφοράς. Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητα του θεσμού με την κατάρτιση ρεαλιστικών συμφωνιών που θα δύνανται να εκτελεστούν.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι λόγοι που οδήγησαν στη λειτουργία ενός παράλληλου συστήματος δικαιοσύνης δεν είναι σύγχρονοι. Διαπιστώσεις που κάνουν λόγο για αργή απονομή δικαιοσύνης, προβληματική ποιότητα των δικαστικών αποφάσεων, δυσβάσταχτα έξοδα του δικαστικού συστήματος και ανισόρροπη αντιμετώπιση των μειονοτήτων εντοπίζονται αιώνες πριν. Η Ελλάδα κατατάσσεται στις τρεις χώρες των 28 της Ευρώπης με την πιο αργή απονομή δικαιοσύνης, ενώ είναι γνωστό πως βασικό κριτήριο για την οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας είναι η ταχεία και αποτελεσματική απονομή δικαιοσύνης είτε μέσω του δικαστικού συστήματος, είτε δια εξωδικαστικών μεθόδων επίλυσης των διαφορών. Άλλωστε, ο ελλαδικός χώρος πάντοτε έβριθε θεσμών εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών, που λειτουργούσαν πάντοτε συμπληρωματικά και παράλληλα με το δικαστικό σύστημα.

Η Διαμεσολάβηση, εντασσόμενη συστηματικά στο πλαίσιο της εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών, είναι μια **εκούσια, συναινετική, εμπιστευτική διαδικασία**, κατά την οποία τα μέρη μιας αστικής ή εμπορικής διαφοράς και οι δικηγόροι τους, με την παρουσία **τρίτου, ανεξαρτήτου, αμερόληπτου και ουδέτερου προσώπου, του Διαμεσολαβητή**, αναπτύσσουν διεξοδικά τα ζητήματα που ανέκυψαν μεταξύ τους και αφού διερευνήσουν πιθανές εναλλακτικές λύσεις, επιχειρούν να καταλήξουν σε μια αμοιβαία αποδεκτή συμφωνία, προσανατολισμένη στις **πραγματικές ανάγκες και συμφέροντά τους**.

Η προαιρετική προσφυγή στη διαμεσολάβηση δεν κατάφερε να δημιουργήσει «κουλτούρα» διαμεσολάβησης και να επιτύχει την επιδιωκόμενη από το άρθρο 1 παρ. 1 της Οδηγίας 2008/52 ισόρροπη σχέση μεταξύ της διαμεσολάβησης και των δικαστικών διαδικασιών. Η υποχρεωτικότητα της διαμεσολάβησης με τη μορφή της υποχρεωτικής αρχικής συνεδρίας, όπως καθιερώθηκε με το Ν.4640/2019 , αποτελεί ένα υποχρεωτικό προστάδιο πριν την προσφυγή στη δικαιοσύνη, το οποίο δεν μπορεί να θεωρηθεί ουσιώδη περιορισμό του δικαιώματος για άμεση και αποτελεσματική έννομη προστασία.

Όπως έχει σημειωθεί, «Η διαμεσολάβηση είναι πολύ αποτελεσματική σε ορισμένες περιπτώσεις, αλλά δεν είναι σωστή για όλους. Δεν είναι one size κοστούμι

και σίγουρα δεν ακολουθεί τον κανόνα «καλή διαμεσολάβηση, οτιδήποτε άλλο είναι κακό». Δεν είναι, λοιπόν, η διαμεσολάβηση το «φάρμακο» για κάθε ασθένεια της πολιτικής δίκης (Πλεύρη, 2018)⁹¹. Είναι μια διαδικασία εκούσια, καθώς κάθε μέρος προσέρχεται ελεύθερα σ' αυτήν και ελεύθερα μπορεί να αποχωρήσει από αυτή.

Η υποχρεωτική υπαγωγή συγκεκριμένων ιδιωτικών διαφορών στη διαδικασία της διαμεσολάβησης, ως δικονομική προϋπόθεση επί ποινή απαραδέκτου της συζήτησης της δικαστικής προσφυγής, είναι λογικό να δημιουργήσει επιφυλάξεις και προβληματισμούς. Όμως, η υποχρέωση αυτή, εξαντλείται μόνο στην υπαγωγή της διαφοράς στη διαμεσολάβηση και όχι στην τελική επίλυση της εκάστοτε διαφοράς μέσω αυτής. Η υποχρεωτικότητα του θεσμού αφορά στη συμμετοχή των μερών στην έναρξη της διαδικασίας, δηλαδή στην αρχική συνεδρία της διαμεσολάβησης και όχι στη διάρκεια ή/ και στη λήξη της. Ο νόμος 4640/2019 δεν υποχρεώνει τα μέρη να επιλύσουν πράγματι τη διαφορά τους μέσω διαμεσολάβησης, αν δεν το επιθυμούν. Η διαμεσολάβηση, λοιπόν, είναι μια εξ ολοκλήρου μη δεσμευτική, ιδιωτική διαδικασία επίλυσης διαφορών. Σε κάθε περίπτωση, εάν τα μέρη δεν τα βρουν μέσω της διαμεσολάβησης, έχουν το αναφαίρετο δικαίωμα να προσφύγουν στην δικαιοσύνη. Η καθιερούμενη δικονομική προϋπόθεση της υποχρεωτικής απόπειρας εξωδικαστικής επίλυσης ορισμένης διαφοράς μέσω διαμεσολάβησης, ως όρος παραδεκτού της συζήτησης της αγωγής θα μπορούσε να θίξει την αρχή της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας, αν ήταν δυσανάλογη του επιδιωκόμενου σκοπού και αν απέκλειε πράγματι, τα διάδικα μέρη από τη δυνατότητα πρόσβασης στο δικαστήριο.

Για να εδραιωθεί όμως η διαμεσολάβηση στην συνείδηση των πολιτών, δεν αρκούν μόνο οι τροποποιήσεις του νομοθετικού περιβλήματος του θεσμού. Το σημαντικότερο όλων είναι να αλλάξει η θεώρηση και η συμπεριφορά των προσώπων που συμμετέχουν, κοινωνούν και επιδιώκουν πρόσβαση στο σύστημα απονομής της δικαιοσύνης, δηλαδή κυρίως οι δικηγόροι, οι δικαστές αλλά και οι εντολείς. Μόνο όταν αντιμετωπιστεί ο θεσμός από όλες τις πλευρές, ως μια αξιόπιστη διαδικασία

⁹¹ Βλ Πλεύρη, (2018) Η σχέση της «υποχρεωτικής απόπειρας» εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών μέσω διαμεσολάβησης, με το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη και τη διάδοση του θεσμού της διαμεσολάβησης, σελ.59. και Γ. Βαλμαντώνη, ΕλλΔνη 2013.357.

επίλυσης διαφορών, θα μπορέσει να αποδώσει τα επιθυμητά αποτελέσματα προς όφελος των νομικών επαγγελμάτων ειδικά και της κοινωνίας γενικότερα.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ❖ Arvanitis, A., & Karampatzos, A. (2013), *Negotiation as an intersubjective process: Creating and Validating claim rights*, Ανακτήθηκε από <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09515089.2011.633692?needAccess=true>
- ❖ Baird, D. G. (1998). *Game theory and the law*.
- ❖ Brown, H., & Marriott, A. (2011). *ADR Principles and Practice*. London: Sweet & Maxwell.
- ❖ Carnevale, P. J. (1992). *Negotiation and mediation*.
- ❖ Cooter, R. M. (1982). Bar gaining in the shadow of the law: A testable model of strategic behavior.
- ❖ De Palo, G., Bernadini, P., & Cominelli, L. (2003). Mediation in Italy: the legislative debate and the future. *ADR Bulletin*, 6(3), 51-53.
- ❖ De Palo, G., & Cominelli, L. (2006). *Mediation in Italy: Waiting for the Big Bang?* Στο N. Alexander, *Global Trends in Mediation* (2nd edition εκδ., σσ. 259-277). Great Britain: Kluwer Law International. Dr Mackie, K., Miles, D., Marsh, W., & Allen, T. (2007). *The ADR Practice Guide Commercial Dispute Resolution* (3rd edition εκδ.). West Sussex: Tottel Publishing. Menkel - Meadow, C., Porter Love, L., & Kupfer Schneider, A. (2006). *Mediation Practice, Policy and Ethics*. New York: Aspen Publishers.
- ❖ Della Noce, D. J. (2001). Mediation theory and policy: The legacy of the Pound Conference. *Ohio St. J. Disp. Resol.*, 17, 545.
- ❖ Gill, J., Carroll, R., To, C., Unger, M., Mourre, A., Oetiker, C., ... & Hironaka, A. (1985). *Dispute resolution*
- ❖ Goltsman, M. H. (2009). *Mediation, arbitration and negotiation*.
- ❖ Ingleby, R. (1993). Court sponsored mediation: The case against mandatory participation. *The Modern Law Review*, 56(3), 441-451.
- ❖ Menkel-Meadow, C. (2015). Mediation, arbitration, and alternative dispute resolution (ADR). *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*, Elsevier Ltd.
- ❖ Picker. (1994). "An Introduction to Game Theory and the Law".
- ❖ Rifleman, J. (2005). *Mandatory Mediation, Implications and Challenges*
- ❖ Roberts, S. (1993). Alternative dispute resolution and Civil Justice: An unresolved relationship. *Mod. L. Rev.*, 56, 452.
- ❖ Shavell, S. (1995). Alternative dispute resolution: an economic analysis. *The Journal of Legal Studies*, 24(1), 1-28.
- ❖ Smith, G. (1998). Unwilling actors: Why voluntary mediation works, why mandatory mediation might not. *Osgoode Hall LJ*, 36, 847.
- ❖ Stipanowich, T. J. (2004). ADR and the "Vanishing Trial": the growth and impact of "Alternative Dispute Resolution". *Journal of Empirical Legal Studies*, 1(3), 843-912.

- ❖ Sunstein, C. R. (1998). A behavioral approach to law and economics. *Stanford Law Review* .
- ❖ Tsaoussi A., Bounded Rationality”, *Encyclopedia of Law and Economics, Vol. 2*, edited by Alain Marciano and Giovanni Battista Ramello (Springer 2020).
- ❖ Victor, M. ((1988 and 2001).). “*Interpreting a Decision Tree Analysis of a Lawsuit*”. Ανακτήθηκε από <http://www.litrisk.com/Reading%20a%20Tree.pdf>
- ❖ Wall Jr, J. A., Stark, J. B., & Standifer, R. L. (2001). Mediation: A current review and theory development. *Journal of conflict resolution*, 45(3), 370-391.
- ❖ Zylstra, A. (2001). The Road from Voluntary Mediation to Mandatory Good Faith Requirements: A Road Best Left Untraveled. *J. Am. Acad. Matrimonial Law.*, 17, 69.

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ❖ Αλεξανδρής Σ. (2019). Η εμπειρία από την εφαρμογή του θεσμού της Διαμεσολάβησης (Οδηγίας 2008/52/ΕΚ) στα Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. *Επιθεώρηση Πολιτικής Δικονομίας*.
- ❖ Βεζακίδου, Δ.Σ. (2017). *ΟΠΕΜΕΔ*. Ανάκτηση από: <http://www.opemed.gr/?p=3007>
- ❖ Βεζυρτζή, Α. (2017). Η διαμεσολάβηση ως εναλλακτική λύση στη δικαιοσύνη. *Η αρχή της ισότητας των όπλων και τα διαδικαστικά προνόμια του Δημοσίου στην πολιτική δίκη* (pp. 293-296).
- ❖ Γεωργιάδης. (2012). *Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου*, εκδ.4η. Σακκουλας.
- ❖ Γιαννόπουλος. (2020). *Διαμεσολάβηση και Πολιτική Δίκη*.
- ❖ Γιαννόπουλος, Π. (2018). *Η υποχρεωτική προδικασία διαμεσολάβησης υπό το Ν. 4512/2018-ερμηνευτικά ζητήματα υπό το πρίσμα του δικονομικού δικαίου: μια πρώτη καταγραφή*.
- ❖ Διακολουκά, Λ. (2019). Εναλλακτική Επίλυση Διαφορών με έμφαση στην προβληματική της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης του άρθρου 182 ν.4512/2018.
- ❖ Διαμαντόπουλος, Γ. (2019). Κρίσιμα ζητήματα δικαίου διαιτησίας στο έργο του καθηγητή Νικολάου Νίκα. *Ερανισμοί και ανταποδόσεις Θέμιδος* (pp. 321-345). Σάκκουλας.
- ❖ Διαμαντόπουλος, Γ. (2019). 139. Η διαμεσολάβηση ως τρόπος επίλυσης ιδιωτικών διαφορών στο ελληνικό δίκαιο. *Ερανισμοί και ανταποδόσεις Θέμιδος* (pp. 347-392). Σάκκουλας και Νομικό Βήμα τόμος 63 σελ.136 επ.
- ❖ Θεοχάρης. (2015). Διεθνή μοντέλα προώθησης της πρακτικής εφαρμογής της διαμεσολάβησης και η ελληνική επιλογή. *Αρμενόπουλος τεύχος 1*.
- ❖ Θεοχάρης. (2018). Η υποχρέωση σε διαμεσολάβηση και τα ανακύπτοντα ζητήματα. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- ❖ Θεοχάρης, Δ. (Μάιος 2020). *Το Δίκαιο της Διαμεσολάβησης, Ερμηνευτική Προσέγγιση Ν. 4640/2019*. Νομική Βιβλιοθήκη.
- ❖ Ι. Κουκιάδης. (2013). *Εργατικό Δίκαιο-Συλλογικές Εργασιακές Σχέσεις*.

- ❖ Καλαβρός, Κ. (2011). *Θεμελιώδη ζητήματα του δικαίου της διαιτησίας*, 2η έκδοση 2011.
- ❖ Καλαντζή, Α. (2020). Σύγκρουση δικαιοδοσίας μεταξύ κρατικών δικαστηρίων και διαιτησίας ή διαμεσολάβησης στον ευρωπαϊκό χώρο, 2020.
- ❖ Καραμέρος. (2018). Ερμηνευτικά ζητήματα του θεσμού της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης ως προς τις μορφές περαίωσης της διαδικασίας, τα προσόντα του διαμεσολαβητή και την αμοιβή του. *Αρμενόπουλος τεύχος 1*, pp. 20-32.
- ❖ Κάρμου, Π. Ο. (2016). *Η κατασκευαστική διατησία*. Σάκκουλας.
- ❖ Κολλιοπούλου. (2020). *Η Υποχρεωτική Αρχική Συνεδρία Διαμεσολάβησης (ΥΑΣ) – Τι σημαίνει στην πράξη;*. Ανακτήθηκε από <https://www.opemed.gr/?p=6589>
- ❖ Κουσούλης, Σ. (2004). *Διαιτησία,ερμηνεία κατ' άρθρο*. Ανακτήθηκε από sakkoulas-online: <https://www.sakkoulas-online.gr/reader/5262e79b9aa5ec47abfd/>
- ❖ Κουσούλης, Σ. (2006). *Δίκαιο Διατησίας*. Σάκκουλας.
- ❖ Μακρίδου, Κ. (2014). Εναλλακτικοί τρόποι επίλυσης των ιδιωτικών διαφορών στις ευρωπαϊκές έννομες τάξεις- Ιστορία και προοπτικές. *Αρμενόπουλος τεύχος 6*, pp. 905-917.
- ❖ Μπέης, Κ. (n.d.). *Γενική Εισαγωγή στην Διαιτησία*. Ανακτήθηκε από <http://kostasbeys.gr/articles.php?s=4&mid=1096&mnu=1&id=8004>
- ❖ Νίκας, Ν. (2018). Υποχρεωτική διαμεσολάβηση (Ν. 4512/2018) : αποτίμηση του θεσμού & βασικά ερμηνευτικά ζητήματα : πρακτικά ημερίδας της 17.3.2018. ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ.
- ❖ Παντελίδου-Κουρκουβάτη. (2012). Διαμεσολάβηση-ένας νέος θεσμός και ο ρόλος του δικηγόρου. *Αρμενόπουλος. τεύχος 9*, p. 1509.
- ❖ Πάπαρη Β.,. (2019, Οκτώβριος). Η διαμεσολάβηση ως υποχρεωτική διαδικασία προσφυγής στη δικαιοσύνη.
- ❖ Πλεύρη. (2018). “Η σχέση της «υποχρεωτικής απόπειρας» εξωδικαστικής επίλυσης των διαφορών μέσω διαμεσολάβησης, με το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη και τη διάδοση του θεσμού της διαμεσολάβησης”, *Η υποχρέωση σε διαμεσολάβηση και τα ανακλύπτοντας ζητήματα*.
- ❖ Ποδηματά, Ε. (2018). Υποχρεωτική διαμεσολάβηση (Ν 4512/2018) Αποτίμηση του Θεσμού και Βασικά ερμηνευτικά ζητήματα. Πρακτικά ημερίδας 17.3.2018.
- ❖ Τσαούση, Α. (2011). «Διαμεσολάβηση και Διαπραγμάτευση», στο συλλογικό τόμο *Η Διαμεσολάβηση στις Αστικές και Εμπορικές Διαφορές*, επιμ. Ιωάννα Αναστασοπούλου (Αθήνα: Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη), σελ. 203-214
- ❖ Τσαούση Α. (2012). «Κανόνες Αμοιβαιότητας και Εμπιστοσύνης στις Σύγχρονες Διαπραγματεύσεις», στο συλλογικό τόμο *Δώρημα Ευχαριστήριον: Τιμητικός Τόμος Πέτρου Α. Γέμτου* (Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα), σελ. 719-737
- ❖ Τσαούση, Α. (2013). *Δίκαιο και Συνεργατικότητα: Μια Νέα Προσέγγιση στην Κοινωνιολογία του Δικαίου*, Εκδόσεις Παπαζήση

- ❖ Χατζής. (2012). Το Δίκαιο ως Εργαλείο Μείωσης του Κόστους των Συναλλαγών: Το Θεώρημα του Coase και η Οικονομική Ανάλυση του Δικαίου», Ο Ρόλος της Δικαιοσύνης στην Άσκηση της Επιχειρηματικής Δραστηριότητας. Πρακτικά 2ου Πανελληνίου Επιστημονικού Συνεδρίου Νομικής Τεκμηρίω.

Ηλεκτρονικές πηγές:

- <https://www.eodid.org/el/ypiresies/diamesolavisi/> Ευρωπαϊκός οργανισμός διαμεσολάβησης & διαιτησίας
- https://e-justice.europa.eu/content_mediation-62-el.do
- Διαδικτυακή πύλη της Ευρωπαϊκής ηλεκτρονικής δικαιοσύνης <https://www.adrpoint.gr/> Κέντρο εναλλακτικής επίλυσης διαφορών
- <https://www.diamesolavisi.com/view.asp?ItemID=20191119090056&mcid=2>
- <https://www.opemed.gr/?p=6768> ΟΠΕΜΕΔ Οργανισμός προώθησης εναλλακτικών μεθόδων επίλυσης διαφορών
- <http://idemed.gr> Ευρωπαϊκός Κώδικας Δεοντολογίας Διαπιστευμένων διαμεσολαβητών
- <https://www.capital.gr/epixeiriseis/3245105/enimerotiki-ekdilosi-ebeta-opemed-gia-ti-diamesolabisi-stin-ellada> Ενημερωτική Εκδήλωση ΕΒΕΑ - ΟΠΕΜΕΔ για τη Διαμεσολάβηση στην Ελλάδα
- <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:136:0003:0008:EL:PDF> άρθρο 1 Οδηγίας 2008/52 ΕΚ
- https://e-justice.europa.eu/content_eu_overview_on_mediation-63-el.do
- www.sakkoulas-online.gr
- www.olomeleia.gr
- ADR Center, A Survey Data Report on the Cost of Non ADR – Surveying and Showing the Actual Costs of Intra-Community Commercial Litigation, 2010 <http://www.adrcenterinternational.com/wp-content/uploads/2016/04/Survey-Data-Report.pdf>
- <https://lawnet.gr/meletes-arthra/n-4640-2019-diamesolavisi-h-yPOCHREOTIKI-ARCHIK/>
- <https://www.litigationrisk.com>